

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ VE GEÇİCİ KORUMA
STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN TÜRK VATANDAŞLIĞINI
KAZANMASI**

HAZIRLAYAN

Merve Dilan AKSOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Sema ÇÖRTOĞLU KOCA

ANKARA - 2023

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 20/ 06 /2023

Öğrencinin Adı, Soyadı: Merve Dilan AKSOY

Öğrencinin Numarası: 22010438

Anabilim Dalı: Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Programı: Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Sema ÇÖRTOĞLU KOCA

Tez Başlığı: Geçici Koruma Statüsü ve Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşlığını Kazanması

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 92 sayfalık kısmına ilişkin, 20 / 06 / 2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 13'dür. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 20/06/ 2023

Prof. Dr. Sema ÇÖRTOĞLU KOCA

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında bilgi ve tecrübesiyle desteğini hiç esirgemeyen, değerli yönlendirmeleri ile çalışmamı geliştirmemde büyük emeği olan, saygıdeğer hocam Sayın Prof. Dr. Sema ÇÖRTOĞLU KOCA'ya,

Tez çalışmamı inceleyerek değerli katkılarını sunan kıymetli juri heyeti üyeleri Sayın Doç. Dr. Lale AYHAN İZMİRLİ ve Sayın Doç. Dr. Alper Çağrı YILMAZ'a,

Tüm eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen aileme, tez çalışma sürecimin her anında yanımda olan ve desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen yol arkadaşım Av. Ozan Nesin ÖZGÜR'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Merve Dilan Aksoy, Geçici Koruma Statüsü ve Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşlığını Kazanması, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı, 2023

Dünya tarihi boyunca ırk, din, dil gibi çeşitli olumsuzluklar insanların ülkelerini terk ederek bir başka devlete iltica etme ihtiyacı doğurmuşken günümüzde ise savaşlar, ekonomik krizler ve doğal afetler gibi sebeplerle başka bir devlete sığınma ihtiyacını gündeme getirmiştir. Uluslararası koruma hukukunun temelini oluşturan bu olumsuzluklar karşısında en temel metin olan “1951 Cenevre Sözleşmesi” ve “1967 New York Protokolü” ile başta mülteci kavramı olmak üzere bireysel koruma kavramları ortaya çıkmıştır.

Zamanla dünya ülkelerinde meydana gelen olumsuzlukların etki ettiği kitlenin sayısının artması bireysel koruma türlerini etkisiz kılmış ve insanların kitlesel olarak koruma talebine cevap verebilmek adına geçici koruma statüsünü gündeme getirmiştir. Türk hukukunda “geçici koruma” kavramı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun ilgili 91. maddesi ile hüküm altına alınmış, 2011’de Suriye Arap Cumhuriyeti sınırlarında ortaya çıkan iç savaştan etkilenerek Türkiye sınırlarına kitlesel olarak akın eden binlerce Suriyelilerin geçici korumadan faydalanmasıyla da ilk kez uygulanmaya başlamıştır.

Günümüzde Türkiye’de geçici koruma statüsü altında bulunan sayısı milyonu bulmuş Suriyeli bulunmaktadır. İç savaşın başladığı 2011 yılından günümüze kadar Türkiye’de yaşayan, yaşamının bir gereği olarak Türkiye’de bir düzen kuran ve geçici koruma statüsünün vermiş olduğu haklardan ve hizmetlerden yararlanan Suriyelilerin ülkelerine savaş sebebiyle hala dönemeyecek olmaları durumu Türk vatandaşlığını kazanma durumlarını gündeme getirmiştir.

Çalışmamızda uluslararası koruma kavramı ve türlerine değinilerek, kitlesel bir korumayı amaçlayan geçici koruma kavramı genel hatlarıyla ele alınacaktır. Son olarak Türk hukuku kapsamında geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türk vatandaşlığını kazanma durumu incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Koruma, 1951 Cenevre Sözleşmesi, Kitlesel Akın, Geçici Koruma, Vatandaşlık.

ABSTRACT

Merve Dilan Aksoy, Temporary Protection Status and Turkish Citizenship of Syrians Under Temporary Protection Status, Başkent University, Institute of Social Sciences, Department of Private Law, Private Law Master's Program with Thesis, 2023

Throughout world history, various negative factors such as race, religion, and language have led people to leave their countries and seek refuge in another state. In modern times, reasons such as wars, economic crises, and natural disasters have brought forth the need for seeking asylum in another country. The fundamental basis of international protection law, including the concept of refugees and individual protection, has emerged in response to these negative circumstances, with the “1951 Geneva Convention” and the “1967 New York Protocol” being the cornerstone texts.

Over time, the increasing number of people affected by adverse conditions worldwide has rendered individual protection mechanisms ineffective, prompting the consideration of temporary protection status to address the collective demand for protection. In Turkish law, the concept of “*temporary protection*” is regulated under Article 91 of the Law on Foreigners and International Protection and was first implemented in 2011 when thousands of Syrians, affected by the internal war in the Syrian Arab Republic, sought refuge en masse within the borders of Turkey.

Currently, there are millions of Syrians under temporary protection status in Turkey. Since the start of the conflict in 2011, Syrians who have been residing in Turkey, establishing lives and benefiting from the rights and services provided under temporary protection, face the reality that they cannot return to their country due to the ongoing war. This situation has brought the issue of acquiring Turkish citizenship to the forefront.

In this study, the concept of international protection and its types will be addressed, followed by an overview of temporary protection as a mechanism aimed at collective protection. Lastly, the possibility of Syrians under temporary protection status acquiring Turkish citizenship will be examined within the scope of Turkish law.

Keywords: International Protection Law, 1951 Geneva Convention, Mass Influx, Temporary Protection, Citizenship.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR CETVELİ.....	viii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ'NÜN ULUSLARARASI DÜZEYDE YER ALAN KORUMA TÜRLERİ ÖZELİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ	4
1.1. Uluslararası Koruma Kavramı ile Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun Kapsamı.....	4
1.1.1. Uluslararası Koruma Kavramı	4
1.1.2. Uluslararası Koruma Kavramının Tarihsel Gelişimi	5
1.1.2.1. Milletler Cemiyeti Dönemi.....	5
1.1.2.2. 1951 tarihli Sözleşme ve 1971 tarihli Protokol Dönemi.....	6
1.1.3. YUKK Düzenlemesinde Uluslararası Koruma Statüleri ve Temel Kavramlar	8
1.1.3.1. Mülteci Statüsü.....	8
1.1.3.1.1. Mülteci ve Sığınmacı Kavramı Farkı.....	10
1.1.3.2. Şarhlı Mülteci Statüsü	11
1.1.3.3. İkincil Koruma Statüsü ve Geri Gönderilmeme İlkesi.....	12
1.2. Kitlel Akın ve Bunun Sonucu Olarak Geçici Koruma Statüsü.....	14
1.2.1. Kitlel Akın Kavramı.....	14
1.2.2. Geçici Koruma Kavramı ve Gelişimi.....	16
1.2.3. Türk Hukukunda Geçici Koruma Kavramı ve Gelişimi	17
1.2.3.1. Geçici Korumadan Faydalanan Yabancılar	19
1.2.3.2. Geçici Korumadan Faydalanamayacaklar Yabancılar.....	20
1.2.4. Geçici Koruma Statüsü Verilme Usulü.....	21
1.2.4.1. Geçici Koruma Kararı Verilmesi ve Ülkeye Kabul.....	21
1.2.4.2. Hudut Kapıları ve Hudut Geçiş Yerlerinden Geçiş.....	22

1.2.4.3. Sevk Merkezlerine Kayıt ve Geçici Koruma Kimlik Belgesi	
Çıkarılması	23
1.2.5. Geçici Koruma Statüsünün Sağladığı Asgari Muamele Standardı.....	24
1.2.5.1. Geçici Koruma Kapsamındakiler Açısından Geri Göndermeme İlkesi	24
1.2.5.2. Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler	26
1.2.5.2.1. Sağlık Hizmetleri.....	27
1.2.5.2.2. Eğitim Hizmetleri.....	29
1.2.5.3. Geçici Korumanın Sağladığı İkamet Hakkı	30
1.2.5.4. Geçici Korumada İş Piyasasına Erişim ve Çalışma Hakkı	31
1.2.5.5. Milletlerarası Özel Hukuka İlişkin Bazı Meseleler.....	34
1.2.5.5.1. Evlenme.....	34
1.2.5.5.2. Taşınmaz İktisabı.....	37
1.2.6. Geçici Koruma Statüsünün Süresi	39
1.2.7. Türk Hukuku’nda Geçici Koruma Statüsünün Sona Ermesi	40
1.2.7.1. Cumhurbaşkanı Kararıyla Geçici Korumanın Sona Ermesi	40
1.2.7.2. Geçici Koruma Statüsünün Bireysel Olarak Sona Ermesi ve İptali	42
1.2.7.3. Gönüllü Geri Dönüş.....	42
İKİNCİ BÖLÜM	44
GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN TÜRKİYE’DE VATANDAŞLIK KAZANMA DURUMU.....	44
2.1. Türk Hukukunda Türk Vatandaşlığının Kazanılması Kapsamında	
Türkiye’deki Suriyelilerin Vatandaşlık Kazanma Yolları	44
2.1.1. Genel Olarak	44
2.1.2. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşlığını Doğum ile Aslen Kazanması.....	45
2.1.2.1. Soybağı ile Türk Vatandaşlığının Kazanılması.....	45
2.1.2.2. Doğum Yeri Esası ile Türk Vatandaşlığının Kazanılması	46
2.1.3. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazanması.....	48
2.1.3.1. Türk Vatandaşlığının Yetkili Makam Kararıyla Sonradan Kazanılması	48

2.1.3.1.1. Türk Vatandaşlığının Genel Yol ile Sonradan	
Kazanılması.....	49
2.1.3.1.2. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin İstisnai	
Yolla Türk Vatandaşlığını Kazanma Durumu	56
2.1.3.1.2.1. TVK 12/1-a Kapsamında, Türkiye'ye	
bilimsel, ekonomik, teknolojik, sosyal,	
kültürel, sportif, sanatsal alanlarda	
olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği	
düşünülen veya sanayi tesisleri getiren ve	
İlgili Bakanlıklarca Haklarında Gerekçeli	
Teklifte Bulunulan Kişiler.....	59
2.1.3.1.2.2. TVK 12/1-b Kapsamında 6458 Sayılı	
Kanununun 31. maddesinin Birinci	
Fıkrasının (J) Bendi Gereğince İkamet İzni	
Alanlar ve Turkuaz Kart Sahibi	
Yabancılar ile Bunların Yabancı Eşi,	
Kendisinin ve Eşinin Ergin Olmayan veya	
Bağımlı Yabancı Çocuğu	60
2.1.3.1.2.3. TVK 12/1-c Kapsamında Zaruri olarak	
Türk Vatandaşlığına Alınan Kişiler.....	65
2.1.3.1.2.4. TVK 12/1-d Kapsamında Göçmen olarak	
Kabul Edilen Kişiler	67
2.1.3.1.3. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelileri Evlenme	
Yolu ile Türk Vatandaşlığını Kazanması.....	69
2.1.3.1.3.1. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin	
Evlenme Yolu ile Türk Vatandaşlığı	
Kazanmanın Şartları ve Türk	
Vatandaşlığını Kazanma Usulü	71
2.1.3.1.3.2. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin	
Türk Vatandaşı ile Evlenmesi Durumunda	
Evliliğin Geçerliliği	77
2.1.3.2. Geçici Koruma Statüsünde Suriyelilerin Evlat Edinme Yolu ile	
Türk Vatandaşlığını Kazanması.....	80
2.1.3.2.1. Genel Olarak	80

2.1.3.2.2. Türk Hukukunda Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Evlat Edinme Yolu Türk Vatandaşlığının Kazanılmasının Hukuki Niteliği.....	82
2.1.3.2.3. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Evlat Edinilme ile Türk Vatandaşlığının Kazanılması şartları ve Usulü.....	84
SONUÇ	89
KAYNAKLAR.....	94

KISALTMALAR CETVELİ

AB.	: Avrupa Birliği
AFAD.	: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
AİHS.	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK.	: Avrupa Konseyi
B.	: Bent
BK.	: Borçlar Kanunu
bkz.	: Bakınız
BM.	: Birleşmiş Millet
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
C.	: Cilt
c.	: Cümle
Çev.	: Çeviren
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
E.T.	: Erişim tarihi
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK.	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İDDK.	: İdari Dava Daireleri Kurulu
K.	: Karar
m.	: Madde
MC.	: Milletler Cemiyeti
No.	: Numara
RG	: T.C. Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
S.K.	: Sayılı Kanun
T.	: Tarih
TBK.	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK.	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TVK.	: Türk Vatandaşlığı Kanunu

TVKUY.	: Türk Vatandaşlığı Kanunu Uygulama Yönetmeliği
UİK.	: Uluslararası İşgücü Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
vs.	: ve saire
Y.	: Yargıtay
YHGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YUKK.	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

İnsan topluluklarının geçmişten günümüze süre gelmiş savaş, doğal afetler, ırk, din ve dil ayrımı gibi birçok sebep insanların başka ülkelere kitlesel veya bireysel olarak sığınma ihtiyacını doğurmuştur. Sığınma ihtiyacı ise hukuki, ekonomik ve sosyolojik olarak sorunları beraberinde getirmiştir. İlk olarak I. Dünya Savaşı ve Bolşevik Devrimi ile yer değiştirmek zorunda kalan milyonlarca kişinin sorunları Avrupa ülkeleri tarafından gündeme alınmış ve Milletler Cemiyeti’ni mülteci sorununa karşı çözüm üretmek zorunda bırakmıştır. II. Dünya savaşı ile mülteci sorununa daha ciddi bir müdahale gerektiğinden Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği kurulmuş, savaşın vermiş olduğu yıkıcı etkilerin tüm dünya ülkelerini etkilemesi ile mülteci sorununun Avrupa dışında da görülmesine neden olmuştur. Bu durum daha ciddi bir probleme karşı daha kalıcı bir çözüm arayışına girişilmesini haklı kılmış ve Birleşmiş Milletler bünyesinde 1951 tarihli “*Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme*¹”akabinde “*1971 New York Protokolü*” imzalanmıştır.

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1971 New York Protokolü, mültecilerin haklarını korumak adına en temel düzenleme ise de kitlesel olarak sığınma talep eden sığınmacılar için yeterli bir düzenleme içermediğinden bahisle ve bu durumun uluslararası düzeyde bir boşluğa sebebiyet vermemesi adına geçici koruma statüsü bir çözüm yolu olarak üretilmiştir. Avrupa’da geçici koruma kavramının tarihsel gelişimine bakacak olursak Bosna ve Kosova krizleriyle başlayan bir ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bahsi geçen krizlerle birlikte kitleler halinde Avrupa ülkelerine göç başlamış ve bireysel koruma yöntemleri olan uluslararası koruma türleri yetersiz kalmıştır. Bununla birlikte devletlerin uluslararası hukuktan doğan sorumlulukları kitlesel olarak sınırlarına gelen, savaştan ve işkenceden kaçan bu kişileri geldikleri ülkelere geri gönderilmesini de açıkça engellemektedir. Söz konusu bu durumun sonucu olarak kitlesel olarak savaş ortamından kaçan kişilere acil koruma ve asgari düzeyde hizmetlerden faydalandırmak adına “*geçici koruma*” kavramı ortaya çıkmıştır.

Türk yabancılar hukuku mevzuatına geçici koruma kavramı ilk olarak 6458 sayılı Yabancıları Koruma Kanunu’nun² 91. maddesi altında yasalaşmıştır. Madde metnine göre, “*geçici koruma*” kavramı, “*Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancıları*” olarak açıklanmıştır. Türkiye tarihi boyunca birden çok kez

¹ RG 05.09.1951/10898.

² RG 04.04.2013/28615.

kitlesel sığınmacı akınıyla karşılaşmışsa da geçici koruma statüsünün uygulandığı ilk grup Suriye’de ortaya çıkan iç savaş sebebiyle Türkiye’ye sığınan Suriyelilerdir. Geçici Koruma Yönetmeliği³ ile geçici koruma statüsündeki Suriyelilere ilişkin bütün işlemler ve bu işlemlerin usul ve esasları düzenlenmiştir.

2011 yılında ortaya çıkmış ve hala etkisi devam eden iç savaş sebebiyle birçok Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı Türkiye’ye sığınmak durumunda kalmış Türkiye Cumhuriyeti’nin Suriyeli sığınmacılar bakımından izlemiş olduğu politikanın sonucu olarak da Türkiye bugün en çok sığınmacı kabul eden ülke konumuna gelmiştir. Suriye’de başlayan iç savaş ve etkilerinin günümüze gelene kadar şiddetinin giderek artması ve bu sürecin 10 yılı aşkın bir süredir devam etmesi geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyeliler açısından kalıcı çözümler üretmeyi zorunlu kılmaktadır. Uygulamada geçici koruma statüsü kapsamında bulunanlar için gönüllü olarak ülkelerine geri dönüş, güvenli olarak tanımlanabilecek bir üçüncü ülkeye yerleştirme ve lokal uyumluluğa ilişkin çözüm yolları uygun görülmektedir. Ancak durumu Türkiye’de bulunan geçici koruma statüsü altındaki Suriyeliler özelinde değerlendirecek olursak, Suriye Arap Cumhuriyetindeki iç savaşın etkilerinin halen devam ediyor olması sebebiyle gönüllü geri dönüşün sağlanmasının imkanı bulunmamaktadır. Bireysel uluslararası koruma statüsü kapsamında olmadıklarından güvenli üçüncü ülkeye yerleştirilmelerinin de önü açık değildir. Yerel entegrasyon çözüm yolunda ise Türk vatandaşlığını kazanma durumları ve kalıcı ikamet gündeme gelecektir.

Vatandaşlık genel anlamda bir kişinin devlete olan hukuki bağına ifade etmektedir. Türk hukukunda vatandaşlığın doğum ile veya şartların sağlanması halinde sonradan kazanılabileceği düzenlenmiştir. 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’na⁴ göre, “*Doğumla kazanılan Türk vatandaşlığı, soy bağı veya doğum yeri esasına göre kendiliğinden kazanılır*” hükmü Türk hukukunda vatandaşlığın esas olarak soy bağına bağlı olarak kazanıldığını, ancak doğum yeri esası ile istisnai olarak da kazanılabileceği ifade etmektedir.

Her ne kadar kanunda esas olan soy bağı ile Türk vatandaşlığının kazanılması olarak kabul edilmiş ise de kanun sonradan Türk vatandaşlığının kazanılmasının da önünü açmaktadır. Türk Vatandaşlığı Kanunu’na göre bir kişi kanunda yazılı şartları sağlaması halinde yetkili makam kararıyla, evlat edinme yolu ile veya seçme hakkını kullanarak sonradan Türk vatandaşlığını kazanabilecektir.

³ RG 22.10.2014/29153.

⁴ RG 12.06.2009/27256.

Bu çalışmanın ilk bölümünde öncelikle uluslararası koruma kavramı ve tarihsel gelişimi ile uluslararası koruma türlerine ilişkin kavramsal açıklamalarda bulunulacak, ardından geçici koruma kavramından bahsedilecektir. Ayrıca, birinci bölümde Türk hukuku'nda geçici koruma statüsündekilere uygulanan asgari muamele standartlarından, sunulan hizmetler ile sağlanan haklarla birlikte milletlerarası özel hukuka ilişkin meselelere değinilecektir. Son olarak geçici koruma statüsünün süresi ve sona ermesi durumuna ilişkin açıklamalara yer verilecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise Türk vatandaşlık hukukunda Türk vatandaşlığını kazanma yollarına ilişkin açıklamalar ışığında geçici koruma statüsü kapsamındaki Suriyelilerin Türk vatandaşlığını hangi durumlar da ve hangi yollar ile kazanabilecekleri değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ'NÜN ULUSLARARASI DÜZEYDE YER ALAN KORUMA TÜRLERİ ÖZELİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. Uluslararası Koruma Kavramı ile Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun Kapsamı

1.1.1. Uluslararası Koruma Kavramı

Uluslararası hukukun amacı, kişinin vatandaşı olduğu ülke tarafından korunmasıdır. Bu bağlamda kişinin vatanı olan ülkeden koruma talep etme hakkı olduğu gibi, yine vatanı olan ülkenin de kişiyi koruma yükümlülüğü vardır⁵. Bununla birlikte kişinin toplumsal baskı ve olaylar sebebiyle vatandaşı olarak bağlı bulunduğu ülke tarafından hakkı olan korumanın sağlanmaması veya sağlanamaması durumu da söz konusu olabilir. Kişinin vatandaşı olduğu ülkenin koruma yükümlüğünü yerine getirmemesi durumu uluslararası hukuk alanında uluslararası koruma kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur⁶.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), “uluslararası koruma” kavramını “*kendi ülkeleri dışında bulunan, kendi ülkelerinde risk altında olacakları için geri dönemeyen ve kendi ülkeleri tarafından korunamayan veya korunmak istenmeyen kişi veya gruplara sağlanan koruma*” olarak tanımlanmıştır⁷.

Türk doktrininde ise “uluslararası koruma” kavramı, “*vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu ya da yaşadığı ülkede; ırkı, dini, sosyal gruba mensubiyeti, siyasi fikirleri ya da ekonomik, sosyal, siyasal gerçeklerle zulme uğrama tehlikesine karşı kendi devletinden*

⁵ BOZKURT BALKAR, S.: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Öngörülen Uluslararası Koruma Türleri”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.10, S.127, 2015, s. 43-44.

⁶ OBA, M. E.: “Türk Hukukunda Geçici Koruma Rejimi”, Koç Üniversitesi Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s.16.

⁷ UNHCR: Glossary Terms, <https://www.unhcr.org/glossary/#i> Erişim tarihi: 01.09.2022.

koruma bulamayan ya da bulamayacağını düşünen kişilerin, başka bir devletin korumasını talep etmeleri” olarak ifade edilmektedir⁸.

Bütün devletler kendisine vatandaşlık bağı ile bağlı bulunan vatandaşlarını korumakla yükümlüdür. Bununla birlikte uluslararası koruma sağlama yükümlüğü ise kişinin koruma talep ettiği ülkeye aittir. Bütün devletlerin veya devlet topluluklarının korunma ihtiyacı olan kişilerin taleplerini yerine getirme yükümlülüğü bulunmakta olup ve bu yükümlülükler uluslararası toplum adına BMMYK tarafından icra edilmektedir. Ayrıca, Türkiye’nin de imzasının bulunduğu “1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi” ve “1967 New York Protokolü” ile taraf devletlerin kendilerinden koruma talep eden kişilerin hukuki durumuna dair adı geçen belgeler sebebiyle doğan yükümlülükleri de bulunmaktadır⁹.

1.1.2. Uluslararası Koruma Kavramının Tarihsel Gelişimi

1.1.2.1. Milletler Cemiyeti Dönemi

“*İltica hakkı*”, kişinin vatandaşı bulunduğu devlet veya ikametgahının bulunduğu devlet tarafından maruz kaldığı baskılar sebebiyle ülkesinden ayrılmak zorunda kalarak bir başka devletten korunma talebi olarak ifade edilebilir¹⁰.

I. Dünya savaşı ile Balkanlar’da meydana gelen savaşlar devletleri hem ekonomik hem de toplumsal birçok sıkıntıya sokmuştur. Bununla birlikte savaşların olumsuz etkileri kişilerin başka devletlere sığınma ihtiyacını da doğurmuştur. Fakat bu dönemde yaşanan sığınma ihtiyacını ve başka ülkelerin yükümlülüklerini düzenleyen herhangi bir uluslararası sözleşme bulunmamaktaydı¹¹.

Milletler Cemiyetinin kurulması ile, savaş sonrası meydana gelen sığınma ihtiyacına çözüm üretmeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Özellikle Ruslar, Ermeniler ve Almanlar

⁸ DOĞAN, V.: Türk Yabancılar Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara 2020, s. 139.

⁹ ÇİÇEKLİ, B. : Yabancılar ve Mülteci Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 221-222.

¹⁰ YILMAZ EREN, E.: Mülteci Hukukunda Geçici Koruma, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 23.

¹¹ KONYALI, G.: Uluslararası Hukukta Sığınma Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 56-47.

gibi bazı sığınmacı grupları için özel sözleşmeler ve düzenlemeler yapılmışsa da bu çalışmalar kalıcı bir hale gelememiştir¹².

1.1.2.2. 1951 tarihli Sözleşme ve 1971 tarihli Protokol Dönemi

Dünya üzerinde birçok milleti olumsuz etkileyen 2. Dünya Savaşı'nın akabinde ülkesini terk etmek zorunda olan kişilerin sayısı gün geçtikçe artmıştır. Bu durum karşısında çözüm yolları arayan Milletler Cemiyeti 2. Dünya Savaşı sonrası ülkesini terk etmek zorunda kalan kişileri gittikleri ülkelerde korumak adına Milletler Cemiyeti Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 1950'de BMMYK'nın kurulmasıyla birlikte mülteci kavramı tanımlanmış ve dünya çapında mültecilerin korunması amaç edinilmiştir¹³.

BMMYK'nın kurulmasından 1 yıl önceye tekabül eden süreçte Birleşmiş Milletler (BM) Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin kurmuş olduğu “*ad hoc*” komitece hazırlık aşaması yürütülen 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe giren 1951 Cenevre Sözleşmesi, 28 Temmuz 1951'de Genel Kurul nezdinde imzalanmıştır.

Cenevre Sözleşmesi¹⁴ m.1/f. (A) bendi uyarınca “*mülteci*” kavramı , II. Dünya Savaşı sırasında, savaşın yıkıcı etkilerinden; siyasi baskılar, dini ayrıştırmalar, belli bir gruba dahil olma gerekçesiyle zulüm göreceği endişesiyle vatani olan ülkeye geri dönmek istemeyen veya çeşitli nedenlerle dönemeyen ya da vatansız olan kişiler olarak tanımlanmıştır.

1951 Cenevre Sözleşmesi ile eski düzenden farklı olarak sığınma talep eden kişilere karşı sorumluluk öncelikle sığınma talep ettikleri devletlere verilmiştir. Ancak sığınma talep edilen devletlerin denetimini sağlamak ve uygulama sırasında çıkabilecek sıkıntıları takip etmek amaçlı BMMYK'nın büyük rol üstlenmiş olduğu görülmektedir. Nitekim Sözleşmeyi imzalayan devletlere BMMYK bürosu kurularak sığınma talep edilen devletlere

¹² ÇİÇEKLİ, s. 223.

¹³ UZUN, A.: “Günümüz Sosyal ve Ekonomik sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, Ankara Barosu Dergisi, S. 73, C.1, 2015, s. 107-120.; BARKIN, E.: 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi, Ankara Barosu Dergisi, C.1. 2014, s. 337-338.

¹⁴ Türkiye Cumhuriyeti, söz konusu anlaşmayı 24.08.1951 tarihinde coğrafi kısıtlama şartıyla imzalamıştır. Cenevre Sözleşmesini Anayasamızın 90/1 maddesi gereğince Milletlerarası anlaşmaların TBMM tarafından onaylanmasını bir kanun tarafından yapılması gerektiğinden Cenevre'de 28 Temmuz 1951 Tarihinde imza altına alınan “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Tasdiki Hakkında Kanun (359 sayılı Kanun)” ile uygun görülmüştür.

sığınmacıların taleplerinin yerine getirilmesi hususunda yardım etmekte ve uluslararası sözleşmelerin uygulanmasını gözetmektedir¹⁵.

1951 Cenevre Sözleşmesi hazırlanırken hem zaman bakımından hem de coğrafi anlamda belli sınırlamalar içerdiği görülmektedir. Sözleşmenin 1 Ocak 1951 tarihinden önceki olaylar sebebiyle sığınma talep edenlere mültecilik statüsü vermesi ve bahsettiği olayların Avrupa sınırlarında yaşanan olaylar sebebiyle olması sözleşmenin hem zaman hem yer bakımından sınırlarını göstermiş ve söz konusu sınırlar sözleşmenin kapsamını daralttığı gibi kişilerin ihtiyaçlarını karşılamakta da yetersiz kalmıştır. Sözleşmenin dar kapsamlı olması ek protokol hazırlanma ihtiyacını doğurmuştur¹⁶. Sözleşmenin onaylanmasının akabinde Asya ve Afrika’da yaşanan olaylar sebebiyle göç dalgaları yaşanmış bu sebeple 1951 Cenevre Sözleşmesine ek olarak 1971 yılında New York Protokolü hazırlanmıştır¹⁷.

1951 Cenevre Sözleşmesi’nin temeli her ne kadar 2. Dünya Savaşı sonrası, savaşın olumsuz etkilerinden kaçan kişiler oluştursa da, Sözleşme bu yönüyle eleştiriye maruz kalmakta ve aynı durumda olan ancak konumu nedeniyle aynı hukuki muameleye tabi tutulmayan ülkelerin bu durumu hoş karşılamaması sebep olmuştur¹⁸.

1971 New York Protokolü ile sözleşmede yer alan mülteci tanımından zaman sınırlaması kaldırılmış, coğrafi anlamda yer alan sınırlamanın kaldırılması ise Cenevre Sözleşmesine taraf olan devletlerin inisiyatifine bırakılmıştır. Türkiye’nin de aralarında bulunduğu dört devlet coğrafi anlamda yer alan sınırlama şartını kaldırmayı kabul etmeyerek protokolü imzalamıştır¹⁹.

Son haliyle Cenevre Sözleşmesi Türkiye’de coğrafi kısıtlama şartıyla uygulama alanı bulmuş, uygulamasına ilişkin usuller ise Sözleşmeye uygun olarak çeşitli kanun ve yönetmeliklerle düzenlenmiştir²⁰.

¹⁵ ÇİÇEKLİ, s. 224.

¹⁶ BOZOVALI, s. 22.

¹⁷ EREN, s. 25.

¹⁸ BARKIN, s. 338.

¹⁹ OBA, s. 24.

²⁰ ÇÖRTOĞLU KOCA, S.: “Türkiye’de Düzensiz Göçmen Olarak Bulunan Afganların Hukuki Statülerine İlişkin Değerlendirmeler”, Public and Private International Law Bulletin, C.2, S. 42, 2022, s. 880-881.

1.1.3. YUKK Düzenlemesinde Uluslararası Koruma Statüleri ve Temel Kavramlar

1.1.3.1. Mülteci Statüsü

“Mülteci” kelimesi, Arapça kökenli “iltica” kelimesinden türeyen sığınmak için güvenilir bir ülke arayan kişiyi ve vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu ülkenin siyasi olayları sebebiyle, ülkesinden kendi isteğiyle veya zorunlu olarak ayrı kalması olarak tanımlanmaktadır²¹.

Mülteci tanımı en genel anlamda 1951 Sözleşmesi’nde yapılmış, 1971 New York Protokolü ile de tanımda yer alan 1951’den önce yaşanan II. Dünya Savaşı nedeniyle Avrupa’da meydana gelen olaylar sonucunda ibaresi ilgili madden çıkarılarak BMMYK nezdinde son halini almıştır. Sözleşmenin son haliyle birlikte mülteci tanımı yapılacak olursa; “mülteci, vatandaşlık bağıyla bağlı olduğu ülkede meydana gelen siyasi vakalar sebebiyle vatandaşı bulunduğu ülkeyi iradesiyle veya zorla terk etmiş bulunan aynı zamanda başka bir ülke vatandaşı da olmayan ve herhangi bir ülkenin de diplomatik olarak korumasından faydalanmayan kişi” olarak tanımlanabilecektir²². Mülteci tanımında belirlenen şartları taşıyan herkesin, yetkili makam kararına gerek kalmaksızın mülteci sayılacağı kabul edilmektedir²³.

Türk Hukukunda yer alan mülteci tanımı ise, öğretide 1994 yönetmeliği şeklinde anılan, “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’de İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketleri Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile 1951 Sözleşmesi’nde yer alan tanımın temel alındığı görülmektedir.

²¹ ASAR, A.: Yabancılar Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 229.

²² YILMAZ EREN, s. 34.

²³ ÖZEL, S.: “Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi, Uluslararası Koruma Sahibi ile Geçici Koruma Altına Alınanların Hukuki Statülerinin Sığınmacı ve Göçmen Kavramları Özelinde Değerlendirilmesi”, Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Üniversitesi Dergisi, C.32, S.2, 2018, s. 256 (Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi).

Yönetmeliğin 3. maddesinin 2. fıkrasına göre “*mülteci*” kavramı, Avrupa’da özellikle II. Dünya savaşı sonrası süre gelen olaylar sebebiyle milliyeti ırkı, dini, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm endişesinden haklı olarak korkan bu sebeple vatandaşı olarak bulunduğu ülke dışında olan ve vatandaşı olarak bulunduğu ülkenin korumasından faydalanmayan veya söz konusu endişeden dolayı faydalanmak istemeyen ya da vatansız ise ve önceden ikametinin bulunduğu ülke dışında bulunan ve oraya dönmeyen veya endişesinden dolayı dönmek istemeyen yabancı kişi olarak tanımlanmıştır²⁴.

Yine, “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” nun (YUKK) m. 61’e göre, II. Dünya savaşı sonrası süre gelen olaylar sebebiyle milliyeti ırkı, dini, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm endişesinden haklı olarak korkan bu sebeple vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve vatandaşı olduğu ülkenin korumasından faydalanmayan veya söz konusu endişeden dolayı faydalanmak istemeyen ya da vatansız ise ve önceden ikametinin bulunduğu ülke dışında bulunan ve oraya dönmeyen veya endişesinden dolayı dönmek istemeyen yabancı kişilere mülteci statüsü kazandırılır. Yer alan tanımda 1951 Cenevre Sözleşmesine paralel bir tanımlama yapılmıştır²⁵. Bu durumda Türkiye’de mülteci olarak kabul edilerek, kanunen uluslararası koruma altına alınacak kişilerin Avrupa Konseyi Üye devletlerden herhangi birinden geliyor olması gerekir²⁶.

Türk Hukuk mevzuatlarında kabul edilen tanımlara göre, kişinin mülteci kabul edilebilmesi için; Avrupa’da çıkan olaylar sebebiyle, yabancının Türkiye’den sığınma talebi bulunmalı, sığınma talep eden kişi yabancı olmalı, tanımda yer alan sebeplerden ötürü zulüm ihtimali içerisinde vatandaşı bulunduğu ülkenin korumasından yararlanamamalı, vatandaşlık bağı bulunan ülke sınırlarında bulunmamalıdır²⁷.

Kanuni düzenlemelerde görüleceği üzere, mülteci sıfatı kazanma şartı coğrafi olarak sınırlandırılmıştır. Bu sebeple Avrupa dışından ülkemize gelen yabancı kişilere mülteci statüsü verilemeyecektir.

²⁴ RG 30.11.1994/22127.

²⁵ RG 11.04.2013/28615.

²⁶ ÇÖRTOĞLU KOCA, s. 881.

²⁷ DOĞAN, s. 143-144.

Suriye'nin Avrupa Konseyi²⁸ (AK) üye devleti de olmaması sebebiyle ülkemize gelmiş ve gelecek olan Suriye vatandaşlarına da mülteci statüsü hem Cenevre Sözleşmesi hem de YUKK gereği verilmeyecektir²⁹.

1.1.3.1.1. Mülteci ve Sığınmacı Kavramı Farkı

Devletler kendilerine yüklenen uluslararası koruma yükümlüğünün hem sınırlarını belirlemek hem de kimlerin sığınmacı kimlerin mülteci olduğunu belirlemek adına kendi iç hukuklarında belli düzenlemeler yapmış söz konusu düzenlemeleri yaparken de uluslararası sözleşmelerden faydalanmışlardır³⁰.

Türk hukukunda sığınmacı kavramı ilk olarak “1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği'nde” tanımlanmıştır. Yönetmelikte yapılan mülteci tanımından anlaşıldığı üzere, mülteci ve sığınmacı kavramlarını açıklanırken sığınmacı kavramı genişletilerek Avrupa dışından gelen yabancı ve vatansız kişileri de içine alacak şekilde tanımlanmaktaydı. YUKK hazırlanırken mülteci tanımına yer verildiği görülmekle birlikte daha önceki düzenlemelerin aksine kanunda ayrı bir sığınmacı tanımına yer verilmemiştir³¹.

Doktrinde ise mülteci ve sığınmacı kavramları “1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği'ne” paralel olarak düzenlenmiştir. “Sığınmacı” kavramı BMMYK uyarınca koruma talep etmiş ancak bu talebi henüz koruma talep ettiği ülke tarafından kabul

²⁸ “Avrupa Konseyi, 10 Avrupa ülkesi tarafından 5 Mayıs 1949 tarihinde Londra Anlaşmasının imzalaması ile kurulmuş, Avrupa genelinde insan haklarını, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü gibi temel hak kavramlarını savunmayı amaç edinmiştir. Avrupa Konseyi (AK), İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük ölçekte maddi ve manevi kayıplar yaşayan Avrupa ülkelerinin halkını uzlaşma zemininin de ortak olabilecek kurumlar ve standartlar oluşturmayı bununla birlikte ortak sözleşmelerle işbirliği ve güven ortamını yakalamak amacıyla kurulmuştur. 1948 yılında Avrupa Konseyi, hükümetleri temsilen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin ve parlamenter bloğu temsilen o dönemdeki ismiyle Avrupa Konseyi İstişare Meclisi'nin (Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi) birlikte kurulmasıyla oluşturulmuştur. Bu ikili yapılanma daha sonra NATO, AB, ve AGİT tarafından da oluşturulmuştur. Avrupa Konseyi'nin kurulmasına vesile olan Londra Antlaşması 10 Avrupa ülkesi tarafından imza altına alınmıştır. Konseyin temelini Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) oluşturmaktadır. Sözleşme, Roma'da 4 Kasım 1950'de imza altına alınmıştır. Türkiye Sözleşmeyi ilk imzalayanlar ülkelerdendir. Konsey, savunma alanı dışında, her alanda siyasi işbirliği ve norm oluşturma, bunların sistemlerini belirlemek ve denetleme başta olmak üzere, her aşamasında, üye ülkeler arasında işbirliğini öngören kapsamlı bir yapılanmadır. Bununla birlikte, en önemli denetim mekanizması olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ni bünyesinde barındıran oluşum, taraf ülkelerin bireysel başvuru hakkını kabul etmesi ile kişilerin hakları uluslararası düzeyde güvence altına almaktadır.” ;Dışişleri Bakanlığı, “Avrupa Konseyi Uluslararası Teşkilat Künyesi”, (https://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_.tr.mfa), E.T: 16.06.2023

²⁹ UZUN, s. 110.

³⁰ ÇİÇEKLİ, s. 241.

³¹ KONYALI, s. 32-33.

edilmemiş kişi anlamına gelirken, “*mülteci*” kavramı ise BMMYK uyarınca koruma talebinde bulunan kişinin, talep ülkesi tarafından koruma talebi kabul edilen kişiyi ifade etmektedir³².

Türk hukukunda kabul edilen coğrafi kısıtlama şartı nedeniyle uluslararası hukuktan farklı olarak sığınmacı olarak kabul edilen kişilere daha sonradan mülteci sıfatı verilememektedir³³. 1994 sayılı Yönetmelik gereğince Türkiye’den sığınma talep eden kişilere geçici bir ikamet izni verilmekteydi. Daha sonra YUKK ile birlikte sığınmacı tanımı kanunun 62. maddesi ile korunmuş ise de sığınmacı kavramı altında değil şartlı mülteci kavramı altında düzenleme bulmuştur³⁴. Yukarıda ifade edildiği üzere ülkeye gelen sığınmacılar için coğrafi anlamda bir sınırlama bulunmamaktadır. Bu durumda Türkiye’den sığınma talep eden Suriyeli vatandaşların sığınmacı statüsüne kanunen bir engel bulunmaktadır. Ancak daha sonra açıklanacağı üzere Türkiye, 2020 yılı Göç İdaresi verilerine göre sayıları 3 buçuk milyonu³⁵ geçmiş Suriye vatandaşlarının statüsünü özel olarak düzenleme yoluna gitmiştir³⁶. Güncel olarak ise Türkiye’de kayıt altında bulunan 3 milyon 381 bin 429 Suriye vatandaşı bulunmaktadır³⁷. Yine Göç İdaresi’nin 2023 haziran ayı verilerine göre ülkemizde 3 milyon 344 bin 92 geçici korumadan faydalanan Suriyeli bulunmaktadır³⁸.

1.1.3.2. Şartlı Mülteci Statüsü

Türk yabancılar hukuku mevzuatında, “*şartlı mülteci*” kavramı YUKK’un 62. maddesi ile tanımlanmıştır. Madde metnine göre, Avrupa ülkeleri dışında gerçekleşen olaylar nedeniyle; dini, ırkı, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi

³² AYBAY, R.: Yabancılar Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, s. 24-25.

³³ ÇİÇEKLİ, s. 251.

³⁴ EKŞİ, N.: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, 5. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 47 (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku).

³⁵ TC. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, “*Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler*” , (<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>) E.T.: 22/10/2022.

³⁶ UZUN, s. 112.

³⁷ Mülteciler Derneği tarafından yapılan araştırma neticesi ile Mart 2023 itibarıyla elde edilen verilere göre Türkiye’de bulunan Suriyeli sayısı mart ayına göre 29 bin 600 kişi azalmıştır. Mülteciler Derneği, “*Türkiye’deki Suriyeli Sayısı*” , Mayıs 2023, (<https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>) E.T.: 05.06.2023.

³⁸ Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan veri analizine göre, ülkemizde bulunan geçici korumadan faydalanan Suriyelilerin sayısı 2022 yılına göre düşüş göstermiştir. (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>) E.T.: 16.07.2023

düşünceleri nedeniyle zulüm göreceğinden haklı sebeplerle korktuğu için yurt dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen yabancı bu tür bir korku nedeniyle veya bu tür olayların bir sonucu olarak daha önce ikamet ettikleri ülkeyi; statü belirleme işlemlerinin ardından, menşei ülkesinin dışında bulunan, bunu yapamayacak durumda olan ya da ilgili korku nedeniyle yapmamayı tercih eden vatansız bir kişiye şartlı mülteci statüsü verilmektedir.

Kanunda yapılan tanımdan anlaşılacağı üzere, Türkiye'nin kabul etmiş olduğu coğrafi sınırlama şartı sebebiyle sığınma talep eden kişiye mülteci statüsü verilemeyeceğinden bu kişilere şartlı mülteci statüsü verilmesi şeklinde düzenleme yapılmıştır³⁹.

Aynı kanun maddesi, *“üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, Türkiye’de kalmalarına izin verilir”* ifadesi ile devam etmektedir. Bu sebeple şartlı mülteci statüsündekilerin Türkiye’de kalma süreleri İçişleri Bakanlığınca belirlenecek olup, bu süre BMMYK tarafından üçüncü ülkeye yerleştirildiklerinde sona erecektir. Her ne kadar geçmiş yıllar da BMMYK tarafından yapılan düzenlemelerde şartlı mültecilerin üçüncü ülkeye yerleştirilmesi gerektiğinden bahsedilmişse de günümüzde bu durum pek yaşanmaktadır. Şartlı mülteci statüsüne sahip kişilere geçici ikamet izni verilmekte ancak BMMYK tarafından üçüncü ülkelere yerleştirme yapılmadığından geçici ikamet izni süreleri her geçen yıl dahada uzamaktadır⁴⁰.

Yukarıda anlatıldığı üzere, şartlı mülteci statüsü de aynı mülteci statüsü gibi bireyseldir. Bu sebeple Türkiye’ye kitlesel olarak gelen Suriye vatandaşlarına şartlı mülteci statüsü verilemeyecektir⁴¹.

1.1.3.3. İkincil Koruma Statüsü ve Geri Gönderilmeme İlkesi

Uluslararası hukuk anlamında tamamlayıcı koruma olarak nitelendirilen ikincil koruma statüsünün dayanağı sayılabilecek en temel kaynak 1951 Sözleşmesi’nin 33. maddesidir. Madde metninde, hiçbir taraf devlet, dini, ırkı, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi inançları nedeniyle hayatını veya özgürlüğünü tehlikeye atacak bir

³⁹ DOĞAN, s. 146.

⁴⁰ ARIKAN, G.: Göç Hukukunda Yabancıya Sağlanan Uluslararası, Bölgesel ve Ulusal Koruma, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2020, s. 35-36 (Göç Hukukunda).

⁴¹ DOĞAN, s. 146.; ÇÖRTOĞLU KOCA, s. 883.

mülteciyi hiçbir şekilde sınır dışı edemez veya sınırlarına gönderemez, ifadesine yer verilmiştir⁴². Bu düzenleme ile sözleşmeye taraf devletleri yükümlülük altına sokmuştur⁴³. Söz konusu madde metni Türk hukuku açısından ikincil koruma statüsünün dayanağı olduğu kadar geri gönderilmeme ilkesinin de en temel düzenlenme alanı bulunduğu belge niteliğindedir⁴⁴.

Geri gönderilmeme ilkesinin düzenlendiği 33. maddede yer alan tanıma uygun olarak zulüm korkusuyla ülkesi dışında bulunan kişi, sığınma ülkesinden hiçbir şekilde gönderilemeyecektir. Bu tanımdan anlaşılabacağı üzere geri gönderilmeyecek kişi mülteci statüsüne sahip ve madde metninde yer alan beş sebep nedeniyle zulüm tehdidi altında olan kişidir⁴⁵.

“2004 tarihli Avrupa Birliği Vasıf Yönergesi”, tamamlayıcı koruma ile ilgili uluslararası alanda düzenlenen ilk belge niteliğindedir. Daha sonra bu belge İkincil Koruma Statüsüne ve Mültecilere ilişkin Standartları konu alacak şekilde 2011 yılında “Parlamento ve Konsey Yönergesi” olarak yenilenmiştir⁴⁶.

“İkincil koruma statüsü” geri gönderilmeme ilkesinin gereği olarak YUKK’un 63. maddesinde düzenlenmiştir. Madde metninde yer alan tanıma göre, mülteci statüsü veya şartlı mülteci statüsü kriterlerini taşımamakla birlikte menşe ülkesine veya ikamet ettiği ülkeye geri gönderilmiş olmak; idam cezası almak veya idam edilmek; işkenceye veya diğer zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye katlanmak; uluslararası veya yerel silahlı çatışma durumlarında ayırım gözetmeyen şiddet eylemlerinin bir sonucu olarak kendi güvenliklerine yönelik ciddi risklerle karşı karşıya kalma; Statü belirleme sürecinden sonra, söz konusu tehdit nedeniyle korumadan yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen yabancı veya vatansız kişiye ikincil koruma statüsü verileceği düzenlenmiştir.

Tanımdan da anlaşılabacağı üzere, ikincil koruma diğer uluslararası koruma türlerinden farklı olarak haklı nedenle zulme uğrama tehlikesi altında olmayı bir şart olarak

⁴²BMMYK, “Türkiye Temsilciliği, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme” , (<https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>) Erişim tarihi: 23.10.2022.

⁴³ ARIKAN(Göç Hukukunda), s. 38.

⁴⁴ BOZOVALI, s. 29.

⁴⁵ BOZOVALI, s. 29.

⁴⁶ ÇİÇEKLİ, s. 296.

düzenlememiş, yaşam hakkının ihlalinin önlemek ile işkence yasağını temel aldığı görülmektedir. Bu yönüyle diğer uluslararası koruma türlerinden ayrılan ikincil koruma statüsünün mülteci ve şartlı mülteci statüleri gibi bireysel nitelik taşımaktadır⁴⁷.

İkincil koruma kavramı ile geçici koruma kavramlarının temeli geri gönderilmeme ilkesi olsa bile bu iki statü birbirinden geçici koruma statüsünün kitlesel sığınma durumlarında verilmesi nedeniyle ayrılmaktadır. Tamamlayıcı koruma statüsü geçici koruma statüsünden farklı olarak acil durumlarda ve geçici bir çözüm olma niteliğinde değildir⁴⁸. Bu sebeple Türkiye'ye kitlesel olarak gelen Suriyeli vatandaşlara ikincil koruma statüsü verilemeyecektir.

1.2. Kitlesel Akın ve Bunun Sonucu Olarak Geçici Koruma Statüsü

1.2.1. Kitlesel Akın Kavramı

Sığınma hukuku ile ilgili olarak birçok ülkeyi ilgilendiren “*kitlesel akın*” kavramı, 1951 Cenevre Sözleşmesinde ve sözleşmenin devamı niteliğinde kabul edilen 1971 protokolünde tanımlanmamıştır. Genel olarak kitlesel akın kavramının tanımı; “*çok sayıda yabancının ülkesinde yaşanan silahlı çatışma, şiddet ve kitlesel zulüm ve baskı sebebiyle yaşam hakkının ve özgürlüğünün tehdit altında olması sebebiyle ülkesinden bir başka ülkeye sığınmak istemesidir*”⁴⁹.

Kitlesel akın kavramının uluslararası anlamda yer alan düzenlemelerine bakacak olursak, BMMYK İcra Komitesi'nin 2004 yılındaki 100 sayılı kararında kitlesel akın kavramı tanımlanmamış ancak kavramın özelliklerine yer verilerek tanımın çerçevesi çizilmiştir. Karara göre uluslararası sınırı geçen ve varan kayda değer insan, sınıra varışın hızlı gerçekleştirmiş olması, varış devletinin bu acil durum evresinde yabancıların masraflarını karşılama bu kişileri özümseme veya müdahale etme kapasitesinin olmaması ve var olan bireysel sığınma prosedürlerinin çok sayıda insan için uygulanmasının mümkün olmaması, kitlesel akının BMMYK nezdinde temel şartları olarak kabul edilmektedir. Yapılan bu düzenleme ile kitlesel akın kavramına iki temel görüş hakimdir diyebiliriz. Bunlardan ilki

⁴⁷ ÇÖRTOĞLU KOCA, s. 885.

⁴⁸ ÇİÇEKLİ, s. 295.

⁴⁹ YILMAZ EREN, s. 86.

sınırlara ani olarak gelen kayda değer insan sayısı ve ikinci olarak varış devletinin mülteci statüsü belirlemedeki kapasitedir⁵⁰.

Kitlesel olarak varış devletine gelen yabancılar için bireysel bir statü belirleme işlemi yapılmayıp, geçici koruma statüsünü uygulayacak devletler için BMMYK geçici koruma statüsünün devreye gireceği muhtemel durumları belirlemiştir. Kılavuzda bu durumlar şu şekilde belirlenmiştir: Büyük ölçekli mülteci akınları veya diğer insani krizler; sınır aşan nüfus hareketleri; botla seyir ve denizde kurtarma senaryoları; akışkan veya saldırgan kapsam (örneğin, hareketin nedeni veya doğası krizin başında veya sonunda belirsiz olduğunda, geri dönme motivasyonu); Menşe yerinde uluslararası korumaya ihtiyaç duyulmasını gerektiren ve ülkeye güvenli ve saygın bir şekilde geri dönüşü engelleyen ek olağandışı durumlar varsa, geçici koruma statüsü verilebilir. Her ne kadar geçici koruma statüsünün sağlanmasında kapasite yetersizliği ön şart olsa da BMMYK kapasite yetersizliğine sebep olacak nedenleri düzenlememiştir. Bu sebeple varış devletleri kapasitenin yeterliliğine veya yetersizliğine kendileri karar verebileceklerdir⁵¹.

BMMYK düzenlemesinin yanı sıra “*Avrupa Birliği Geçici Koruma Yönergesi*” ile kitlesel akın kavramı tanımlanmıştır. Yönergeye göre kitlesel akın, belirli bir ülke veya bölgeden çok sayıda yerinden edilen kişinin kendi inisiyatifleriyle veya yardımın bir sonucu olarak (tahliye operasyonu gibi) başka bir ülkeye giriş yapmasıdır⁵². Burada geçici koruma uygulanması için yönerge ile belli bir sayı belirlenmemiş, her olay için ayrı değerlendirilip belirlenmek üzere bu görev Avrupa Konseyine bırakılmıştır⁵³. Kitlesel akın kavramı, ülkeye sığınan yabancı sayısı ile değil o ülkenin sayıca kaldırabileceğinden daha fazla bir kitle ile karşılaşması halinde kitlesel akından söz edilecektir⁵⁴.

Türk hukukunda da “*kitlesel akın*” kavramı Geçici Koruma Yönetmeliği’nin (GKY) 3. maddesinde tanımlanmıştır. Madde metnine göre, aynı ülke veya bölgeden gelen ve

⁵⁰ YILMAZ, S.: *Kitlesel Akın (Sığınma) Durumunda Geçici Koruma Rejimi ve Asgari Muamele Standardı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 63.

⁵¹ ÖZTÜRK, Ö. N.: “*Geçici Korumanın Uluslararası Koruma Rejimine Uyumu Üzerine Bir İnceleme*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 66, S. 1, 2017, s. 230-231.

⁵² ELÇİN, D.: “*Türkiye’de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi ile Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 124, 2016, s. 23.

⁵³ YILMAZ EREN, s. 86.

⁵⁴ EKŞİ (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku), s. 151.

bireysel uluslararası koruma statülerinin belirlenmesine yönelik münferit prosedürlerin uygulanmasının sınırlara gelen kişi sayısının fazla olması sebebiyle uygulanamayacağı durumlar olarak ifade edilebilir. Yönetmelikte yapılan tanım kitlesel akın tanımı Avrupa Konseyi Yönergesi'nde yapılan tanıma göre daha dar kapsamlı olarak düzenlenmiştir⁵⁵.

1.2.2. Geçici Koruma Kavramı ve Gelişimi

Geçici koruma kavramı kişinin vatandaşı bulunduğu ülkeden çeşitli sebeplerle ayrılmaya zorlanması ile ülkesine geri dönmesi mümkün olmayan, kitlesel şekilde başka bir ülkeye gelen yabancılara acil olarak sağlanan bir korumadır. Kitlesel olarak başka ülkelere akın eden yabancılara koruması AB nezdinde 1992-1993 yıllarında ilk kez Eski Yugoslavya iç savaşı sırasında gündeme gelmiştir. Daha sonra 1999 tarihinde Kosova'da süre gelen olaylar nedeniyle geçici koruma uygulaması AB'nin bu konu hakkında düzenleme yoluna gitmeye itmiştir. Bu sebeplerle AB konseyi 2001 yılında Geçici Koruma Yönergesi'ni hazırlayan AB konseyi, üye devletlerin uygulamaları arasındaki farklılıklarını gidermeyi amaçlamıştır. Yönerge ile *“geçici korumanın süresi en az 1 yıl olarak belirlenmiş ve devletler 6 aylık sürelerle en az 1 yıl da uzatabileceklerdir”*. Bununla birlikte geçici korumadan faydalanan yabancılara süresi dolunca gönüllü geri gönderilmeleri esastır. Ancak gönüllü geri gönderilmeyi kabul etmeyen yabancılar için üye devletler geri gönderilmeleri için gerekli önlemleri alabileceklerdir⁵⁶. Yönerge ayrıca, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları veya barışa karşı suçlar işleyerek uluslararası hukuku ihlal edenler ve Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerini ihlal edenler de dahil olmak üzere kimlerin geçici korumadan faydalanamayacağını düzenlemiştir. Ayrıca, üye devletlerin güvenliğini tehlikeye atan yabancı uyruklulara geçici koruma statüsü verilmeyecektir⁵⁷.

Uluslararası hukuk anlamından geçici korumaya ilişkin çalışmaların temelinde iki etkenin yattığı ileri sürülebilir. Bunlardan birincisi, 1951 Sözleşmesi ile 1971 New York Protokolü ile düzenlenen geri gönderme yasağıdır. Geri gönderme yasağı ile kitlesel olarak sığınma arayan yabancılar özgürlüklerinin tehdit altında olduğu ülkelere gönderilemeyecek ve iade edilemeyecektir. Bir diğeri ise 1951 Sözleşmesinin sağlamış olduğu koruma

⁵⁵ ELÇİN, s. 24.

⁵⁶ EKŞİ, N.: Yabancılar Hukukuna İlişkin Mevzuat ve Anlaşmalar, Beta Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 178 (Mevzuat ve Anlaşmalar).

⁵⁷ EKŞİ, N.: *“Türkiye’de bulunan Suriyelilerin Hukuki Statüsü”*, Legal Hukuk Dergisi, C.10, S. 119, 2012, s. 11-12 (Suriyelilerin Hukuki Statüsü).

rejimlerinin bireysel nitelik taşıması sebebiyle kitlesel olarak gelen yabancılar için bir koruma mekanizması olarak kullanıl(a)mamasıdır⁵⁸.

1.2.3. Türk Hukukunda Geçici Koruma Kavramı ve Gelişimi

Türk Hukuku'nda geçici koruma ve kitlesel sığınmaya ilişkin ilk çalışma Birinci Körfez Savaşı ile Türkiye'ye sığınmak için gelen Irak vatandaşları temel alan 1994 Usul ve Esas Yönetmeliğidir. Yönetmelik ile yasal veya yasal olmayan yöntemler ile ülkemize toplu olarak sığınan yabancılar karşı alınacak tedbirler, yapılacak işlemler ile bu işlemleri yürütecek makamların tespiti ve görevleri ve sığınma talep eden yabancıların tabi olacağı esaslar düzenlenmektedir⁵⁹.

Türkiye tarihinde Irak vatandaşlarının yanı sıra birçok ülkeden kitlesel olarak sığınmacı almıştır. Bunlar Kafkaslardan gelen Çeçenler ve Dağıstanlılar, Orta Avrupa'dan gelen Bulgarlar ve Yugoslavyalılar ile Pakistanlılar, Afganistanlılar ve Doğu Türkistanlılar olarak gruplandırılabilirler⁶⁰.

Yukarıda bahsedildiği üzere, Türkiye'nin 1951 Sözleşmesini kabul ederken koyduğu coğrafi kısıtlama sebebiyle mülteci statüsü sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ülkemize gelenlere verilebilecektir. Avrupa dışında başka ülkelere gelen koruma talep eden yabancılar ise bireysel koruma türleri olan ikincil koruma statüsü veya şartlı mülteci statüsü verilebilecektir. Bu sebeple sınırlarımızdan kitlesel olarak ülkeye giriş yapan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları için gereken acil ve geçici koruma yöntemi olan geçici koruma kavramı YUKK'un hazırlık aşamasında değerlendirilmiş ve ülkemizde statüsüz olarak bulunan Suriyelilerin statü sorununa çözüm bulunmaya çalışılmıştır⁶¹.

2011 yılından Suriye Arap Cumhuriyeti'nde patlak veren iç karışıklıklar nedeniyle binlerce Suriye vatandaşı Türkiye sınırlarına akın etmiş ve bugün sayısı 3,4 milyonu bulan Suriye vatandaşı Türkiye Cumhuriyeti ev sahipliği yapmaktadır. Geçici koruma statüsü

⁵⁸ ÖZTÜRK, s. 219.

⁵⁹ YILMAZ EREN, s. 244.

⁶⁰ YILMAZ EREN, s. 244.

⁶¹ AYHAN İZMİRLİ, L.: *"Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumuna İlişkin Bir Değerlendirme"*, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, C.4, S.7, 2017, s. 56.

vererek bu vatandaşların yiyecek, barınma, eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır⁶².

Geçici koruma statüsünün sınırları Türk Hukuk’unda YUKK’un 91. maddesiyle belirlenmiştir. Madde metnine göre, ülkesini terk etmek zorunda kalan, geri dönemeyen, acil ve geçici koruma talebinde bulunmak amacıyla çok sayıda sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma verilebilir. Madde metninin ikinci fıkrasının ilk şeklinde geçici koruma statüsünün uygulamasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi için çıkarılacak yönetmeliği düzenlemek için Bakanlar Kurulu yetkili iken, yeni şeklinde bu yetki Cumhurbaşkanı’na bırakılmıştır⁶³.

22 Ekim 2014 tarihinden yayınlanan ve Bakanlar Kurulu ile çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği’nde yer alan tanıma göre “*geçici koruma*” kavramı ülkesini terk etmek zorunda kalan, geri dönemeyen, acil ve geçici koruma arayışıyla toplu olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen veya bu kitlesel akın sırasında bireysel olarak sınırlarımıza ulaşan bununla birlikte bireysel olarak uluslararası koruma talebinde bulunamayan yabancı uyruklulara verilen korumayı ifade eder. Yine Yönetmelikle geçici koruma statüsünün kişi bazlı sınırları çizilmiş ve 2011 yılından sonra Suriye Arap Cumhuriyeti’nde ortaya çıkan olaylar nedeniyle Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı olanlar, Suriye’den gelen vatansızlar veya Suriye’den gelen mültecilerin kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelmiş olmaları halinde, bunlara geçici koruma statüsü verileceği düzenlenmiştir⁶⁴.

Kitlesel bir koruma sağlayan geçici korumanın uluslararası koruma niteliği bulunmamaktadır. Geçici koruma iç hukuk ile alakalı bir mesele olup geçici koruma kapsamında bulunan yabancılara uluslararası koruma türlerden herhangi birine sahip olma hakkını doğrudan sağlamayacaktır⁶⁵.

⁶² POYRAZ, Y.: “*Suriye Vatandaşlarının Geçici Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 2, 2012, s. 57-58.

⁶³ ASAR, s. 295.

⁶⁴ ÖZEL, S.: “*Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü*”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.18, S.2, 2020, s. 723 (Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü).

⁶⁵ ÖZEL (Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü), s. 722.

1.2.3.1. Geçici Korumadan Faydalanacak Yabancılar

Geçici koruma statüsünden faydalanabilecek yabancı, ülkesinden zulüm tehdidi ve benzeri durumlar nedeniyle ayrılmaya zorlanmış, acil ve geçici koruma bulmak maksadıyla kitlesel yahut bireysel olarak sınırlarımıza gelmiş olan veya sınırlarımızı geçmiş olan ve haklarından başkaca bireysel uluslararası koruma statüsü uygulanamayan yabancılarıdır⁶⁶.

Statünün kişi bakımından kapsamı Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 3. maddesinin f bendi ve 7. maddesi ile geçici madde 1 tarafından belirlenmiştir. Yönetmeliğin 3. maddesinin f bendi uyarınca, ülkesini terk etmek zorunda kalan, geri dönemeyen, acil ve geçici koruma arayışıyla toplu olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen veya bu kitlesel akın sırasında bireysel olarak sınırlarımıza ulaşan bununla birlikte bireysel olarak uluslararası koruma talebinde bulunamayan yabancı uyruklulara verilen korumayı ifade eder.

Madde hükmüne paralel olacak şekilde Yönetmeliğin 7. maddesi uyarınca, geçici koruma statüsü, ülkesini terk etmek zorunda kalan, geri dönemeyecek durumda olan, acil ve geçici koruma amacıyla sınırlarımıza gelen, bu kitlesel akın sırasında sınırlarımıza kendi imkanlarıyla gelen veya bireysel koruma sağlayan uluslararası koruma statülerinden faydalanamayan yabancılara uygulanacağı düzenlenmiştir. Yine Yönetmelik ile 20.03.2016 tarihinden sonrasını kapsayacak şekilde, Suriye Arap Cumhuriyeti'nde ortaya çıkan olaylar nedeniyle Türkiye'ye gelen ve Türkiye üzerinden Yunan adalarına geçenlerin Türkiye'ye kabul edilerek geçici koruma statüsünden yararlanabilecekleri hüküm altına alınmıştır⁶⁷.

Yönetmelik gereği geçici koruma şartlarını taşıyan yabancıların geçici koruma statüsünden yararlanması için İçişleri Bakanlığı'nın teklifi üzerine Cumhurbaşkanının kararı gerekmektedir. Nitekim geçici koruma statüsü verilmesine karar verilen yabancıların geldiği ülkeden cumhurbaşkanının geçici koruma kararı öncesi gelen yabancılar geçici koruma statüsünden yararlanamayacaktır⁶⁸.

⁶⁶ ASAR, s. 297.

⁶⁷ ÖZEL (Türkiye'deki Suriyelileri Hukuki Statüsü), s. 723.

⁶⁸ OBA, s. 75.

Cumhurbaşkanı kararı ile geçici korumadan faydalanacak yabancılar, bu sürenin başlangıç ve bitiş tarihleri, gerekli görülmesi halinden uzatılma ve sona erme şartları ile gerekli görülecek hususlar belirlenecektir⁶⁹.

Suriye Arap Cumhuriyeti’nde ortaya çıkan olaylar nedeniyle, ülkemize kitlesel şekilde veya bireysel olarak giriş yapan Suriye vatandaşları, Suriye Arap Cumhuriyeti’nde yaşayan mülteciler veya vatansız Türkiye’den bireysel koruma talep etmiş olsalar bile bu kişilere bireysel koruma verilmeyecek, söz konusu kişilere kimlik belgeleri olmasa bile Suriye Arap Cumhuriyeti’nden gelmiş olmaları sebebiyle geçici koruma statüsü verilecektir⁷⁰.

Geçici korumadan faydalanacak yabancıların diğer uluslararası koruma taleplerinin değerlendirilmeye alınmaması acil ve geçici koruma tedbirlerinin işlerliği azaltabileceği gibi kitlesel olarak koruma talep eden yabancıların ihtiyaçlarına karşılık verilme hususunda sistemsiz sıkıntılara sebep olabileceğidir⁷¹.

1.2.3.2. Geçici Korumadan Faydalanamayacaklar Yabancılar

Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 8. maddesi⁷² ile geçici korumadan faydalanamayacak yabancılar da belirlenmiştir. Madde metnine göre; Savaş suçları, barışa ve insanlığa karşı suçlar, BM genel ilkeleri ile bağdaşmayan suçlar işleyen yabancılar, ülkelerinde silahlı çatışmalara katılan ancak faaliyetlerini kalıcı olarak durdurmamış yabancılar, terör eylemlerini işleyen veya terör eylemlerine yardım eden yabancılar, ağır suçlardan hüküm

⁶⁹ DOĞAN, s. 165.

⁷⁰ ÇÖRTÖĞLU KOCA, S./ KAVŞAT, F.C.: “Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Koruma Kararının Kapsamı”, Alınması ve Sona Ermesi, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, 2015, s. 341.

⁷¹ ASAR, 298.

⁷² Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 8. maddesi 1951 Cenevre Sözleşmesine paralel olacak şekilde geçici koruma statüsünden faydalanamayacak kişileri düzenlemiştir. Düzenlemeye göre; “Aşağıdaki hallerde, yabancı geçici korumadan yararlandırılmaz, yararlandırılmışsa geçici koruması iptal edilir; Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolüyle değişik 28/7/1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin 1 inci maddesinin F fıkrasında belirtilen fiillerden suçlu olduğuna dair ciddi kanaat bulunanlar, Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenleri bulunanlar, Bu fıkranın a ve b bentlerinde belirtilen suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik edenler, Ülkesinde silahlı çatışmaya katılmış olduğu halde bu faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmamışlar, Terör eylemlerinde bulunduğu veya planladığı ya da bu eylemlere iştirak ettiği tespit edilenler, Ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehdit oluşturabileceği değerlendirilenler ile millî güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler, Türkiye’de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk edenler, Uluslararası mahkemelerce hakkında insanlık suçu işlediğine dair karar verilmiş kişiler, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Dördüncü Kısım Yedinci Bölümünde yer alan suçlardan birini işleyenler” geçici korumadan faydalanamayacaktır.

giymiş ve durumu toplum için tehdit oluşturan yabancılar ve ağır suçlardan hüküm giymiş yabancılar ile kamu düzeni ve milli güvenlik bakımından risk oluşturan yabancılar, bulunduğu ülkeyi hapis cezası çekmemek maksadıyla terk eden yabancılar ve son olarak devlet güvenliğine karşı suç işleyenler geçici koruma statüsünden istifade edemeyecektir.⁷³

Yönetmelikte belirlenmiş sebepler nedeniyle geçici koruma kapsamına alınmayacak yabancıların ülkelerine geri gönderilme işlemleri tamamlanana kadar haklarında yapılacak bütün iş ve işlemlerin usulleri ve esasları İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülecektir⁷⁴.

Geçici koruma kapsamına alınmayan yabancıların ana vatanlarına geri gönderilmeleri öncelikli tercihtir. Ancak geri gönderme yasağı gereği gönderilecekleri ülkede zulme baskıya ve kötü muameleye uğrama ihtimallerinin olması sebebiyle uygun koşullar sağlanamadığı takdirde bu kişiler üçüncü bir ülkeye gönderileceklerdir. Yönetmelik gereği kendi ülkelerine veya üçüncü bir ülkeye gönderilinceye kadar geçici barınma merkezlerinin farklı bir bölümünde veya valilerce belirlenecek yerlerde idari gözetim kararı alınmaksızın barınabileceklerdir. Ayrıca bu kişiler aile bireyleriyle aynı yerde kalma imkanı da tanınabilecektir⁷⁵. Mevzuatta haklarında geçici koruma kararı alınmayan yabancılar için acil ihtiyaç durumu veya kamu kurumlarının talebi sebebiyle geçici barınma merkezlerinden kısa süreli olacak şekilde ayrılma izni de verilebilecektir⁷⁶.

1.2.4. Geçici Koruma Statüsü Verilme Usulü

1.2.4.1. Geçici Koruma Kararı Verilmesi ve Ülkeye Kabul

Kitlesel olarak veya bireysel şekilde ülkeye gelen yabancılar hakkında geçici koruma kararı, Geçici Koruma Yönetmeliği gereği İçişleri Bakanlığı'nın önerisi ve Cumhurbaşkanı'nın kararı ile alınacaktır. Her ne kadar geçici koruma kararı Cumhurbaşkanı

⁷³ EKŞİ (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku), s. 153.

⁷⁴ ASAR, s. 299.

⁷⁵ ASAR, s. 299-300.

⁷⁶ ASAR, s. 300.

kararı ile alınacak ise de kararın üzerine yapılacak usul işlemleri ve yöntemler Göç Kurulu tarafından alınacak ve ilgili kurumlar tarafından uygulanacaktır⁷⁷.

Yönetmeliğin 5. maddesi gereği ülkeye kitlesel veya bireysel olarak giren yabancıların yetkili makamlarca tespiti yapıldığı takdirde bu kişiler idari para cezası uygulanmayacaktır. Ancak kanun dışı giriş yapan yabancıların uygun bir vade içinde kendilerini görevli makamlara bildirmeleri ve kayıt yaptırmaları gerekmektedir. Aksi takdirde bu durumun yetkili makamlarca tespiti halinde haklarında idari para cezası verilecektir⁷⁸.

1.2.4.2. Hudut Kapıları ve Hudut Geçiş Yerlerinden Geçiş

İvedi ve geçici koruma talebiyle ülke sınırlarına gelen yabancıların ülkeye kabul edilebileceği kara veya karasuları sınırları belirleme yetkisi Yönetmeliğin 17. maddesi ile İçişleri Bakanlığına verilmiştir. Bakanlık bu yetkiyi kullanırken ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşlerini alarak karar verecektir⁷⁹.

Yönetmelik ile kitlesel akınlara maruz kalan sınır bölgelerinde sadece geçici koruma kapsamında gelen yabancılara ayrılmış sınır kapıları da bulunabilecektir. Bunun yanı sıra özel olarak bazı bölgelere sınır kapısı açmak yerine sınır geçiş noktaları belirlenebilecektir. Bu şekilde hizmet eden kapılar “geçici hudut kapısı” olarak adlandırılmıştır⁸⁰.

Bununla birlikte havalimanlarının kara sınırı sayılması nedeniyle hava yolu ile gelen acil ve geçici koruma talepli yabancılar da geçici koruma altına alınacaktır. Yine kendi şahsi araçları ile ülkeye giriş yapan yabancılar için Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenecek usul ve esaslar uygulanacaktır⁸¹.

⁷⁷ ASAR, s. 300; EKŞİ (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku), s. 156; ÇÖRTOĞLU KOCA/ KAVŞAT, s. 344.

⁷⁸ EKŞİ (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku), s. 157.

⁷⁹ DOĞAN, s. 166.; madde metni devamında, hudut kapılarına veya hudut geçiş noktalarına uygun belgeleri olmadan veya geçersiz belgelerle geçici koruma talebinde bulunan yabancıların girişine valiliklerce izin verilebilir. Geçici koruma amacıyla sınırlarımıza gelen veya sınırlarımıza giren yabancı uyruklu kişiler, sınırda Kara Kuvvetleri Komutanlığı Hudut Birimleri, sınır kapılarında yetkili kolluk birimleri ve deniz yetki alanlarında Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından güvenlik kontrolünden geçirilmektedir.

⁸⁰ ASAR, s. 301.

⁸¹ ARIKAN (Göç Hukukunda), s. 46.

Yönetmeliğin 17. maddesinin 2. bendinde geçerli kimlik belgesi veya belgesiz gelen yabancıların sınırdan geçişlerine valiliklerce izin verilebileceği düzenlenmiştir. Mevzuatta yer alan düzenlemelerin yabancıların geçici koruma kapsamına alınmasına engel teşkil edecek şekilde yorumlanmaması gerekir. Geçerli kimlik belgesi, pasaportu bulunmayan veya bu belgeleri sahte olduğu tespit edilen yabancıların, sınırdan girişlerinin engellenerek geçici korumadan yararlandırılmamaları geçici koruma statüsünün anlamına hizmet etmeyecektir⁸².

1.2.4.3. Sevk Merkezlerine Kayıt ve Geçici Koruma Kimlik Belgesi Çıkarılması

Geçici koruma kapsamındaki yabancıların ülkede faydalanabilecekleri haklar açısından ülkeye giriş yaptıktan sonra kayıt işlemlerini tamamlamaları gerekmektedir. Nitekim kayıt işlemlerini tamamlamayan yabancılar acil sağlık hizmeti ve eğitim dışında diğer haklardan faydalanmaları engellenebilecek veya kısıtlanabilecektir. Geçici koruma kapsamındaki yabancılara çalışma hakkı sadece kayıtlı bulundukları il için verildiğinden de kayıt işlemlerinin usule uygun yapılması da büyük önem arz etmektedir⁸³.

Acil ve geçici koruma talebiyle ülke sınırlarından geçen yabancılar barınma merkezlerine yerleştirilinceye kadar valilikler tarafından kurulan sevk merkezlerine⁸⁴ alınırlar. Bu sevk merkezlerinde geçici koruma talebiyle gelen yabancılara sağlık hizmeti verilerek gerekli tedbirler alınır. Yine sevk merkezlerinde yabancıların kimlik tespit işlemleri yapılarak kayıtları gerçekleştirilir⁸⁵.

⁸² ARIKAN (Göç Hukukunda), s. 49.

⁸³ OBA, s. 82.

⁸⁴ “*Sevk merkezi*”, ülkemizde geçici koruma arayan yabancı uyrukluların geçici barınma için tesislere nakledilmeden önce kayıt ve diğer formaliteler için geçici olarak barındırıldığı veya bu tür tesislerin dışında kalmayı planlıyorlarsa ikametgahlarına yönlendirildiği yerlerdir.

⁸⁵ EKŞİ (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku), s. 156.

Geçici Koruma Yönetmeliği 8. madde gereğince kimlik tespit işlemleri sırasında geçici koruma kapsamına alınamayacak yabancılar hakkında idari gözetim kararı⁸⁶ alınacak ve geri gönderme merkezlerine gönderileceklerdir⁸⁷.

Ön kayıtları gerçekleştirilen yabancılar ile iletişim bilgilerinin yer aldığı bir ön kayıt belgesi düzenlenir. Bu belgenin süresi 30 gün olup bu süre içerisinde Türk istihbarat merkezleri geçici koruma kapsamına alınacak yabancılar hakkında gerekli araştırma ve incelemeleri yaparak Göç İdaresi Başkanlığı'na bildirir. Bildirimin ardından geçici koruma kapsamına alınacak yabancılar kimlik belgesi ve yabancı kimlik numarası verilir⁸⁸.

1.2.5. Geçici Koruma Statüsünün Sağladığı Asgari Muamele Standardı

1.2.5.1. Geçici Koruma Kapsamındakiler Açısından Geri Göndermeme İlkesi

Geri göndermeme ilkesini geçici korunanlar açısından değerlendirecek olursak, kitlesel olarak sınırlara gelen yabancıların gerek ülkeye kabulleri sırasında gerekse kabulden sonra barınma merkezlerine yerleştirilmeleri aşamasında ülke içinde korunmalarını destekleyen en önemli unsurlardan birini oluşturmaktadır. Geçici koruma kapsamındaki yabancıların geri gönderilmemelerini teminat altına alan düzenlenmeler Türkiye'nin tarafı bulunduğu Devletlerarası akitler ile Geçici Koruma Yönetmeliği m. 6 ve YUKK m. 4 tür⁸⁹.

YUKK m. 4 ile ülkemize sığınan yabancıların, ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi inançları nedeniyle işkenceye, zalimane veya aşağılayıcı muameleyle maruz kalacağı veya yaşamının veya özgürlüğünün tehlikeye gireceği bir yere

⁸⁶ YUKK'un 68. maddesinde yer alan düzenlemeye göre; Bir başvuru sahibinin uluslararası koruma talep etmiş olması, ona idari gözetim hakkı vermez. Uygulamada idari gözetim istisnai bir prosedürdür. Yalnızca aşağıda listelenen koşullar, başvuranın idari gözetim altına alınmasına izin vermektedir. Başvuru sahibinin kimlik veya vatandaşlık bilgilerinin doğruluğu konusunda ciddi endişe varsa, başvurusunu destekleyen unsurların doğrulanamaması, sınırdan ülkeye yasa dışı yollardan giriş yapmasının engellenmesi için idari gözetim altına alınmaması halinde işlem yapılabilir. Bu bilgileri doğrulamak için kapıları açar ve bunu yapmak kamu düzeni veya güvenliği için ciddi bir tehdit oluşturur.

⁸⁷ "Aşağıdaki durumlarda, yabancı geçici korumadan faydalandırılmaz, faydalandırılmışsa geçici koruması derhal iptal edilir; Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolüyle değişik 28/7/1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiillerden suçlu olduğuna dair ciddi kanaat bulunanlar, Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenleri bulunanlar, Bu fıkranın a ve b bentlerinde belirtilen suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak edenler..."

⁸⁸ OBA, s. 83.

⁸⁹ EKŞİ (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku) s. 156.

gönderilmesini yasaklamıştır. Kanun maddesinin ilk kısmında yer alan tabi tutulacağı ifadesi ile kanun, “*yabancı⁹⁰nın gönderileceği ülkede insanlık dışı ya da onur kırıcı bir cezaya veya muameleye veya işkenceye maruz kalması*” noktasında belirsizlik olmamasını arar iken; yine kanunun ikinci kısmında “*tehdit altında bulunacağı ifadesi ile dini, ırkı ve tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri dolayısıyla hürriyetinin veya hayatının tehdit altında olması olasılığı*” yabancı⁹⁰nın geri gönderilmemesi için yeterli olacaktır⁹⁰.

Geri göndermeme ilkesinin düzenlendiği bir diğer önemli kaynak olan Cenevre Sözleşmesi’nin 33. maddesidir. Her ne kadar Cenevre Sözleşmesinde yer alan düzenleme sadece sözleşme kapsamına giren mülteciler anlamında bir düzenleme ise de doktrinde sözleşme kapsamına girmeyen uluslararası koruma talebi olan bütün sığınmacılar için uygulanabileceği kabul edilmektedir⁹¹.

Hem Cenevre Sözleşmesi hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) maddeleri geri göndermeme kuralını güvence altına almıştır. AİHS de yer alan düzenleme Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan düzenlemenin aksine salt mültecilere yönelik uygulamalara yer vermemiştir⁹².

Türkiye’nin de tarafı bulunduğu Cenevre Sözleşmesince düzenlenen geri göndermeme yasağı nedeniyle ülkemizden sığınma talebi olan yabancılar sözleşmeyi coğrafi şart ile kabul etmemize rağmen ülkelerine veya başka bir ülkeye gönderilemez. Cenevre sözleşmesi gereği mülteci olarak kabul edilen yabancılar üçüncü bir ülke tarafından uluslararası koruma statüsü verilinceye kadar Türkiye’de ikamet etmelerine izin verilir⁹³.

Yerel yargı kararlarında da bu doğrultuda kararlar verilmiş, coğrafi şarta rağmen Cenevre Sözleşmesinde yer alan geri gönderilmeme ilkesi Avrupa dışından gelen yabancılar da uygulanacaktır⁹⁴.

⁹⁰ BAYATA CANYAŞ, A.: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamındaki Geri Gönderme Yasağının Uygulanma Koşullarının AİHM Kararları Çerçevesinde İncelenmesi”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S., 1, 2015, s. 76.

⁹¹ EKŞİ (Türkiye’de Bulunan Suriyelileri Hukuki Statüsü), s.63; BAYATA CANYAŞ, s. 78.

⁹² KORKUT, L.: “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınırdışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi : Türkiye Örneği”, Ankara Barosu Dergisi, C.66, S.4, 2008, s. 24.

⁹³ DÜRGEN, B. : Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu, Adalet Yayıncılık, Ankara 2021, s. 184.

⁹⁴ DANIŞTAY 10. Daire, E. 2009/8048, K. Yürütmeyi Durdurma, T. 30.06.2010; ...Davacı 20.08.2007 tarihinde Türkiye’ye resmi giriş yapmıştır ve Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşıdır. Vizesinin bitmesine rağmen ülkeyi terk etmemiş ve 12.07.2008 tarihinde güvenlik güçleri tarafından vize ihlalinin tutuklanmıştır. Emniyet

Geri göndermeme kuralı, yabancı uyruklu kişinin güvenliğinin tehlikede olacağı bir yere nakledilmemesinin yanı sıra menşe ülkesine geri gönderilmemesini de kapsar. Geri göndermeme yasağı, 33. maddenin 2. fıkrasında düzenlenmektedir ve bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması için ciddi nedenleri olan veya bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci o ülke halkı, özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir cezaya çarptırıldığı için hükümden yararlanma iddiasında bulunamaz. Koruma talebinde bulunan yabancının adi bir suçtan mahkumiyetinin bulunması halinde gönderileceği ülkede tehdit altında olacağı durumda dahi kendi ülkesine veya başka bir ülkeye gönderilmesine izin verilecektir⁹⁵.

1.2.5.2. Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler

Geçici koruma altına alınan yabancıların ülkemizde belli hizmetler alabilmeleri için YUKK ve GKY ile düzenlemeler getirilmiştir. Yönetmelikte geçici koruma altına alınanların yararlanacakları hizmetler beş başlık şeklinde tespit edilmiş bu başlıklar sağlık, eğitim, sosyal yardım, gümrük ve tercümanlıktır. Yönetmelik ile düzenlenmeyen hizmetlerden yararlanmaları ise ancak kamu kurum ve kuruluşlarının imkanları ile sınırlandırılmıştır⁹⁶.

Genel Müdürlüğü'nün 18.07.2008 tarih ve 4348 sayılı yazısı ile davacının Doğu Türkistan İslami Hareket Teşkilatına üye olduğu ve Türkiye'deki Çin hedeflerine karşı harekete geçilmesini talep ettiği belirtilmiştir. 24.07.2008 tarihinde, Çinli yetkililer ticaret dışı operasyonların geçici olarak askıya alındığını bildirmiştir. Bakanlıktan 13.02.2009 tarihinde yapılan açıklamaya göre davacı, ülkeye girişi yasaklananlar listesinde yer almıştır. Pekin Olimpiyat Oyunları sona erdikten sonra, davacının sınır dışı edilme işlemleri yeniden başlatıldığı ve sonuç olarak, davacı üçüncü bir ülkede sığınma talebinde bulunmuştur. Bu arada davacı, Çin Devleti'nin Uygur Türkleri üzerinde baskı kurduğunu iddia eden BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne iltica başvurusunda bulunmuştur. Başvuru henüz karara bağlanmamış olup, davacı da sınır dışı etme kararına karşı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde temyiz başvurusunda bulunmuştur. Henüz sonuçlanmadığı bilinmektedir. Bu davada, Çin hükümetinin Uygur Türklerine yönelik baskısından kaçmak için Türkiye'ye geldiğini iddia eden Uygur asıllı Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşı olan davacı, ülkesine iade edilmesi halinde baskı ve zulüm görme tehlikesiyle karşı karşıyadır. En azından BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne yaptığı sığınma başvurusunun sonucuna kadar Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesine göre, üçüncü bir ülkeye gitmek için yapılan sığınma talebine izin verilmesi gerekmesine rağmen, başvuranın sığınma talebinin reddedilmesi ve sınır dışı edilmesiyle ilgili söz konusu karar hukuka uygun bulunmamıştır.

⁹⁵ ZENGİNKUZUCU, D.M.: *“Türkiye’de Geçici Koruma Rejiminin Uluslararası Ölçütler Çerçevesinde Değerlendirilmesi”*, Türkiye İnsan Hakları Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi, S.1 2018, s. 53.

⁹⁶ DOĞAN, s. 167.

Hizmetlerden yararlanma şarta bağlanmış ve ancak mevzuata uygun şekilde Göç İdaresi Başkanlığı tarafından kayıt altına alınan geçici koruma kapsamındaki yabancılar söz konusu hizmetlerden faydalanabilecektir⁹⁷.

Geçici koruma kapsamındaki yabancıların Geçici Koruma Yönetmeliği 33. ve 35. maddeleri gereği süresi için ikamet ettikleri yerleri, doğum, ölüm ve medeni durumları ile taşınmaz iktisaplarını bildirmekle yükümlüdürler. Aksi halde sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetleri hariç diğer hizmetlerden yararlanmayacaklardır⁹⁸.

1.2.5.2.1. Sağlık Hizmetleri

Türkiye'ye geçici koruma talebiyle gelen yabancılar verilecek sağlık hizmetleri Geçici Koruma Yönetmeliği 27. madde⁹⁹ ile düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin ilk halinde 26. maddesi ile geçici koruma kapsamına alınacaklara sunulacak hizmetlerin koordinasyonu Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'na (AFAD)

⁹⁷ TOPAL, A.H.: “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.1, 2015, s. 18.

⁹⁸ KURTBAŞ, İ./ANDİÇ, H.: “Göç Politikası Bağlamındaki Geçici Koruma Yönetmeliğine Eleştirel Bir Bakış”, 1. International Symposium On Migration & Culture 01-03 December 2016, s. 709.

⁹⁹ Geçici Koruma Yönetmeliği md. 27’e göre, Aşağıdaki sağlık hizmetleri, geçici barınma tesisleri içinde ve dışında veya Sağlık Bakanlığı’nın yönlendirme ve kontrolünde sunulmaktadır. Sağlık hizmetlerinin sunulması için kesintisiz çalışan sağlık merkezleri kurulabilir. Bir sağlık ocağı varsa, yeterli sayıda ambulans ve sağlık personeli mevcut olmalıdır. Bu kategoriye giren temel ve acil bakım hizmetleri, tedaviler ve ilaçlar, Bakanlığın belirleyeceği oranda veya oranda katkı payı alınabilir. Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenen sağlık uygulama tebliğinde yer alan tutar, ikinci ve üçüncü basamakta verilen sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere sağlık hizmetlerinin bedelini aşamaz. Sağlık Bakanlığı’na bağlı Genel Müdürlük, sunulan sağlık hizmetlerinin, sağlık uygulama tebliğinde belirtilen ve Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenen tutara kadar ödenmesinden sorumludur. Acil veya zorunlu haller dışında, geçici koruma sağlanan kişilerin doğrudan özel sağlık kuruluşlarına başvurmalarına izin verilmez. Gerekli tarama ve aşılama yapılarak bulaşıcı hastalık riskine karşı gerekli tüm önlemler alınır. Yetkili personele üreme sağlığı eğitimi verilmekte ve destekleyici aksiyonlar alınmaktadır. Bireysel veya toplu kullanım alanlarının sağlık açısından uygunluğu doğrulanarak, öne çıkan kusurların giderilmesi ve geçici barınma merkezlerinin bulunduğu çevre koşullarının sağlık açısından kabul edilebilir hale getirilmesi sağlanmaktadır. Ağır psikolojik veya psikiyatrik sorunları olduğu veya madde kötüye kullanımı olduğu tespit edilen geçici koruma altındaki kişilere, bir sağlık kuruluşuna sevk edilmeyi de içerebilecek gerekli bakım verilir. Gençlere gerekli aşıları sağlamak için uygun adımlar atılır. Konaklama merkezlerinin oluşturulması için gerekli olan uygun fiziki donanım Sağlık Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. Yürütmede koordinasyon kullanılır. Geçici koruma altındaki kişilerin kimlik tespitleri ve aşı olma durumlarının tespiti gecikmeksizin ve sürekli olarak yapılmalı ve adreslerinde meydana gelen değişiklikler derhal Sağlık Bakanlığı’na bildirilmelidir. Bu Yönetmelik kapsamında olup, kayıt işlemini tamamlamamış yabancılar, sağlık hizmeti alabilmeleri için ilk sınır geçişlerinde ve acil durumlarda kimlik bilgilerine göre işlem görürler. Temel ve temel sağlık sigortasına karşılık sağlık hizmeti sunucularına ödeme yapılması gerektiği takdirde, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenen birim fiyatların üzerinde veya daha düşük bir indirim içerecek şekilde fiyat uygulanamaz. Bu madde kapsamında korunanların, aşılar dışında Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamına girmeyen sağlık hizmetleri kapsamında sağlık hizmeti almalarına izin verilmez.

verilmişti. Ancak Bakanlar Kurulu kararı ile madde metninde yer alan AFAD ibaresi Genel Müdürlük¹⁰⁰ şeklinde değiştirilmiştir¹⁰¹.

AFAD tarafından 12.10.2015 tarihinde çıkarılmış olan genelge¹⁰² ile sağlık hizmetlerinin nasıl yürütüleceğine dair usul ve esaslar belirlenmiştir. Genelgeye göre ülkemize geçici koruma talebiyle gelen yabancıların bulaşıcı hastalıklardan korunmasını sağlamak, toplu yaşam alanlarında yaşanabilecek her türlü sağlık probleminin önüne geçmek için bu alanların uygun hale getirilmesi, sağlık hizmetleri verilen yerlerin kontrolü, barınma merkezlerinin koşullarının sağlık açısından elverişli hale getirilmesi gibi hususlar Sağlık Bakanlığı'nın denetimi ve sorumluluğu altındadır¹⁰³.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 21. maddesi gereğince geçici koruma talepli gelen yabancıların ülkeye kabul işlemlerinin akabinde usulüne uygun kayıt işlemlerini yaptırmamaları halinde, söz konusu yabancıların ivedi sağlık hizmetleri ile salgın ve bulaşıcı hastalıklardan korunma haricinde kalan sağlık hizmetlerinden istifade etmesi mümkün olmayacaktır¹⁰⁴. Bu düzenleme ile aynı maksadı taşıyan bir başka düzenleme ise Yönetmeliğin 24. maddesi ile düzenlenmiş, madde metnine göre söz konusu yabancılara verilecek sağlık hizmeti ancak kalmalarına izin verilen illerde yer alan sağlık kuruluşlarınca verilebilecektir¹⁰⁵.

Sağlık hizmetlerinden acil ve temel olanları ile bunlara ilişkin tedavi ve ilaçlardan katkı payı alınmayacağı gibi, sağlık hizmetlerine ilişkin ücretler Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortaları için belirlenmiş olan sağlık uygulama tebliğinde yer alan tutarı geçemeyecektir¹⁰⁶.

¹⁰⁰ Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 3. maddesine göre, "Genel Müdürlük" kavramı, "göç İdaresi Genel Müdürlüğünü ifade eder"

¹⁰¹ "30362 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, RG 08.01.2018/11208"

¹⁰² AFAD, "12.10.2015 tarih, 34202324-10.06.02-21628 sayılı Geçici Koruma altındaki Yabancılara İlişkin Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi başlıklı genelge" https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2311/files/2015_8_Gecici_Koruma_altindaki_Yabancilara_Iliskin_Saglik_Hizmetlerinin_Yurutulmesi.pdf E.T.: 12.12.2022.

¹⁰³ YILMAZ EREN, s. 260.

¹⁰⁴ YILMAZ EREN, s. 261.

¹⁰⁵ YILMAZ EREN, s. 261.

¹⁰⁶ DEDEOĞLU, A.K.: "Mültecilerin ve Geçici Koruma Sağlananların Sağlık Hakkı: Türkiye Örneği", Medipol Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s. 178.

1.2.5.2.2. Eğitim Hizmetleri

Suriye Arap Cumhuriyeti'nde ortaya çıkan olaylardan aileleri ile beraber gelen birçok çocuk bulunmakta, savaş sebebiyle gelmeleri onların ülkeye adaptasyonunu daha da güçleştirmektedir. Çocukların bu koşullarda düzene adapte olmaları, dil, din ve ırk ayrımına uğramadan topluma entegreleri için ancak yaşam koşullarının desteklenmesi ile mümkün olacaktır¹⁰⁷.

Ülkemizin taraf olduğu birçok uluslararası sözleşme ve en önemlisi 1951 Cenevre Sözleşmesi gereği üye devletler ülkelerine sığınma talebiyle gelen mültecilere de eğitim ve öğretim hizmetleri bakımından kendi vatandaşları hangi haklara sahipse aynı haklardan mültecilerin de yararlanacağını güvence altına almaktadır¹⁰⁸. Bununla birlikte, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne¹⁰⁹ göre, "*yaşama, koruma, katılım ve gelişim*" olmak üzere çocukların 4 başlıca ihtiyacının bulunduğu bununla birlikte bu ihtiyaçların koruma altına alındığı sözleşmede yer almaktadır¹¹⁰. Türk Hukukunda ise 1982 Anayasası ile düzenlenen eğitim hakkına ilişkin maddelere göre de herkes eğitim ve öğretim hakkına sahip ve eşittir¹¹¹.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 28. maddesi, geçici koruma statüsündeki yabancı uyrukluların eğitim hizmetlerini düzenlemektedir. Maddenin birinci cümlesine göre, okul öncesi eğitime hazır 36-66 aylık çocukların okul öncesi eğitimine ilişkin faaliyetlerin yürütülmesinden Milli Eğitim Bakanlığı sorumlu olacaktır. İlk ve orta öğretime hazır yabancı uyruklu çocuklara yönelik eğitim ve öğretim hizmetleri bakımından 54-66 aylık çocuklara öncelik verilecektir. Geçici koruma sağlanan yabancıların önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerine ilişkin faaliyetler aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca Yükseköğretim Kurumunca yürütülecektir¹¹².

¹⁰⁷ GENCER, T.E.: "*Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler*", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi C.10, S.54, 2017, s. 839.

¹⁰⁸ YILMAZ EREN, s. 262.

¹⁰⁹ RG 27.01.1995/22184.

¹¹⁰ GENCER, s. 839.

¹¹¹ YILMAZ EREN, s. 262; DÜRGEN, s. 178.

¹¹² DÜRGEN, s. 178; ARIKAN (Göç Hukukunda), s. 63.

Suriye Cumhuriyeti vatandaşı olan çocukların eğitimine ilişkin düzenlemeler, bu kişilerin Türkiye’de kalma sürelerinin uzun olmayacağı düşünüldüğünden sadece kamp içerisindeki çocuklara yönelik düzenlemeler yapılmış, döndüklerinde kaldıkları yerden devam edebilmeleri adına Arapça konuşabilen öğretmenler tarafından kendi müfredatlarında eğitim görmüşlerdir.

2013 yılının ardından sürecin ne kadar devam edeceği tahmin edilemediğinden daha kalıcı çözüm arayışlarına girilmiş, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan genelgeler¹¹³ ile Suriyeli çocukların eğitim ve öğretim hayatlarına dair çözüm üretilmeye çalışılmıştır¹¹⁴.

Geçici koruma kapsamındaki Suriye vatandaşlarının bulunduğu ülkemizin güneydoğusunda yer alan kamplarda eğitim çağındaki çocuklar için Suriye’deki eğitim müfredatına uygun Arapça bilen öğretmenler tarafından eğitimler verilmektedir. Bunun yanı sıra diğer illerde ikamet izni olan Suriye vatandaşları devlet okullarının verdiği eğitim hizmetlerinde faydalanabilecektir. Kamplarda bulunmayan ancak ikamet izni de olmayan Suriye vatandaşları devlet okullarında misafir öğrenci olarak eğitim ve öğretimlerine devam edebilecektir¹¹⁵.

1.2.5.3. Geçici Korumanın Sağladığı İkamet Hakkı

Geçici koruma tedbiri, kitlesel olarak sınırlara gelen kişilere bireysel uluslararası koruma tedbirlerinin uygulanmasının mümkün olmaması sebebiyle acil durum çözüm yolu olarak nitelendirilebilir. Bu durumda ülkelere geri dönemeyecek olan koruma talebinde olan kişilerin geçici bir süreliğine de olsa kitlesel olarak sınırlarına geldikleri ülkede kalma mecburiyetleri olduğu durumun bir gereğidir.

¹¹³26 Eylül 2013 tarihinde “Ülkemizde Geçici Koruma Sağlanan Suriyeli Vatandaşlara Yönelik Eğitim Hizmetleri” başlıklı daha geniş kapsamlı bir genelge yayınlanmıştır. Bunun sonucunda Milli Eğitim Bakanlığı, Suriyeli eğitimini daha kurumsal bir aşamaya taşımıştır. Milli Eğitim Bakanlığı, 26 Nisan ve 26 Eylül tarihlerinde, 2011 krizini izleyen ilk göçmen akışı sırasında STK’lar tarafından oluşturulan eğitim olanaklarının yasal olarak tartışılmasını başlatan genelgeler ve diğer etkinlikler üretmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, 2014 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kapsamında eğitim hakkı verilen Suriyelilerin eğitimine ilişkin yeni bir genelge yayımlayarak geçen yıl ki genelgenin kapsamını genişletmiş ve 23 Eylül 2014 tarih ve 2014/21 sayılı “Yabancılar Yönelik Eğitim Hizmetleri” başlıklı bu genelge ile Suriyeli çocuklara verilecek eğitim hizmetleri koruma altına alınmıştır. Aynı zamanda belirli bir standarda bağlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı, 8 Eylül 2015’te yayınladığı MEB 2015-2019 Stratejik Planı’nda Türkiye’deki sığınmacıların eğitimi konusunda değinmiştir. Suriyeli çocukların eğitim sistemine uyum sağlaması bakımından eğitim hizmeti belli standartlara ulaştırılmıştır.; EMİN, M.N.: “Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi ve Temel Eğitim Politikalar, Analiz SETA Siyaset”, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, S.153, 2016, s. 13.

¹¹⁴ EMİN, s. 13.

¹¹⁵ YILMAZ EREN, s. 263; DÜRGEN, s. 178.

Geçici Koruma Yönetmeliği ile geçici koruma statüsü kapsamındaki yabancılara verilecek hizmetlerle birlikte ülkede kalış hakları da düzenlenmiştir. Ancak hizmetlerden faydalanmaları için şart olan geçici koruma kimlik belgesine sahip olma şartı ülkede kalmaları için de şarttır¹¹⁶.

Yönetmeliğin 19. maddesi gereği ülkeye giriş yapılmasının ardından Göç İdaresi Başkanlığı'na kayıt işlemleri gerçekleştirilenlere geçici koruma kimlik belgesi verilecektir. Geçici koruma altına alınanlara çıkarılan geçici koruma kimlik belgesi, Yönetmeliğin 25. maddesi gereğince ülkede kalış hakkı sağlamaktadır. Ancak geçici koruma kimlik belgesinin ikamet izni yerine geçmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bunun yanı sıra YUKK ile düzenlenen uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı da vermemekte, Türk vatandaşlığını kazanma şartlarından biri olan ikamet şartında da süreye dahil edilemeyeceği düzenlenmiştir¹¹⁷.

1.2.5.4. Geçici Korumada İş Piyasasına Erişim ve Çalışma Hakkı

Uluslararası koruma alanında düzenlenmiş en temel sözleşme olan 1951 Cenevre Sözleşmesi, mültecilerin sığındıkları ülkeye belli yükümlülükler yüklemektedir. Sözleşmeye göre, mülteci bulunduğu ülkede ücret karşılığı bir meslekte çalışmak isterse, o ülke yabancı ülke vatandaşına uyguladığı en müsait muameleyi uygulamakla yükümlüdür¹¹⁸.

Geçici koruma statüsünden yararlanan kişiler özünde yabancı olmasından kaynaklı söz konusu kişilerin çalışma izni almadan Türkiye'de çalışmaları mümkün olmayacaktır. Bir yabancının Türkiye'de çalışmasına ilişkin usul ve esaslara Uluslararası İş Gücü Kanunu'nun da yer alan hükümler uygulanır¹¹⁹. Ancak geçici koruma kapsamındaki yabancıların iş piyasasına erişimi ve çalışma haklarına ilişkin esaslar "*Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik*" ile ¹²⁰ ayrıca düzenlenmiştir. Adı geçen Yönetmelik 15 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte geçici koruma kapsamındaki yabancıların çalışma izni almaları şarta bağlanmıştır. Bunlardan ilki geçici

¹¹⁶ TOPAL, s. 17-18.

¹¹⁷ TOPAL, s. 18.

¹¹⁸ ÇELİK, N.B.: "*Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri*", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, C.1, 2015, s. 119.

¹¹⁹ EMİR ŞAHİN, A.: "*Türkiye'de Geçici Koruma Statüsünde Olan Kişilerin Çalışma Hakkı*", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.23, Özel Sayı, 2021, s. 30.

¹²⁰ RG 15.01.2016/29594.

koruma kimlik belgesine sahip olmaları ikinci şart ise geçici koruma kimlik belgesi almalarının üzerinden 6 ay geçmiş olmasıdır. Bundan anlaşılabacağı üzere geçici koruma kapsamındaki yabancılar, geçici koruma kimlik belgesi aldıkları zamandan 6 ay sonrasında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvurabileceklerdir¹²¹.

Verilecek çalışma izni ikamet süresinden sayılmayacağı gibi verilecek çalışma izni süresi geçici koruma süresini geçmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Eğer geçici koruma süresi çalışma izni süresinden daha önceki bir tarihte sonlanıyor ise çalışma izni de bu tarihte son bulmuş sayılacaktır¹²².

Geçici koruma kimlik belgesine sahip kişilerin belli iş kollarında çalışması için ön izin şartı getirilmiştir. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmeliği'ne göre sağlık ve eğitim alanında çalışma izni almak isteyen geçici koruma kapsamındaki yabancı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvurmadan önce diğer bakanlıklardan izin almalıdır. Bu durumda sağlık sektöründe çalışmak için Sağlık Bakanlığı'ndan, eğitim sektöründe çalışmak için ise Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ön izin almalıdırlar¹²³. Yükseköğretim Kanunu'nun 34. maddesinde yer alan düzenleme ile geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğretim elemanlarının Türkiye'de bulunan yükseköğretim kurumlarında çalışabilmeleri için Yüksek Öğretim Kurumu'ndan ön izin almaları şarttır¹²⁴.

Çalışma izni başvurularında ikili ayrıma gidildiği görülmektedir. Geçici koruma kapsamında olan yabancı birinin yanında çalışacak ise çalışma izni başvurusu çalıştıran işveren tarafından e-devlet üzerinden yapılacaktır. Eğer geçici koruma kapsamında olan yabancı serbest meslek gruplarından çalışacak ise çalışma izni başvurusunu kendisi yapacaktır¹²⁵. Bununla birlikte mevsimlik işçi niteliği taşıyan tarım ve hayvancılık sektöründe çalışmak isteyen geçici koruma statüsündeki yabancılar çalışma izninden muaftırlar. Ancak muafiyetlerine ilişkin gerekli başvuruları kayıtlı bulundukları illerdeki

¹²¹ EKŞİ, N.: “Suriyeliler Örneği Işığında Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma Hakları”, Legal Hukuk Dergisi, C.14, S. 158, 2016, s. 599 (Suriyeliler Örneği Işığında Geçici Koruma).

¹²² EMİR ŞAHİN, s. 31.

¹²³ EKŞİ (Suriyeliler Örneği Işığında Geçici Koruma), s. 597.

¹²⁴ ÇELİKEL/ÖZTEKİN GELGEL, s. 189.

¹²⁵ ELÇİN, s. 58.

valiliklere yapmak zorundadırlar. Yapılan başvurular valiliklerce Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bildirilecektir¹²⁶.

Geçici koruma kapsamındaki yabancılara verilecek çalışma izninde kota uygulamasına gidilmiştir. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik'te yer alan hükme göre, geçici koruma altında bulunana yabancı sayısı çalışma izni için başvuru alan iş yerinde çalışan Türk vatandaşlarının sayısının yüzde onundan az olacaktır. Bu kuralın istisnası ise işverenin, yabancının yapacağı işi yapacak niteliklerde Türk vatandaşını bulamadığını belgelemesidir¹²⁷.

Geçici koruma altındaki yabancılar, Uluslararası İş Gücü Kanunu (UİK) tarafından düzenlenen çalışma izni türlerinin tamamı için başvuruda bulunabileceklerdir. Fakat bu hususun tek istisnası ilerleyen konularda detaylı olarak anlatılacak olan Turkuaz Kart'dır. UİK 11/6 maddesi gereğince geçici koruma statüsü kapsamında bulunan yabancılar Turkuaz kart başvurusunda bulunamayacaktır. Bunun yanı sıra UİK m.16/f uyarınca, geçici koruma kapsamındaki yabancılara istisnai olarak çalışma izni verilebileceği düzenlenmiştir¹²⁸.

Geçici koruma kapsamındaki yabancıların iş piyasasına erişimi ise kişilerin yeterli ve gerekli şartları taşıyan iş imkanına ulaşmasını sağlamaktır. Çalışmalarına izin verilen iş kolları ile faaliyet alanları Cumhurbaşkanı tarafından belirlenecektir¹²⁹.

Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile düzenlenmeyen hususlar hakkında 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği'nde yer alan hükümler uygulanacaktır¹³⁰.

¹²⁶ İŞİK NERGİZ, Y.: "Türkiye'deki Geçici Koruma Statüsü altındaki Suriyelilerin İşgücü Piyasasına Erişimi", İstanbul Bilgi Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021, s. 73.

¹²⁷ ERKAN, M.: "Uluslararası Koruma Başvurusu Sahipleri, Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüsü Sahiplerinin İş Piyasasına Erişiminin Değerlendirilmesi", B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.37, S. 2, 2018, s.239-240.

¹²⁸ ÖÇAL, B.: "Geçici Koruma Kapsamındaki Yabancıların Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları", Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, Erzincan 2021, s. 101.

¹²⁹ UZUN, s. 116.

¹³⁰ ERKAN, s. 239.

1.2.5.5. Milletlerarası Özel Hukuka İlişkin Bazı Meseleler

1.2.5.5.1. Evlenme

Geçici koruma kapsamındaki yabancıların Türkiye’de evlenmek istemesi durumundan ilk olarak evliliğin maddi ve şekli şartları bakımından hangi hukukun uygulanacağını tespit edilmesi gerekir. Evlilik akdi bir özel hukuk ilişkisi olduğundan uygulanacak hukuk, 5718 sayılı Milletlerarası Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un (MÖHUK) düzenlenen kanunlar ihtilafı ile belirlenir¹³¹.

MÖHUK madde 13/f.1 uyarınca evlenme akdinde tarafların ehliyet ve şartlarına tarafların her birinin evlenme anındaki milli hukuku uygulanacaktır. Madde metninde vatandaşlık esasına atıf yapıldığından MÖHUK madde 4’de yetkili hukukun vatandaşlık esasına göre tespit edileceği durumlar için yer alan düzenlemede milli hukukun vatansız kişi ve mülteciler açısından özel bir düzenleme içerdiği görülmektedir. Düzenlemeye göre yetkili hukukun tespitinde vatandaşlık esas alınıyor ise vatansız ve mülteciler için öncelikle yerleşim yeri, bulunmadığı takdirde mutad mesken, o da yoksa o dava tarihinde bulunduğu ülke hukuku uygulanacaktır. Geçici koruma kapsamında yer alan yabancılara uygulanacak hukukla ilgili MÖHUK’da özel bir hüküm bulunmamaktadır¹³².

Öğretide yer alan hakim görüşe göre, MÖHUK madde 4 düzenlemesinin lafzı sadece vatansızlar ve mültecileri kapsayacak şekilde olsa da, söz konusu maddenin YUKK ile düzenlenen diğer uluslararası koruma çeşitlerini kapsayacak şekilde yorumlanması gerekir¹³³.

Bununla birlikte Yargıtay’ın henüz YUKK’un yürürlükte olmadığı 2010 tarihli bir kararında Afgan bir vatandaş ile sığınmacı statüsündeki eşin boşanmasına uygulanacak hukuku MÖHUK m. 14’e göre milli hukuklarının uygulanması gerektiğine karar vermiş ve bunu MÖHUK m. 4’e atıf yaparak belirlemiştir¹³⁴.

¹³¹ OBA, s. 108.

¹³² OBA, s. 109.

¹³³ ÇELİKEL, A./ ERDEM, B.: Milletlerarası Özel Hukuk, Beta Yayıncılık, Ankara 2020, s. 69; ŞANLI, C./ESEN, E./ATAMAN FİGANMEŞE, İ.: Milletlerarası Özel Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020, 33.

¹³⁴ OBA, s. 109.

Yine öğretideki aynı doğrultudaki görüşe göre, bu hükmün geçici koruma kapsamında olan yabancılar içinde uygulanması yönündedir. Nitekim Cenevre Sözleşmesi'ne uygun olarak yorumlamak gerekirse geçici koruma kapsamında olan yabancıların evlenme aktine MÖHUK madde 4'un uygulanması yerinde olacaktır¹³⁵.

MÖHUK m. 4 gereği evlilik akdine uygulanacak hukukun tespiti için ilk bağlama noktası olan “yerleşim yeri” bağlama noktasına bakılacaktır. Türk Medeni Kanunu madde 19'da yer alan tanıma göre yerleşim yeri, kişinin sürekli olarak kalma niyetinde olduğu yerdir¹³⁶.

Geçici koruma kapsamında olan yabancılara Geçici Koruma Yönetmeliği gereği verilen kimlik belgesi söz konusu yabancılara yasal ikamet hakkı tanımamaktadır. Nitekim GKY madde 25'e göre geçici koruma kimlik belgesinin ülkede kalış hakkı verdiği ancak ikamet yerine geçen belge niteliği taşımadığı, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımadığı ve süre bakımından ikamet izni toplamına dahil edilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu sebeple geçici koruma kapsamında olan yabancıların evlilik akitlerinde yerleşim yeri bağlama noktasına bakılmayacak bir sonraki bağlama noktası olan mutad mesken bağlama noktası bakımından bir inceleme yapılacaktır¹³⁷.

Türk yabancılar hukuku mevzuatında mutad mesken kavramı, kişinin sürekli kalma niyeti olmasa dahi, fiziki olarak yaşamakta bulunduğu yeri ifade etmektedir. Kişi yerleşme maksadı bulunmadığı halde, geçici bir süreliğine eğitim, çalışma ve diğer sebeplerle bir ülkede bulunuyorsa, kişinin mutad meskeni bu ülke olarak kabul edilir¹³⁸. Ülkedeki geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye'deki kalış süreleri, çalışma hayatında yer almaları veya okullara kaydolmaları yönünden mutad meskenlerinin Türkiye olduğunun kabulü gerekir. Ancak bazı durumlarda geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin mutad meskenin tespit edilememesi veya olmaması durumlarında ise MÖHUK madde 4'un a bendi uyarınca dava tarihinde bulunduğu ülke hukuku uygulanacaktır¹³⁹.

¹³⁵ ÇELİKEL/ERDEM, s. 69.

¹³⁶ ŞANLI/ ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s. 34.

¹³⁷ OBA, s. 109.

¹³⁸ AKINCI, Z.: Milletlerarası Özel Hukuk, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 8.

¹³⁹ OBA, s. 111.

MÖHUK madde 13/f.2 gereği yabancıların evlilik akdinin şekli şartları düzenlenmiştir. Madde metnine göre, evlilik akdinin şekli şartlarına evliliğin yapıldığı ülke hukuku uygulanacaktır¹⁴⁰. Bu durumda Türkiye’de evlenecek olan geçici koruma kapsamındaki yabancıların evliliklerinin şekli anlamda geçerliliği Türk Hukuk kurallarına göre tespit edilecektir¹⁴¹.

Türkiye’nin taraf olduğu “1980 tarihli Evlenme Ehliyet Belgesi Verilmesine Dair Sözleşme”¹⁴² gereği taraf devlet vatandaşlarının Türkiye’de evlenmek istemeleri durumunda evlenme ehliyet belgesi sunmak zorundadır¹⁴³.

Evlenme ehliyeti, yabancı kişilerin evlenmeleri hususunda bir engel bulunmadığının tespiti için verilen bir belgedir. Gerekli başvuru İl Göç İdaresi Müdürlüklerine yapılarak, müdürlükçe yapılan araştırma neticesinde engel bulunmadığının tespit edilmesi halinde kişilere evlenme ehliyeti verilecektir. Bu sebeple geçici koruma kapsamında bulunan yabancıların evlendirme işlemleri için öncelikle ikamet ettikleri yerin İl Göç İdaresi

¹⁴⁰ Konya Bölge Adliye Mahkemesi’nin 2021/1681E.-2023/735 K. sayılı ilamında, “Türkiye’de ikamet eden Suriyeli eşlerin açtıkları boşanma davasında, tarafların 2015 yılında Türkiye’de imam nikahı ile evlendikleri, bu evliliklerinden iki çocukları olduğu ancak anlaşamamaları sebebiyle boşanmak istedikleri, boşanma davası ile de davacının nafaka ile maddi ve manevi tazminat talep ettiği anlaşılmaktadır. İlk derece mahkemesi Konya İl Göç İdaresinin taraflar arasında evlilik bulunmadığını bildirmesi sebebiyle taraflar arasında evlilik olmadığından dosya hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararını vermiştir. Taraflarca istinaf kanun yoluna götürülen dosyada Konya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesi yapmış olduğu değerlendirme neticesinde Milletlerarası özel hukukta, evlenmenin şekline yapıldığı ülke hukukunun uygulanması kuralı hakim olduğundan bahisle Türkiye’de yapılacak evlenmeler sadece Türk Medeni Kanunun emrettiği şekli merasime uyulmak şartı ile geçerli kabul edilecektir. Bu sebeple, Türkiye’de bulunan yabancıların kendi vatandaşı bulundukları ülke hukuku izin verse dahi, yapılan dini nikah geçersizdir, yok hükmündedir. Somut olayda; Konya Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü’nden gelen cevabı yazıda tarafların evli olmadıklarının bildirildiği, bu sebeple taraflar arasında evliliğin kurulmadığının sabit olduğundan bahisle kayıtlarda mevcut olmayan bir evliliğin bitirilmesine karar verilemeyeceği gözetilerek dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına ilişkin karar verilmiş ise de; yukarıda açıklanan yasal hükümler gereğince, tarafların yabancılar kütüğünde kayıtlı bulunup bulunmadığı, kayıtlı iseler aralarında geçerli bir "eş bağı" bulunup bulunmadığının Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (Yabancılar Kütüğünden) sorulup tespiti, yabancılar kütüğünde kayıtları yok ise veya kayıtlar arasında eş bağı kurulmamış ise tarafların evli olup olmadıklarının tabiiyetinde oldukları Suriye’nin Türkiye’deki temsilciliklerinden ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden sorulması, birbirleriyle dava tarihi ve halen evli olduklarına dair resmi belgenin dosyaya kazandırılması, sonrasında tarafların, dava tarihindeki vatandaşlıkları esas alınarak yetkili yabancı hukukun belirlenmesi, yetkili yabancı hukukun muhtevasının tespitinde tarafların yardımının istenmesi, yetkili yabancı hukukun Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması ve gerekli görülmesi halinde Türk hukukunun uygulanması gerektiğinin göz önünde tutulup hasıl olacak sonuca göre bir karar vermek üzere ilk derece mahkemesi kararının kaldırılıp, dosyanın gereği için mahalline gönderilmesine dair hüküm kurulmuştur.” şeklinde karar vermiştir.

¹⁴¹ OBA, s. 112.

¹⁴² RG 21.04.1988/3436.

¹⁴³ ÇELİKEL/ERDEM, s. 232.

Müdürlüklerine başvuracak ve yapılan inceleme neticesinde evlenme ehliyet belgesi almaları gerekecektir¹⁴⁴.

1.2.5.5.2. Taşınmaz İktisabı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m. 35 ile garanti altına alınan mülkiyet hakkı, herkesin mülk sahibi olma hakkına haiz olduğunu kabul etmiş ve vatandaşları ile yabancılar arasında bir ayrım yapmamıştır. Bununla birlikte yine Anayasanın 16. maddesi ile anayasanın sağladığı başlıca hak ve özgürlükler yabancılar için salt kamu yararı gerekçesiyle milletlerarası hukuka uygun bir şekilde kanunla sınırlandırılabilir¹⁴⁵.

Genel olarak yabancıların Türkiye’de taşınmaz edinimi inceleyecek olursak 2644 sayılı Tapu Kanunu¹⁴⁶ m. 35’e göre yabancıların taşınmaz edinimleri belli şartlara bağlanmıştır. Düzenlemeye göre, tüm yasal gerekliliklere uyulması halinde, Cumhurbaşkanının belirleyeceği ulusların uyruğundaki yabancı gerçek kişilerin Türkiye’de sınırlı ayni hak ve gayrimenkul satın almalarına izin verilmektedir. Kanuni sınırlamaya uymak ve Cumhurbaşkanı tarafından belirlenecek olan ülke vatandaşı olmak şartı dışında kanunda belirlenen yüzölçüme ve hektara da uyulması gerekmektedir¹⁴⁷.

Geçici koruma kapsamında bulunan yabancıların taşınmaz edinmelerine ilişkin Geçici Koruma Yönetmeliği’nde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Nitekim Suriye’ye uygulanan misilleme¹⁴⁸ gereği Suriyelilerin 1939 yılından önceki döneme ait taşınmazlarına el konularak hazineye aktarılmış ve bu tarihten itibaren de Suriye vatandaşlarının ülkemizde taşınmaz edinmesi yasaklanmıştır¹⁴⁹.

¹⁴⁴ OBA, s. 112.

¹⁴⁵ YARAR, G.: “*Yabancıların Türkiye’de Taşınmaz Mal Edinmeleri*”, Akdeniz Üniversitesi Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2014, s. 105.

¹⁴⁶ RG 29.12.1934/2892.

¹⁴⁷ ÇELİKEL, A/ÖZTEKİN GELGEL G.: *Yabancılar Hukuku*, Beta yayıncılık, İstanbul 2022, s. 325.

¹⁴⁸ “*Misilleme (mukabele-i bilmisil esası)*”, kendi vatandaşı olan gerçek veya tüzel kişilerin başka bir devletin topraklarında farklı hak türlerini ihlal eden eylemlerine karşı Devletin gerekli adımları atması ve aynı şekilde misillemelerde bulunması olarak tanımlanmaktadır. ;ÇELİKEL/ERDEM, s. 70.

¹⁴⁹ OBA, s. 114; DÜRGEN, s. 180.

Tapu Kanununun 35. maddesinde yer alan kanuni sınırlamalara uyma şartı, Suriye uyruklu yabancılar özelinde 1062 sayılı Mukabele-i Bilmisil Kanunu¹⁵⁰ ile yürürlükte olup, günümüzde mukabele-i bilmisil tedbirleri sadece Suriye vatandaşlarına uygulanmaktadır¹⁵¹.

1939 yılından sonra Bakanlar Kurulu Kararnameleri ile Suriyeli tüzel ve gerçek kişilerin kişisel ve ev eşyaları dışında Türkiye’de edindikleri malvarlıklarına el konulmuştur. Söz konusu malvarlığında ikamet edildiği takdirde Suriye uyruklu yabancıardan kira alınacağına karar verilmiştir. 1967 yılında çıkarılan bir başka kararname ile de Suriye uyruklu yabancıların devlete olan vergi, harç ve resim borçları ile nafaka borçları ve malların işletilmesinden doğan masrafların bu şahısların Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından bloke edilen paraları tarafından karşılanmasına karar verilmiştir. Son olarak 1972 tarihinde Türkiye Suriye Emlak Komisyonu kurulmuş ve protokol imzalanmıştır. Bu komisyon ile taşınmaz iktisabına ilişkin sorunların çözülmesi amaçlanmış ancak bir çözüme kavuşturulamamıştır¹⁵².

Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, Suriye vatandaşlarının günümüzde Türkiye’de taşınmaz edinmemesinin sebebi misilleme tedbirlerinin halen uygulanıyor olması ve Tapu Kanunu’nda yer alan düzenlemelerdir. 2644 Sayılı Tapu Kanunu’nun 35. maddesi uyarınca alınan Bakanlar Kurulu Kararının ekinde “*Ülkemizde Taşınmaz ve Sınırlı Ayni Hak Edinebilen Ülke Vatandaşları ve Edinim Şartları*” listesinde Suriye yer almadığından Suriye vatandaşlarının yeni taşınmaz edinimine ilişkin taleplerinin, Genel Müdürlüğe intikal ettirilmeden, doğrudan Tapu Müdürlüklerince reddedilmesi gerekmektedir.” şeklinde ifade edilmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Yabancı İşler Dairesi Başkanlığı’nın 6.8.2012 tarihli ve 1734-2012/12 sayılı Genelgesi’ne göre de Türk mahkemelerinin vermiş olduğu kararlar hariç, Suriye vatandaşları Türkiye’de taşınmaz edinemeyeceklerdir. Burada sözü geçen mahkeme kararları, miras yoluyla iktisapların tapuya tescil edilmesi ve 1062 sayılı Kanuna istinaden alınan tedbirler sebebiyle mirasçıların bu taşınmaz mallarda tasarrufta bulunamayacağına dair şerh düşülmesi kararlarıdır¹⁵³.

¹⁵⁰ RG 06.11.1967/12743.

¹⁵¹ EKŞİ N.: Suriyeliler Türkiye’de Neden Taşınmaz İktisap Edemezler, İstanbul Barosu Dergisi, C. 97, S. 2, 2023, s. 20. (Neden Taşınmaz İktisap Edemezler)

¹⁵² ÇELİKEL/ÖZTEKİN GELGEL, s. 322-323.; OBA, s. 118.

¹⁵³ EKŞİ (Neden Taşınmaz İktisap Edemezler), s. 39-40.

Yapılan düzenleme ile geçici koruma statüsü kapsamındaki Suriyeli yabancılar Tapu Kanunu m. 35 gereği taşınmaz edinemeyecek ve misilleme tedbirleri gereğince de üst soyu tarafından 1939 yılından önce edinilmiş olan taşınmazları miras yolu ile intikali yapılabilecek ancak 1062 sayılı kanun gereğince intikali yapılan taşınmazlar üzerinde tasarruf işlemi yapılamayacaktır¹⁵⁴.

1.2.6. Geçici Koruma Statüsünün Süresi

Geçici koruma statüsü amacı gereği kitlesel olarak sınırlara gelen yabancılar için acil ve zorunlu önlemler almak maksadıyla getirilen bir koruma türüdür. Gerek koruma ihtiyacının acil olması gerekse de kişi bazında sayılarının fazla olması sebebiyle bireysel koruma işlemlerinin işletilmesinin imkansız denecek derece güç olması da geçici koruma rejiminin bir gerekçesidir. Bunun yanı sıra statünün lafzından da anlaşılacağı üzere korumanın geçici süreli olması amaçlanmakta, sürenin sonunda kalıcı olarak uluslararası koruma statüsü verilmeli veya geri dönüşleri sağlanmalıdır¹⁵⁵.

BMMYK, geçici koruma statüsü kapsamında bulunan yabancıların durumlarının belirlenmesi ve kalıcı olarak çözüm getirilebilmesi adına geçici koruma süresinin en fazla 5 yıl olmasını tavsiye etmiştir¹⁵⁶. AB'nın uluslararası korumaya ilişkin yayınladığı yönerge de ise geçici korumanın süresi 1 yıl olarak belirlenmiş ve 1 yıllık olan bu süre 6 ay olarak belirlenecek uzatmalar ile kişi, 1 yıl daha geçici koruma statüsünden faydalanabilecektir. Bununla birlikte AB Konseyi nitelikli çoğunluğun talebi ile birlikte konsey üyesi bir devletin de vereceği bir öneri ile de geçici koruma süresinin 1 yıl daha uzatılmasına karar verilecektir. Bu durumda AB yönergesinde belirlenen şartlar uyarınca geçici koruma süresi en fazla 3 yıl olarak kabul edilmiştir¹⁵⁷.

Türk Hukuku'nda ise geçici koruma statüsüne ilişkin düzenleme içeren YUKK ile GKY'de geçici korumanın süresine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 10. maddesinin ilk halinde Bakanlar Kurulu'na takdir yetkisi vererek başlangıç ve gerekli görülen hallerde süresinin belirlenmesi hususunda karar

¹⁵⁴ EKŞİ (Neden Taşınmaz Edinemezler), s. 45.; OBA, s. 119.

¹⁵⁵ ARIKAN, G.: "10 Yıla Yaklaşan Geçici Korumada Geçiciliğin Sonu ve Kalıcı Çözümler". Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.29, S.2, 2021, s. 1438 (10 Yıla Yaklaşan); ELÇİN, s. 34.

¹⁵⁶ ARIKAN (10 Yıla Yaklaşan), s. 1438.

¹⁵⁷ ELÇİN, s. 35; ARIKAN (10 Yıla Yaklaşan), s. 1439.

verebilecekti. Ancak yapılan son değişiklik ile madde metni değiştirilmiş madde de yer alan yetkiler Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Bu son durumda geçici korumanın başlama tarihi ve şart görülmesi durumunda süresine ilişkin kararlar cumhurbaşkanı kararı ile alınacaktır¹⁵⁸.

Arıkan'a göre, Türk Hukuku'nda geçici koruma statüsü için bir sürenin öngörülmemiş olması ve 10 yılı aşan bir süredir ülkemizde geçici koruma statüsün altında bulunan Suriyeliler için herhangi bir düzenlemenin bulunmaması geçici koruma rejiminin amacına hizmet etmediği gibi bireysel koruma başvurusunda bulunamayan geçici koruma kapsamındaki yabancıların birçok haklarının da kısıtlanmış olması gerekçesiyle insani muameleden uzak bir hale geldiğini savunmaktadır¹⁵⁹.

1.2.7. Türk Hukuku'nda Geçici Koruma Statüsünün Sona Ermesi

1951 Cenevre Sözleşmesi ile teminat altına alınan mülteci statüsünün aksine, geçici koruma statüsünün temelini, acil koruma ihtiyacını doğuran nedenlerin ortadan kalkması ile geçici koruma kapsamındaki yabancıların ülkelerine geri dönmesi oluşturmaktadır¹⁶⁰.

Nitekim BMMYK, geçici koruma süresi sona eren ve bireysel koruma rejimlerinden herhangi birinden faydalanmayanların, süre sonunda ülkelere dönmeleri konusunda baskı kurulabileceği hususuna değinmiş bununla birlikte öğretide de süre sonunda geçici koruma statüsünün sağlamış olduğu imkanların ortadan kalkacağına dikkat çekilmiştir¹⁶¹.

1.2.7.1. Cumhurbaşkanı Kararıyla Geçici Korumanın Sona Ermesi

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin madde 11/1'e göre¹⁶², geçici korumanın sona ermesine geçici koruma kararı alma usulüne göre karar verilir. Bu durumda İçişleri Bakanlığı'nın önerisi ve Cumhurbaşkanı'nın kararı ile geçici koruma statüsünün uygulaması

¹⁵⁸ ÇÖRTOĞLU KOCA/KAVŞAT, s. 344-345.

¹⁵⁹ ARIKAN (10 Yıla Yaklaşan), s. 1439.

¹⁶⁰ ELÇİN, s. 69.

¹⁶¹ ELÇİN, s. 69.

¹⁶² Geçici Koruma Yönetmeliği, md. 11'e göre, Bakanlık, geçici korumanın sona erdirilmesi için Cumhurbaşkanı'na tavsiyede bulunabilir. Geçici korumayı sona erdirmeye yetkisi Cumhurbaşkanı'na aittir. Cumhurbaşkanı, fesih kararıyla birlikte; geçici korumanın tamamen kaldırılmasına ve geçici korunanların tümünün kendi ülkelere geri gönderilmesine; geçici korunan kişilere toplu olarak statü verilmesi; veya her bir uluslararası koruma başvuru sahibini bireysel olarak ele almaya; geçici korunanların Kanunla belirlenecek hallerde Türkiye'de kalmasına izin verebilir.

sona erecektir. Kural olarak Cumhurbaşkanı kararı ile geçici koruma sona ermiş ise geçici korumadan yararlananların ülkeden çıkış yapmaları gerekir. Ancak karar da ülkelerine geri dönmeleri yönünde karar verilmemiş ise geçici koruma kapsamında bulunan yabancılar başkaca bireysel korumada faydalanmak adına başvuruda bulunabileceklerdir¹⁶³.

Cumhurbaşkanı geçici korumanın süresine karar verdiği gibi geçici koruma statüsünü sona erdirdiği takdirde geçici koruma kapsamında bulunan yabancıların akıbetine de karar verecektir. Geçici Koruma Yönetmeliği madde 11/2’de yer alan düzenlemeye göre, Cumhurbaşkanı, toplu olarak geçici koruma kararına son vermeyi seçebilir veya her başvuranın uluslararası koruma başvurusunu ayrı ayrı değerlendirmeye karar verebilir. Ayrıca, geçici korunanların, kanun çerçevesinde kararlaştırılacak hallerde Türkiye’de kalmalarına izin verilmesine karar verebilir. Bu hüküm ile geçici koruma kapsamındakilerin YUKK ile düzenlenen uluslararası koruma türlerinden birine başvuruda bulunabilmeleri Cumhurbaşkanı’nın takdirine bırakılmıştır¹⁶⁴.

Bunun yanı sıra geçici koruma sona erse bile geri göndermeme yasağı gereği, ülkesine gönderildiğinde zulme, insanlık dışı muameleye veya dini, ırkı veya siyasi görüşü veya bir sosyal gruba mensubiyeti nedeniyle ölüm tehdidi ile karşılaşma şüphesi varsa bu kişiler geri gönderilmeyecektir¹⁶⁵.

Cumhurbaşkanı geçici koruma statüsünün sınırlandırılmasına veya durdurulmasına da karar verebilir. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 15. maddesi ile Cumhurbaşkanı, kamu düzenin tehdit altında olduğu durumlarda geçici koruma rejimine ilişkin sınırlamalar yapabileceği gibi geçici koruma statüsünü, süresi belli olsun ya da olmasın, durdurulmasına da karar verebilecektir¹⁶⁶.

¹⁶³ YILMAZ EREN, s. 284-285.

¹⁶⁴ TURAN, A.Y.: “*Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Kapsamındaki Yabancıların Türkiye’de Çalışma Hakkı*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 70.

¹⁶⁵ ARIKAN (Göç Hukukunda), s. 71.

¹⁶⁶ ARIKAN (Göç Hukukunda), s. 72.

1.2.7.2. Geçici Koruma Statüsünün Bireysel Olarak Sona Ermesi ve İptali

Geçici koruma statüsünün sona ermesi ve iptali Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 12. maddesi¹⁶⁷ ile düzenlemiştir. Geçici koruma statüsünü bireysel nedenlerle sona erdirecek haller madde metninde yedi bent olarak sayılmıştır. Maddenin ikinci fıkrasında ise geçici koruma statüsünün iptal nedenlerine yer verilmiştir¹⁶⁸.

Bu durumda geçici koruma kapsamındakileri geçici koruma statüleri, Türkiye'den ayrılmaları, başka bir ülkenin uluslararası korumasından yararlanmaları, üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirme veya insani nedenler kapsamında kabul edilmeleri, YUKK kapsamında başka bir koruma yönteminden faydalanmaları, Türk vatandaşlığını kazanmaları ve ölüm ile bireysel olarak sona erecektir¹⁶⁹.

Geçici koruma statüsünün iptali ise Yönetmeliğin 8. maddesi gereğince geçici koruma statüsü kapsamında tutulmaları gerektiğinin sonradan anlaşılması veya gereken sebeplerin sonradan ortaya çıkması halinde; son olarak da bildirim yükümlülüğünün mazeretsiz olarak 3 defa üst üste ihlal etmesi halinde iptal edilecektir. İptal işlemi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü veya Valilikler tarafından yapılacaktır¹⁷⁰.

1.2.7.3. Gönüllü Geri Dönüş

Mülteci hukukun temelini oluşturan 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde gönüllü geri dönüş düzenlenmemiş, sona ermenin düzenlendiği hükümlerinde gönüllü olarak menşe ülkesine dönen yabancının koruma statüsünün biteceğine değinilmekle yetinilmiştir.

¹⁶⁷ 6458 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, md 12'ye göre, Geçici koruma altındaki kişiler; Türkiye'yi kendi isteğiyle terk edenler; üçüncü bir ülkenin korumasından yararlananlar; c) yeniden yerleşim veya insani nedenlerle üçüncü bir ülkeye kabul edilenler; Vefat edenler; Mevzuat kapsamında başka bir geçerli kalış süresi olanlar. Türk vatandaşlığını kazanma kategorilerinden birinin kalma hakkı vermesi durumunda, geçici koruma bireysel olarak sona erer. Genel Müdürlük veya valilikler, 8 inci maddenin birinci fıkrası kapsamına girenlerin geçici koruma kapsamına alınmaması gerektiğinin sonradan belirlenmesi halinde geçici korumayı kaldırır. Valilik, herhangi bir açıklama yapmadan üst üste üç kez bildirimde bulunmayanların geçici korumasını kaldırılacaktır. Bu maddenin uygulanmasında 13'üncü madde hükümleri uygulanacaktır.

¹⁶⁸ ASAR, s. 313.

¹⁶⁹ ÇÖRTOĞLUKOCA/ KAVŞAT, s. 351.

¹⁷⁰ ASAR, s. 313.

Bununla birlikte BMMYK tarafından düzenlenen bazı çözüm metinlerinde gönüllü geri dönüşün en çok tercih edilen yöntem olduğundan bahsedilmektedir¹⁷¹.

Türk hukukunda gönüllü geri dönüş Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 42. maddesi¹⁷² ile düzenlemiştir. Yönetmeliğin geçici koruma statüsünün bireysel sona erme hükümlerinin düzenlendiği 12. maddeden farklı olarak 42. madde ile gönüllü geri dönüş yapacak geçici koruma statüsünden yararlanan yabancılar için genel müdürlük tarafından gerekli destek ve yardımın verileceği ve gönüllü geri dönüşü sivil toplum kuruluşları, kamu kurumlar ve uluslararası kuruluşlar ile planlayabileceği düzenlenmiştir¹⁷³.

¹⁷¹ YILMAZ EREN, s. 309.

¹⁷² 6458 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, md 42 ile düzenlendiği üzere, bu sözleşme kapsamında, gönüllü olarak memleketine dönecek olan yabancılara kolaylıklar sağlanmaktadır. Uygulanabilir olduğu ölçüde, düzenleme ve yardım verilebilir. Genel Müdürlük, gerekli ulusal makamlar, kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde proje ve programlar planlayabilir, hazırlayabilir ve yürütebilir. Genel Müdürlük, gönüllü geri dönüş süreçlerinin yürütülmesi için sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarla çalışabilir. Genel Müdürlük, gönüllü geri dönüş işlemlerinin uygulanmasına ve kendi isteğiyle dönen kişilere yapılabilecek yardımlara ilişkin, daha sonra valilikler tarafından yürütülecek olan yönergeler ile düzenler.

¹⁷³ EKŞİ (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku) s. 160.

İKİNCİ BÖLÜM

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN TÜRKİYE’DE VATANDAŞLIK KAZANMA DURUMU

2.1. Türk Hukukunda Türk Vatandaşlığının Kazanılması Kapsamında Türkiye’deki Suriyelilerin Vatandaşlık Kazanma Yolları

2.1.1. Genel Olarak

Vatandaşlık kavramı, bir yanıyla kişiyi herhangi bir devlete hukuki olarak bağlayan diğer yanıyla da kişiye haklar ve yükümlülükler yükleyen bir bağ olarak tanımlanabilir¹⁷⁴. Vatandaşlığa ilişkin usul ve esaslar ilişkin kurallar her devletin kendi iç hukuku tarafından farklı şekilde düzenlenebilir. Bu sebeple vatandaşlığın kazanılması, kaybedilmesi ve değiştirilmesi gibi hususlar devletleri anayasası tarafından çizilmiş çerçevede düzenleme alanı bulacaktır¹⁷⁵.

Türk hukukunda vatandaşlık ile ilgili kazanılma ve kaybedilme hususlarını içeren temel düzenleme 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve 06.04.2010 tarihinde yürürlüğe giren Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulamasına İlişkin Yönetmeliktir¹⁷⁶.

Vatandaşlığın kazanılması Türk Vatandaşlık Kanunu’nda ikili bir ayrıma gidilmiş, 5. maddesinde yer alan düzenlemeye göre Türk vatandaşlığı doğum ile aslen veya sonradan kazanma yolları ile kazanılacağı hükme bağlanmıştır¹⁷⁷.

Suriye Arap Cumhuriyeti’nde yaşanan olaylar nedeniyle Türkiye’ye de bulunan Suriyelilerin ülkeye gelişlerinden bir süre sonra kalıcı olacakları ve ülkelerine geri dönmeyecekleri düşünülerek, Türk vatandaşlığına alınmaları gerekliliği gündeme gelmiştir.

¹⁷⁴ AYBAY, R./ ÖZBEK, N./ERSEN PERÇİN, G.: Vatandaşlık Hukuku, Siyasal Kitapevi, Ankara 2019. s. 4; AMBARLI BOZATAY, Ş.: “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’na Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması”, Yönetim Bilimleri Dergisi, C.8, S.2 2010, s. 169.

¹⁷⁵ AYBAY/ÖZBEK/ERSEN PERÇİN, s. 13-14.

¹⁷⁶ RG 06.04.2010/27544.

¹⁷⁷ ERDEM, B.B.: Türk Vatandaşlık Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul 2022, s. 98.

Önemle belirtilmelidir ki, ister uluslararası koruma kapsamında olsun ister geçici koruma kapsamında hiçbir yabancının vatandaşlığa alınma zorunluluğu bulunmamaktadır¹⁷⁸.

2.1.2. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşlığını Doğum ile Aslen Kazanması

2.1.2.1. Soybağı ile Türk Vatandaşlığının Kazanılması

Türk hukukunda vatandaşlığın kazanılmasının temeli, çocuğun anne ve/veya baba ile olan kan bağından almaktadır. Burada irade ve istek ile değil, kanuni olarak bir kazanma söz konusudur. Yine soybağı temelli Türk vatandaşlığı kazanma durumunda çocuğun evlilik birliği içinde doğmuş olması ve evlilik dışı doğmuş olması şeklinde ikili bir ayrıma gidilmektedir¹⁷⁹.

Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 6. maddesi¹⁸⁰ ile düzenlenen hükümle Türk anadan doğan çocuk Türk Medeni Kanunu'nunda¹⁸¹ yer alan annelik karinesi gereğince Türk vatandaşlığını doğum ile kazanır. Burada çocuğun evlilik birliği içinde doğmuş olup olmaması bir önem taşımaz. Ancak babanın Türk vatandaşı olması halinde çocuğun evlilik birliği içinde doğması çocuğu asli olarak Türk vatandaşı yaparken, evlilik birliği dışında doğan Türk babanın çocuğunun, asli olarak Türk vatandaşlığını kazanması için babanın anne ile evlenmesi, çocuğu tanınması veya mahkeme hükmü ile mümkün olacaktır. Bundan sonra çocuk doğumdan itibaren Türk vatandaşlığını kazanmış sayılacaktır¹⁸².

Evlilik birliği içinde Türk anneden veya Türk babadan doğan çocuk Türk vatandaşı kabul edilir. Burada Türk vatandaşlığı kazanılması için önemli olan husus çocuğun evlilik birliği içinde doğması ve anne veya babadan en az birinin Türk vatandaşı olmasıdır¹⁸³. Bununla birlikte kanun çocuğun Türk vatandaşı kabul edilmesi için doğum yerini dikkate

¹⁷⁸ ÖZEL (Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü), s. 726.

¹⁷⁹ NOMER, Türk Vatandaşlık Hukuku, 30. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul 2022, s. 68 (Vatandaşlık Hukuku); ERDEM, s. 102.

¹⁸⁰ 5901 Sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu, md. 6'ya göre, doğum yer ve soy bağı ile kazanılan Türk vatandaşlığı asli olarak kazanılan Türk vatandaşlığıdır. Vatandaşlığın hüküm anı doğum anıdır.

¹⁸¹ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu madde 282/1'e göre, anne ile çocuk arasında kurulacak olan soybağı doğum ile kurulacağı hüküm altına alınmıştır.

¹⁸² DOĞAN, V./YILMAZ, A. Ç./ İZMİRLİ, A. L.: Türk Vatandaşlık Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara 2022, s. 37; NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 70.

¹⁸³ NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 68.

almamakta Türkiye’den başka bir ülkede doğmuş olmasının Türk vatandaşlığı kazanmasını etkilemektedir¹⁸⁴.

Evlilik birliği içinde Türk vatandaşlığı kazanma durumunda bir başka önemli nokta ise TMK’da yer alan babalık karinesidir. Madde metnine göre, evlilik sırasında veya evliliğin bitiminden itibaren üç yüz gün içerisinde doğan çocuğun babası boşanma gerçekleşmiş olsa dahi boşanılan kocadır. Kanun koyucu bu hükümle üç yüz günlük süreyi de evlilik birliği içerisinde saymakta ve bu süre zarfında yabancı anneden doğan çocukta kocanın Türk olması şartıyla Türk vatandaşı kabul edilir¹⁸⁵.

2.1.2.2. Doğum Yeri Esası ile Türk Vatandaşlığının Kazanılması

Doğum yeri esası, kişinin anne ve babasından gelen vatandaşlığına bakılmaksızın doğduğu devletin vatandaşlığı alması anlamına gelmektedir¹⁸⁶. Doğum yeri esasına göre vatandaşlık kazanılması devletler arasında bu esası uygulama konusunda farklılık göstermektedir. Kimi devletler doğum esasını vatandaşlıklarını kazanma konusunda temel alırken, kimi devletler ise ülkelerindeki vatansızlığı önlemek maksatlı uygulamaktadırlar¹⁸⁷.

Türk hukukunda doğum yeri esası, TVK 8.maddesi¹⁸⁸ ile düzenlenmiş ve vatansızlığı önleme maksadı taşır. İlk şart olarak çocuğun Türkiye’de doğmuş olması gerekir. Türkiye Cumhuriyet sınırları içinde kalan kara alanları, kara suları ve hava sahaları içinde doğan çocuk Türkiye’de doğmuş kabul edilecektir. Türkiye Cumhuriyeti sınırları yanında Türkiye Cumhuriyeti sayılan Türk savaş gemileri, nerede bulunursa bulunsunlar bu gemilerde doğan çocuklarda Türkiye’de doğmuş sayılacaktır¹⁸⁹.

¹⁸⁴ ERDEM, s. 103.

¹⁸⁵ ERDEM, s. 103.

¹⁸⁶ GÜNGÖR, G.: Tabiiyet Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s. 66-67.

¹⁸⁷ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 49.

¹⁸⁸ 5901 Sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu, madde 8’e göre, ana-babası yabancı olduğu için Türkiye’de doğan ve doğumla başka bir milletin vatandaşlığını alamayan çocuk, doğuştan Türk vatandaşıdır. Aksi sabit olmadıkça, Türkiye’de bulunan bir çocuğun orada doğmuş olduğu varsayılır.

¹⁸⁹ NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 73; DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 50.

Bununla birlikte Türk bayrağı taşımasalar bile Türkiye limanlarında bulunan ticari gemilerde doğan çocuklarda Türkiye’de doğmuş sayılır. Bir istisna olarak Türk hava sahası veya Türk karasularında seyir halinde olan gemilerde doğan çocuklar doğdukları geminin bayrağını taşıyan ülkede doğmuş kabul edileceklerdir¹⁹⁰.

Söz konusu hükümle Türkiye’de doğan çocuğun Türk vatandaşı olması için ikinci şart ise anne ve babasından soy bağı dolayısıyla vatandaşlık kazanamamış olmasıdır. Bu durumda anne ve baba toprak esasını temel alan bir ülke vatandaşı olabilir veya vatansız olabilirler¹⁹¹.

Öğretide yer alan bir görüşe göre, madde metni vatansız çocukların durumunu düzenlediğinden evlilik birliği dışında Türkiye’de doğan çocuk annesinden vatandaşlık alamadığı aynı zamanda Türk vatandaşı baba ile de soy bağı kurulamadığından 8. madde hükmü ile Türk vatandaşlığını kazanabilecektir¹⁹².

Türk vatandaşlığı kazanmanın temeli soy bağının oluşturduğu, doğum yeri esasının ise Türk hukukunda istisnai bir yöntem olarak düzenlendiği açıktır. Türk hukukunda Anayasa bağlamında Türk vatandaşlığı kazanmak anne veya babanın Türk vatandaşı olması ile mümkündür. Ancak kanunda vatansızlığı önlemek adına anne veya babasından herhangi bir ülke vatandaşlığı kazanamayan çocuk Türkiye’de doğmak şartıyla Türk vatandaşı olarak kabul edilecektir. Bu hüküm ile istisnai olarak Türkiye’de doğan çocuğa doğum yeri esası uygulanarak Türk vatandaşlığı verilmiş olacaktır¹⁹³.

Geçici koruma statüsü kapsamında Türkiye’de bulunan Suriyelilerin soy bağı esasına göre Türk vatandaşlığı kazanması mümkün değildir. Ancak Türkiye’de doğmuş anne ve babası Suriyeli olan çocuklar doğum anında anne ile babasının vatansız olması veya anne ve babasının bulunmaması veya kim olduğunun belirlememesi veya ölmüş olmaları durumunda vatansızlığı önlemek amacıyla doğum yeri esasına göre Türk vatandaşı kabul edilecektir¹⁹⁴.

¹⁹⁰ GÜNGÖR, s. 69; DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 51.

¹⁹¹ GÜNGÖR, s. 66.

¹⁹² GÜNGÖR, s. 67.

¹⁹³ YILMAZ EREN, s. 279.

¹⁹⁴ YILMAZ EREN, s. 280.; ÖZKAN, I.: Göç ve Vatandaşlık Hukuku, Seçkin Yayıncılık, İzmir 2022, s. 278.

2.1.3. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazanması

Türk hukukunda her ne kadar asıl olan doğumla soy bağı esaslı Türk vatandaşlığı kazanılması olsa da doğumdan sonra da Türk vatandaşlığı kazanılması düzenlenmiştir. Doğumdan başkaca bir sebeple kazanılan Türk vatandaşlığı müktesep vatandaşlıktır. TVK'nın 9. maddesinde yer alan düzenlemeye göre sonradan kazanılan vatandaşlık, “*yetkili makam kararı*”, “*evlat edinme*” veya “*seçme yolu ile*” de kazanılmaktadır¹⁹⁵.

2.1.3.1. Türk Vatandaşlığının Yetkili Makam Kararıyla Sonradan Kazanılması

Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığını kazanma diğer bir adıyla telsik; doğum ile veya soy bağı esasına göre Türk vatandaşlığını kazanamayan yabancıların kanunda yer alan şartları sağlaması bunun akabinde yetkili makamdaki talepte bulunması ve vatandaşlık alması olarak tanımlanabilecektir¹⁹⁶.

Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığını kazanma, başvuranın talebi ve yetkili makamın kararıyla ancak mümkün olacaktır. Bu durumda birinci öncelik kişinin vatandaşlığa alınma isteği iken ikinci öncelikte kişinin yaşam şartlarının uygunluğu sebebiyle devletin bu kişiye vatandaşlık verme iradesini kullanmasıdır¹⁹⁷.

TVK ile düzenlenen kişinin yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığını kazanması için kanunda tahdidi olarak sayılmış şartları sağlaması gerekir. Ancak bu durumda bile Türk vatandaşlığını kazanmasına mutlak gözüyle bakılamayacaktır. Nitekim maddenin devamında yer alan şartları sağlanmasının kişiye vatandaşlık için mutlak bir hak vermeyeceği hükmü yetkili makam olan İçişleri Bakanlığı'nın takdir hakkının olduğunu ifade etmektedir¹⁹⁸.

Kanun hükmü ile yetkili makama verilen takdir hakkı diğer idari işlemler gibi yargı denetimine tabi bir işlemdir. Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığını kazanma

¹⁹⁵ GÜNGÖR, s. 73.

¹⁹⁶ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 56.

¹⁹⁷ NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 75.

¹⁹⁸ NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 77.

şartlarının tamamını sağlayan bir yabancı için de takdir hakkı kullanılarak başvurusu reddedilebilecek ve bu durumda verilen karar kanun hükmü gereği yasal ve hukuka uygun kabul edilecektir. Burada devletin egemenlik hakkını kullandığını söylemek mümkündür. Yetkili makam olan idare devletin güvenliği, menfaatleri ve politikaları çerçevesinde takdir hakkını kullanabilecektir¹⁹⁹.

Doktrinde kabul edilen bir görüş göre, yetkili makamın takdir hakkını kullanırken gerekçesini göstermek zorunda olduğu belirtilmiştir. Doğan'a göre yetkili makam, başvurusunun başvurusunu kanunda yer almayan sebepler nedeniyle reddedemeyecektir. Nitekim Anayasada yer alan kanunilik ilkesi gereğince kanunda yer alan şartlara dayanmayan ret sebeplerinin açıkça anayasaya aykırılık teşkil edeceğini savunmaktadır²⁰⁰.

Kanuni düzenlemede yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığı kazanma yolları talepte bulunana yabancının Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile arasında olan bağ ve alakaya göre ayrıma gidilmiştir. Bu düzenlemeye göre kanunun 11. maddesi ile “Genel Yol ile Türk Vatandaşlığı Kazanma”, 12. madde ile “İstisnai Yolla Türk Vatandaşlığını Kazanma”, 13. ve 14. maddeleri ile “Türk Vatandaşlığını Yeniden Kazanma”, 16. maddesi ile “Türk Vatandaşlığını Evlenme yolu ile Kazanma” ve 17. madde ile de “Türk Vatandaşlığını Evlat Edinme Yolu ile Kazanma” düzenlenmiştir.

2.1.3.1.1. Türk Vatandaşlığının Genel Yol ile Sonradan Kazanılması

Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 11. maddesi ile düzenlenen Türk vatandaşlığının genel yol ile sonradan kazanılması, talepte bulunan yabancı için sekiz ayrı şart öngörmektedir. Türk vatandaşlığına genel olarak alınmak isteyen yabancı kişi her ilde bulunan Vatandaşlık

¹⁹⁹ NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 79.

²⁰⁰ DOĞAN/ YILMAZ/ İZMİRLİ, s. 57.

İnceleme Komisyonu²⁰¹, na başvuruda bulunacak komisyon tarafından yapılan İlk İnceleme neticesinde düzenlenen rapor İçişleri Bakanlığı'na gönderilecektir²⁰².

Genel olarak Türk vatandaşlığını kazanma durumunda kanun, başvuran yabancı için belli şartların gerçekleşmiş olmasını istemektedir. TVK madde 11'de yer alan ilk şarta göre başvuran yabancı, başvuru yaptığı sırada vatandaşı bulunduğu ülke hukukuna göre eğer vatansız ise de Türk hukukuna göre ayırt etme gücü haiz ve ergin olmalıdır²⁰³.

TVK'nın 11. maddesinin vatansız olanlar için düzenleme içeren kısmı Aybay'a göre böyle bir hüküm olmasa dahi vatansız kişiye Türk hukuku uygulanacağı yönündedir. Nitekim MÖHUK'un 4. maddesinin 1. fıkrasının b bendi uyarınca herhangi bir ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan vatansız ve mültecilere öncelikle yerleşim yeri hukuku, yerleşim yeri yoksa mutad mesken hukuku, bunun da bulunmadığı durumlarda ise dava tarihi itibarıyla bulunduğu ülkenin hukuku uygulanacaktır²⁰⁴.

TVK ile düzenlenen bir başka şart da Türk vatandaşlığını talep eden yabancıнын yerleşme niyetinin olması ve bu niyetini davranışlarıyla göstermesidir. Yönetmelik ile bu husus açıklığa kavuşmuş ve yabancıнын Türkiye'de taşınmaz edinmesi, ülkeye yatırım yapmış olması veya iş kurması, çalışma iznin bulunması, eğitimini Türkiye'de tamamlamış olması, Türk vatandaşıyla evli olması veya daha önce Türk vatandaşlığını kazanmış anne babaya veya kardeşe sahip olması gibi nedenler, yabancıнын Türkiye'ye yerleşim niyetinde olduğunun göstergesi kabul edilmiştir²⁰⁵.

Vatandaşlık talebinde bulunan yabancıнын, Türkiye'ye yerleşme hususundaki çabasını ve toplum ile entegrasyonun sağlanıp sağlanmadığını tespiti Vatandaşlık Başvurularını

²⁰¹ Vatandaşlık İnceleme Komisyonlarının görev ve yetkileri ile kimlerden oluşacağı TVK'da sonradan hazırlanacak yönetmelik ile tespit edileceği düzenlenmiştir. Türk Vatandaşlığı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, md 19'a göre, Komisyon, Türk vatandaşlığı arayan yabancıyla aşağıda belirtilen hususlar hakkında Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancıyı mülakata tabi tutar; başvuruda belirtilen gereklilikleri karşılayıp karşılamadığı, soyağacı durumu; Türkçe dil yeterliliği; geçimlerini nasıl sağladıklarını; ve Türk toplumuna uyup uymadıkları. Vatandaşlık görüşme formuna görüşmeden çıkarılan sonuç açıkça yazılır.

²⁰² ERDEM, s.122.

²⁰³ NURDOĞAN, A.K./ÖZTÜRK, M.: "Geçici Koruma Statüsü ile Türkiye'de Bulunan Suriyelilerin Vatandaşlık Hakkı", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.23, S.3, 2018, s. 1169.

²⁰⁴ AYBAY/ÖZBEK/ERSEN PERÇİN, s. 114.

²⁰⁵ DOĞAN/ YILMAZ/ İZMİRLİ, s. 66; NOMER (Vatandaşlık Hukuku) , s. 84.

İnceleme Komisyonu tarafından yapılacağı Yönetmeliğin 19/1-d maddesi ile düzenlenmiştir²⁰⁶.

Doktrinde yer alan görüşe göre Yönetmeliğin 15/1-c maddesi ile düzenlenen yerleşme niyeti göstergesi olan “eğitimi Türkiye’de tamamlamış olmak” ibaresi yine aynı Yönetmelik ile düzenlenen yasal ikamet izni sayılmayacak öğrenim gören öğrencinin izni hükmü ile çelişmekte olduğu yönündedir. Her ne kadar eğitim kavramı, öğretim kavramını kapsayacak şekilde kullanıyor olsa da Türkiye’de görülen eğitimin kapsamı ve şekli ne olursa olsun ülke ile irtibat sağlandığının kabul edilmesi gerekir²⁰⁷.

Genel yolla Türk vatandaşlığının kazanılması için aranan bir diğer şart ise başvuruda bulunan yabancının tehlike arz eden bir hastalığının bulunmamasıdır. Bu hüküm ile istenen, yabancının hasta olmaması değil, toplum sağlığının etkileyecek düzeyde bir hastalığının olmamasıdır. Örneklendirecek olacaksak HIV (+) hastası bir yabancı temas ettiği kişi veya kişiler açısından tehlike arz edecektir²⁰⁸.

Başvuran yabancı kendisi ve temas ettiği kişiler için tehlike teşkil edecek bir hastalığının olmadığını şartları Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenecek bir rapor ile belgelendirmesi gerekecektir²⁰⁹.

Kanunda yer alan düzenleme ile başvuran yabancının genel yolla vatandaşlık kazanabilmesi için iyi ahlak şartı da aranmaktadır. Yönetmeliğin 15/1-d maddesi ile 16/2-ç maddeleri ile iyi ahlak şartının kapsamına değinilmiştir. 15/1-d’de yer alan düzenlemede toplum içinde sorumluluk ve güven duygusuna sahip, kötü alışkanlıkları olmayan yabancılar bu kapsama alınmıştır. Diğer bir düzenleme olan 16/2-ç ise genel yolla Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancının hükümlü olmamasının yanında, hakkında soruşturma ve kovuşturmayla konu herhangi bir dosyasının bulunmamasını şart kılmıştır²¹⁰.

İl Emniyet Müdürlükleri tarafından yapılacak soruşturma ile vatandaşlık talep eden yabancının iyi ahlaklı olup olmadığı tespit edilecektir. Ancak Emniyet Müdürlüklerince

²⁰⁶ AYBAY/ÖZBEK/ERSEN PERÇİN, s. 118.

²⁰⁷ GÜNGÖR, s. 88.

²⁰⁸ ERDEM, s. 130.

²⁰⁹ GÜNGÖR, s. 89.

²¹⁰ GÜNGÖR, s. 90.

yapılacak bu soruşturmada neleri ölçüt alması gerektiği Yönetmelikte düzenlenmemiştir²¹¹. Bu sebeple öğretide yer alan bir görüşe göre herhangi bir suçtan yargılanan bir yabancının iyi ahlak sahibi olmasında yeterli bir kanaat oluşturmaması yöndedir²¹².

Bir yabancının herhangi bir ülkede yaşayabilmesi için o ülkenin dilini derdini anlatabilecek kadar biliyor olması gerekir. Türk vatandaşlığını kazanmak için de vatandaşlık talebinde bulunana yabancılarda aranan önemli şartlardan biri de Türkçe konuşabiliyor olmasıdır. İstenen Türkçe konuşma şartı, toplumda kendini ifade edebilme ve toplumu anlayabilme düzeyindedir. Yabancının Türkçe konuşma ve anlama yeterliliği komisyon tarafından yapılacak mülakat ile tespit edilecektir²¹³.

Yine TVK’da yer alan düzenleme ile başvuruda bulunan yabancının kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağlayacak düzeyde gelirin olması aranmaktadır. Kanunda yer alan bu düzenlemenin amacı Türk vatandaşlığı kazanan yabancının devlete maddi olarak yük oluşturmamasıdır. İnceleme komisyonu başvuran yabancının geçimini sağlayacak düzeyde gelirin olduğunu geçerli meslek diploması, ticaret odası kaydı, banka hesap dökümleri veya tapu kaydı gibi bilgilerle tespit edebilecektir²¹⁴.

Genel yolla Türk vatandaşlığını kazanma için kanunda aranan diğer bir şart başvuran yabancının milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmamasıdır. “*Milli güvenlik ve kamu düzenini tehlikeye sokacak hal*” kavramından ne anlaşılması gerektiği hem kanun maddesinin gerekçesinde hem de “*Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun Uygulamasına İlişkin Yönetmelik*” ile açıklanmıştır²¹⁵.

²¹¹ Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından TVK’nın uygulamasına ilişkin açıklama metninde iyi ahlak sahibi olmak; “*hırsızlık, kaçakçılık, sahtekarlık, dolandırıcılık ve benzeri toplumsal düzene zarar veren suçlardan ceza almamış olmak veya bu davranışları alışkanlık haline getirdiğini gösterecek şekilde birden çok yargılamasının bulunmamış olması ile Türk örf ve adetleri ile toplumsal hayata aykırı yaşam biçimine sahip olmamak, uyuşturucu kullanma, fuhuş yapma gibi davranışlarda bulunmamak*” şeklinde ifade edilmiştir. ;AYBAY/ÖZBEK/ERSEN PERÇİN, s. 119.

²¹² AYBAY/ÖZBEK/ERSEN PERÇİN, s. 119.

²¹³ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s.67; ERDEM, s. 134; AYBAY/ÖZBEK/ERSEN PERÇİN, s. 120.

²¹⁴ AYBAY/ÖZBEK/ ERSENPERÇİN, s. 121

²¹⁵ 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu md 11/g’ye göre, Bir yabancının Türk vatandaşlığını kazanması için Kamu güvenliği ve düzeni için tehdit oluşturabilecek bir durumda bulunmama şartı aranır. Bu hükmün uygulanmasıyla birlikte, millî güvenliği tehdit eden, millî çıkarlara ve milletin bütünlüğüne aykırı hareket edenler ile bu faaliyetlere destek verenler ve bu tür kişi veya kuruluşlarla irtibatı bulunanlar yasaklanacaktır. Türk vatandaşlığı kazanmalarına engel olacak diğer kısıtlamalar arasında isyan, sabotaj, casusluk, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, belge sahteciliği vb. durumlarda yer almaktadır. Türk Vatandaşlığı Kanunun Uygulaması Hakkındaki Yönetmelik, madde 72/2e göre; İlgili kurumların incelemelerine göre, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne karşı suçları içeren, 3713 sayılı Terörle

Başvuruda bulunan yabancının, milli güvenlik ve kamu düzeni açısından tehlike teşkil edecek bir durumunun bulunup bulunmadığının tespitine ilişkin araştırma ve soruşturma Milli İstihbarat Teşkilatı ve başvuran yabancının yerleşim yerinde bulunan Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılacaktır. Başvuran yabancı için yapılacak araştırma ve soruşturma 1 yıl geçerlidir. Ancak yetkili makamlarca gerekli olduğuna karar verilmesi halinde bu süre bitmeden yeni bir soruşturma yapılmasına karar verilebilecektir²¹⁶.

Doktrinde kimi yazarların görüşüne göre, başvuruda bulunan yabancının milli güvenlik ve kamu düzenini tehdit etmemesi hususunun maddede yer alan hüküm ile düzenlenmesi yerine, yetkili makamın takdir yetkisi dahilinde değerlendirilmesinin daha doğru olacağı yönündedir²¹⁷.

Bunun yanı sıra doktrinde yer alan başka görüşlere göre, milli güvenlik ve kamu düzenini tehdit kavramı yetkili makama sınırsız bir takdir yetkisi vermemelidir. Nitekim kanunun gerekçesiyle de açıklanan “milli güvenlik ve kamu düzenini tehdit eden” kavramından, yetkili makamın sonsuz bir takdir yetkisinin göstergesi değil, aksine bağlı yetkisinin olduğunun göstergesi olarak kabul edilmektedir²¹⁸.

TVK 11/1-g ile düzenlenen bu şart her ne kadar genel yolla Türk vatandaşlığı başlığı altında düzenlenip incelense de kanunda yer alan diğer Türk vatandaşlığı kazanma durumları için de aranan önemli bir şarttır²¹⁹.

Talepte bulunan yabancının ülkeye ile bağının sağlanıp sağlanmadığının tespiti için aranan en önemli şartlardan biri ikamet şartıdır. Nitekim bir kişinin vatandaşlık başvurusunda bulunduğu ülkeye entegrasyonunun sağlanmış olması ileride çıkabilecek problemlerin de önünü kesecektir. Türkiye için vatandaşlık talebinde bulunan yabancının

Mücadele Kanunu kapsamına giren faaliyetlerde bulunduğu, anayasal olarak kurulmuş hükümet sistemi, bu faaliyetlere dahil olanlarla işbirliği yapar veya onları mali olarak destekleyenler, isyan, casusluk ve vatan hainliği suçlarından hüküm giymiş olanlar hariç olmak üzere; silah, uyuşturucu, insan ve insan kaçakçılığı ile ihmal suçları ile uğraşan veya bunlarla bağlantılı olanlar ile ertelenmiş, para cezasına çevrilmiş veya HAGB verilmiş dahi olsa altı aydan fazla hapis cezasına çarptırılanlar Türk vatandaşlığı alamazlar.

²¹⁶ GÜNGÖR, s. 93.

²¹⁷ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 70.

²¹⁸ TÜYSÜZ, C.: “*Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.13, S.1, 2022, s. 60.

²¹⁹ ERDEM, s. 138.

başvuru tarihinden geriye dönük olacak şekilde 5 yıl boyunca Türkiye’de ikamet etmiş olma şartı aranmaktadır²²⁰.

İkamet edilen döneme gelmeden önce kanun öncelikle talepte bulunan yabancının ülkeye girişinin Pasaport Kanunu’na ve YUKK’a uygun olmasını aramaktadır. Türkiye’de ikamet izni alabilmek için ön şart olan Pasaport Kanunu’na göre ülkeye girişler, Cumhurbaşkanı tarafından belirlenecek giriş çıkış kapılarından ülkeye giriş yapılmış olmalı ve yabancının ülkeye giriş esnasında pasaport veya pasaport yerine geçen herhangi bir belgeyi ibraz etmesi gerekir²²¹. Ülkeye yasal olmayan yollarla giriş yapmış bir yabancının vatandaşlık başvurusu 5 yıl ikamet şartını sağlamış olsa dahi reddedilecektir²²².

Ülkeye girişi yasal yollarla olan bir yabancı da bakılacak bir başka unsur ise YUKK’a uygun ikamet izinlerinden birine sahip olmasıdır. Kanunun m.19’a göre Türkiye’de vize süresinden veya vize muafiyeti bulunan durumlarda 90 günden fazla ülkede kalacak yabancıların ikamet izni almaları gerekir. Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulamasına İlişkin Yönetmeliğin 16/c maddesinde yer alan düzenlemeye göre kanuni ikamet izni olmayan veya kanuni ikamet iznine sahip ancak sürekli yerleşme maksadı olmayan; sığınma talebi olanlar, sığınmacılar, öğrenim gören yabancılar ve onlara refakat edenler, turistler ve sağlık hizmetleri amacıyla izni olanların gerekli ikamet şartını sağlamayacakları hüküm altına alınmıştır. Bu hükümle kanun, yasal olmayan yollarla ülkeye giriş yapan yabancılar ile yerleşme niyeti göstermeyen ikamet izni sahipleri kanunen aynı kategori de kabul edilmiş ancak sonradan geçerli ikamet izni alan yabancılar bakımından bir ayrıma gidilmiştir²²³.

Düzenleme ile ifade edilen Türkiye’de sürekli kalma niyetinde olmayan kısa dönem ikamet iznine sahip olan yabancılar veya ticari amaçla ülkede bulunan yabancıların da Türkiye’de geçirdikleri süre 5 yıllık ikamet şartına dahil edilmeyecektir. Ancak açıklanan sebeplerle Türkiye’de bulunan yabancı daha sonra ülkeye yerleşme maksadı taşıyan ikamet

²²⁰ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 61-62.

²²¹ HADİMOĞLU ÖZBEK N.: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı’nda Yer alan İkamet İzni Türleri ile Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun Olağan Telsik Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Aranan İkamet Şartı Arasındaki İlişki” , Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.102, 2012, s.149-172.

²²² ERDEM, s. 126; DOĞAN, s. 62.

²²³ HADİMOĞLU ÖZBEK, s. 156.

izni sahibi olduğu takdirde, turistik amaçlı alınan izin hariç, diğeri izin türlerinde Türkiye’de geçirdiğı süre 5 yıllık ikamet şartına dahil edilecektir²²⁴.

Türkiye için kabul edilen 5 yıl ikamet şartının kesintisiz olması şarttır. Ancak bu kuralın istisnası olarak ikamet izni bulunan yabancıların 5 yıllık sürede toplam 12 ayı geçmeyecek tek sefer içinde 6 aydan uzun olmayacak sürede Türkiye dışında bulunabileceklerdir²²⁵.

Yukarıda değinildiğı üzere, bir yabancının genel yolla Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için kanun, belli şartların yerine getirilmiş olmasını aramaktadır. Bununla birlikte kanunda yer alan şartların tamamı sağlanmış dahi olsa, bu durum yabancıya Türk vatandaşlığını kazanmak için mutlak hak vermemektedir²²⁶.

TVK madde 11/1-b ile düzenlenen ikamet şartında başvuran yabancının, başvuru tarihinden itibaren geriye dönük olacak şekilde 5 yıl boyunca Türkiye’de ikamet etmiş olması gerekmektedir. TVKUY ile hangi tür ikamet iznin geçerli ikamet izni olarak kabul edildiğı düzenlenmiş ve bu düzenleme uyarınca; Türkiye’de yerleşme maksadı göstermeyen, sığınmacılar, öğrenim, turistik, öğrenim gören çocuğa refakat ve tedavi maksatlı ikamet edenlere Türk vatandaşlığı verilemeyeceğı hüküm altına alınmıştır²²⁷. Bununla birlikte daha önceden geçerli ikamet izni bulunmayan yabancıların sonradan geçerli bir ikamet izni almaları halinde, daha önceden Türkiye’de geçirdikleri süre ikamet şartı olan 5 yıllık süreye dahil edilecektir²²⁸.

Geçici koruma altında olan Türkiye’deki Suriyeli yabancıların durumu ise Geçici Koruma Yönetmeliğı ile düzenlenmiş, Yönetmeliğın 25. maddesi²²⁹ ile geçici koruma altındaki yabancıların ikamet izinleri TVK 11. madde kapsamında Türk vatandaşlığı kazanmak için geçerli ikamet yerine geçmeyecek ve daha sonradan geçerli ikamet izni alınsa dahi 5 yıllık süreye dahil edilmeyecektir²³⁰. YUKK’da yer alan benzer düzenleme ile geçici

²²⁴ NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 83; DOĞAN, s. 63.

²²⁵ NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 84.

²²⁶ YILMAZ EREN, s. 282; NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 77.

²²⁷ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 61; NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 83.

²²⁸ DOĞAN/YILMAZ/ İZMİRLİ, s. 63.

²²⁹ Geçici Koruma Yönetmeliğı, md. 25’e göre, Geçici koruma kimlik belgesi Türkiye’de kalma izni verir. Uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı, oturma izni süresinde hesaba dahil edilmez ve Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlanmayan bu belge, ikamet izni veya yerine geçen belgelerle eşdeğer sayılmaz.

²³⁰ YILMAZ EREN, s. 282.

koruma statüsü sahibi yabancının Türkiye’de kaldığı süre uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımağı yönündedir. Bu sebeplerle Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyeliler TVK madde 11 kapsamında Türk vatandaşlığı kazanamayacaktır²³¹. Bununla birlikte TVKUY madde 16/c’de yer alan düzenleme sebebiyle de Türkiye’de bulunan diğer sığınmacılar gibi Suriyelilerin de ikamet süreleri 5 yıldan fazla dahi olsa Türk vatandaşlığını genel yolla kazanamayacaklardır²³².

Bu düzenlemeler sebebiyle geçici koruma statüsündeki Suriyelere verilen geçici koruma kimlik belgesi bu kişilere sadece ülkede kalış hakkı sağlamakta olup, kalış süreleri 5 yıldan fazla dahi olsa Türk vatandaşlığını genel yolla kazanma hakkı vermemektedir²³³.

2.1.3.1.2. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin İstisnai Yolla Türk Vatandaşlığını Kazanma Durumu

Türk Vatandaşlığı Kanunu ile istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanma, yabancılara genel yolla Türk vatandaşlığı kazanmaya göre daha kolay bir şekilde Türk vatandaşlığı kazanma imkanı sunar. Ancak istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanan bir yabancının Türkiye ile daha sıkı ilişki içerisinde olduğunu söylemek gerekir²³⁴.

Ülkemiz dahil birçok devlet çeşitli nedenlerle özellikle iş gücü ihtiyacı, ülkeye yapılmış veya yapılacak olan sermaye katkısı ile ülkeye katkı sağlayacak bilimsel çalışma yürüten, sporsal ve sanatsal aktivitelerde bulunan kişilerin ve benzeri sebeplerle ülkeye katkı sağlayacak kişilerin ülke vatandaşlığı kazanmalarıyla ilgili çeşitli kolaylaştırıcı yöntemler düzenlenmiştir²³⁵.

Türk Hukukunda yapılan düzenleme ile istisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanılması doktrinde birkaç yönüyle eleştirilen bir düzenlemedir. Nitekim geniş bir takdir yetkisine sahip olan düzenleme Anayasa’nın 66/3. maddesiyle uyuşmadığı, bununla birlikte yetkili makamın bu yetkisini amacına uygun olmayacak şekilde kullanılabileceği ve yargı

²³¹ YILMAZ EREN, s. 282.

²³² ÖZEL, s. 729.

²³³ AYGÜN, M./KAYA, C.: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.1. 2016, s. 133.

²³⁴ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 71.

²³⁵ BARAN ÇELİK, N.: “Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.130, 2017, s. 357-418.

denetiminin takdir yetkisi kullanımı açısından denetime elverişsiz bir hale gelebileceği söz konusu olduğundan eleştirilmektedir²³⁶.

5901 sayılı Kanunun 12. maddesi ile düzenlenen istisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanılmasında söz konusu maddenin ilk düzenlenmesi, Kamu düzeni ve milli güvenlik bakımından tehdit oluşturacak bir durumun bulunmaması şartıyla bakanlığın teklifi, Bakanlar Kurulunun kararı ile aşağıda belirtilen yabancı kişiler Türk vatandaşlığına alınabileceklerdir. Türkiye'ye bilimsel, ekonomik, teknolojik, sosyal, kültürel, sportif, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen veya sanayi tesisleri getiren ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler, vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler, göçmen olarak kabul edilen kişiler Türk vatandaşlığını istisnai yol ile kazanabilecektir. 28.06.2016 tarih ve 6735 sayılı Kanunun m. 27 ile TVK'nın 12. maddesine ilk bentten sonra bir bent eklenerek tekrar düzenlenmiştir. Kanununa eklenen yeni düzenlemeye göre, *“6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31 inci maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu”* yapılan son düzenleme ile TVK madde 12 kapsamında Türk vatandaşlığını kazanacaktır²³⁷. Yapılan düzenlemenin akabinde 02.07.2018 tarih ve 700 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile TVK 12/1-a da düzenlenen *“Bakanlığın teklifi, Bakanlar Kurulunun kararı”* hükmü *“Cumhurbaşkanı kararı”* olarak değiştirilerek söz konusu madde nezdinde Türk vatandaşlığını verilmesi hususunda yetkili makam Cumhurbaşkanı olarak düzenlenmiştir²³⁸.

Bununla birlikte önceki kanun düzenlemesi olan 403 sayılı Kanunda istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanılması için geriye doğru 5 yıl ikamet şartı ve ülkeye yerleşme niyetinin

²³⁶ BARAN ÇELİK, s. 363.

²³⁷ 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu md 12'ye göre, *“Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla Cumhurbaşkanı kararı ile aşağıda belirtilen yabancılar Türk vatandaşlığını kazanabilirler. Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler. b) (Ek: 28/7/2016-6735/27 md.) 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31 inci maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu.(1) c) Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler. d) Göçmen olarak kabul edilen kişiler”*.

²³⁸ 700 Sayılı KHK, madde 188- 29/05/2009 tarih ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunun 12 maddesinde yapılan değişiklik şu şekildedir; *“12 inci maddesinin 1 fıkrasında yer alan “Bakanlığın teklifi, Bakanlar Kurulunun” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde değiştirilmiştir.”*

kişinin davranışları ile göstermesi şartı aranırken 5901 sayılı Kanun ile istisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanılması için kanun 12. maddesinde belirtilen gruplardan birine dahil olmak ve kamu düzeni ve milli güvenlik açısından tehdit oluşturacak bir durumunun olmaması şartı aranmaktadır²³⁹.

Genel yolla Türk vatandaşlığının kazanılmasında şart olarak aranan ayırt etme gücüne haiz olma ve ergin olma şartları, istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanılmasında şart olarak aranmamaktadır. Kanun, bu haliyle doktrinde görüş ayrılıklarına sebep olmuş kimi yazarlar kanun metninin açıkça ergin olma ve ayırt etme gücüne haiz olma şartının belirtmemesinin istisnai yolla Türk vatandaşlığını kazanma hususunda şart olarak aranmadığı²⁴⁰ yönüyle; kimi yazarlara göre ayırt etme gücüne sahip olmayan ve ergin olmayan kişilerin bu madde kapsamında Türk vatandaşlığına başvuru hususundaki durumlarının açık bırakıldığı yönündedir²⁴¹.

5901 sayılı kanunun önceki kanun metni olan 403 sayılı kanun metni ile kıyaslandığında, 403 sayılı kanun maddesinde yer alan istisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanılması hükmü, genel yolla Türk vatandaşlığının kazanılmasının istisnası olarak kabul edilebilecektir. Ancak 5901 sayılı kanun ile genel yolla Türk vatandaşlığı kazanılmasında aranan şartların neredeyse hiçbiri istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanılmasında aranmamakta, bu yönüyle de kanun maddesi istisna olmaktan çıkmaktadır. Nitekim 5901 sayılı kanun ile düzenlenen istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanılması “kamu düzeni ve milli güvenlik açısından tehdit oluşturacak bir durumunun olmaması” şartı dışında başka bir şart yer almamakta, bu şartla birlikte hangi grupların Türk vatandaşlığını istisnai yolla kazanabileceği düzenlenmiştir²⁴².

²³⁹ AYBAY/ÖZBEK/ ERSEN PERÇİN, s. 124; BARAN ÇELİK, s. 391.

²⁴⁰ GÜNGÖR, s. 99.

²⁴¹ NÖMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 89.

²⁴² BACANAK, A.O.: “*Türk Vatandaşlığının İstisnai Yolla Kazanılması*”, On dokuz Mayıs Üniversitesi Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2018, s. 43.

2.1.3.1.2.1. TVK 12/1-a Kapsamında, Türkiye'ye bilimsel, ekonomik, teknolojik, sosyal, kültürel, sportif, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen veya sanayi tesisleri getiren ve İlgili Bakanlıklarca Haklarında Gerekçeli Teklifte Bulunulan Kişiler

Kanunun 12. maddesi ile düzenlenen istisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanacak ilk grupta aranan en temel özelliğin ülkeye faydası dokunan veya dokunacağı düşünülen kişiler olmalarıdır²⁴³. Kanun maddesinde hizmet getiren kişilerin yanında hizmet getireceği düşünülen yabancılar da sayılmıştır. Doktrinden yer alan görüşe göre kanunun bu hükmü soyut olması sebebiyle keyfiyete kaçan uygulamalardan kaçınılması gerektiği yönündedir²⁴⁴. Nitekim somut hizmetlere dayanmayan bu durumda idarenin takdir yetkisinin kullanması söz konusu olacaktır. Takdir yetkisinin kanuna dayanmaması ise Anayasaya aykırılık teşkil edecektir²⁴⁵.

Daha önceki düzenleme olan 403 sayılı Kanuna ek olarak kültürel alanda faaliyet gösteren yabancılar ile sportif faaliyetlerde bulunan yabancılar istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanabilecektir²⁴⁶. Sportif faaliyetlerde bulunan yabancıların istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanmaları, özellikle futbol alanında faaliyet gösteren yabancıların, milli takımları güçlendirmek maksadıyla Türk vatandaşlığı verilmesi yönünden eleştirilmektedir²⁴⁷.

İlgili yabancıların, kanun maddesinde yazılı hizmeti veya hizmetleri yerine getirmesi Türk vatandaşlığının kazanılmasında yeterli olmayacaktır. Yabancıların vatandaşlığa alınması yönünde ilgili bakanlığın İçişleri Bakanlığına teklif vermesi gerekir. Ancak söz konusu yabancıların Türk vatandaşlığını kazanmasında son karar mercii İçişleri Bakanlığı'nın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı'na aittir²⁴⁸.

²⁰⁸ ERDEM, s. 140.;5901 sayılı kanunun gerekçesinde “Türkiye’nin ekonomik ve sosyal hayatına katkıda bulunabilecek yabancılar Türk vatandaşlığının kolaylaştırılmış yoldan verilmesi suretiyle bunların ülkeye kazandırılmasının önemine” dikkat çekmektedir. GÜNGÖR, s. 100, 5901 TVK gerekçesi, m.12, s. 5.

²⁴⁴ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 74.

²⁴⁵ BARAN ÇELİK, s. 367.

²⁴⁶ GÜNGÖR, s. 100.

²⁴⁷ AYBAY/ÖZBEK/ ERSEN PERÇİN, s. 124.

²⁴⁸ NOMER, (Vatandaşlık Hukuku), s. 90.

Geçici koruma statüsüyle ülkede bulunan Suriyelilerin TVK 12 kapsamında istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanmaları bakımından kanunda bir engel yoktur. Şartları sağladıkları takdirde istisnai yolla Türk vatandaşlığını kazanabileceklerdir²⁴⁹.

TVK madde 12’de yer alan istisnai yolla Türk vatandaşlığını kazanma yolları bakımından Suriyeli geçici korumadan faydalanan yabancıları değerlendirecek olursak, TVK m.12/1-a kapsamında “*Türkiye’ye bilimsel, ekonomik, teknolojik, sosyal, kültürel, sportif, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen veya sanayi tesisleri getiren*” geçici koruma altındaki Suriyelilere Türk vatandaşlığı verilmesi mümkündür. Ancak bu durumda ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulması ve maddenin genel şartı olan milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir durumlarının bulunmaması şartları aranacaktır²⁵⁰.

Bu madde ile geçici koruma statüsündeki Suriyelilere Türk vatandaşlığını kazanma hakkı kitlesel olarak değil ancak bireysel olarak verilebilecektir²⁵¹.

Suriye Arap Cumhuriyetinde ortaya çıkan iç savaştan kaçarak ailesi birlikte Türkiye’ye gelen Tambi Esad birçok uzman tarafından piyano dehası olarak nitelendirilmiş bu sebeple 2014 yılında Cumhurbaşkanı kararnamesi ile Türk vatandaşlığını kazanmıştır²⁵².

2.1.3.1.2.2. TVK 12/1-b Kapsamında 6458 Sayılı Kanununun 31. maddesinin Birinci Fıkrasının (J) Bendi Gereğince İkamet İzni Alanlar ve Turkuaz Kart Sahibi Yabancılar ile Bunların Yabancı Eşi, Kendisinin ve Eşinin Ergin Olmayan veya Bağımlı Yabancı Çocuğu

28/07/2016 tarih ve 6735 sayılı kanun ile 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 12. maddesinde yapılan değişiklikle YUKK 31/1-j gereğince ikamet izni alan yabancılar ile Uluslararası İş Gücü Kanunu madde 11 uyarınca, “*Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve*

²⁴⁹ BARAN ÇELİK, s. 407.

²⁵⁰ BARAN ÇELİK, s. 407; YILMAZ EREN, s. 283.

²⁵¹ ÖZEL (Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü), s. 730.

²⁵²HABERTÜRK: “*Suriye’den kaçan genç piyanist Türk vatandaşı oldu.*” <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1017175-suriyeden-kacan-genc-piyanist-turk-vatandasi-oldu> E.T.:09.05.2023

bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu” istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanabilecektir.

YUKK’un m. 31 kısa dönem ikamet izni başlığı altında düzenlenmiştir. Maddenin j bendine göre Türkiye’de çalışmayan yabancıların Cumhurbaşkanı tarafından belirlenecek tutarda yatırım yapması halinde, yabancıların kendisine, eşine, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğuna kısa dönem ikamet izni verileceğini düzenlemiştir. TVK madde 12’de yapılan değişiklikle YUKK 31/1-j gereği kısa dönem ikamet izni verilen yabancılara istisnai yolla Türk vatandaşlığını verilmesinin önü açılmıştır²⁵³.

Yapılan düzenleme ile madde metninde sayılan yabancılar birbirinden bağımsız olarak istisnai durumu bulunan yabancı haline gelmişse de, ergin olmayan yabancı çocuk ile bağımlı yabancı çocuğun ailesinden ayrı olarak Türk vatandaşlığına alınma için başvurması mümkün olmayacaktır. Yine doktrinde yer alan görüşe göre, yatırımcı yabancı, eşi ve çocuklarının ayrı ayrı madde de yazılı şartları yerine getirmesi gerektiğinin düşünülmesinin yanlış olacağı, bu hüküm ile tek bir bireyin şartları sağlaması halinde eş ve çocuklarında madde kapsamına girdiğinin kabul edilmesi gerektiği yönündedir²⁵⁴.

Türkiye’ye yatırım yapan yabancılara vatandaşlık verilmesi doktrinde devlete bağlılığın bir kenara bırakılarak ticari bir ilişki olarak kullanılması sebebiyle eleştirilmektedir²⁵⁵.

Kanun hükmü gereği, Türk vatandaşlığını kazanmak için başvuran YUKK 31/1-j bendi kapsamındaki yabancıların, başvuru anında kısa dönem ikamet izinlerini süresinin dolmamış ve geçerli olması gerekir²⁵⁶.

TVK madde 12/1-b kapsamında istisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanılması için gereken yatırımın miktarı, kapsamı ve niteliği Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir²⁵⁷.

²⁵³ ŞİT KÖŞGEROĞLU, B.: “İstisnai Yoldan Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişki Genel Esaslar ve Son değişiklikler Çerçevesinde Türk Vatandaşlığının İstisnai Yoldan Kazanılması”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.1, 2017, s. 191.

²⁵⁴ GÜNGÖR, s. 102.

²⁵⁵ NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 92.

²⁵⁶ GÜNGÖR, s. 102.

²⁵⁷ TVKUY md. 20’ye göre, Aşağıdaki şartlardan herhangi birini sağlayan yabancıya Cumhurbaşkanı tarafından Kanunun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendindeki yetki çerçevesinde Türk vatandaşlığı

TVK madde 12’de yapılan değişiklikle “*Turkuaz kart sahibi yabancılar ve bu kişilerin yabancı eşleri, kendisini ve eşinin ergin olmayan yabancı çocuğu veya bağımlı yabancı çocuğu*” istisnai yolla Türk vatandaşlığını kazanabilecektir.

Uluslararası İş Gücü Kanunu’nun²⁵⁸ (UİK) tanımlar başlıklı 3. maddesinde²⁵⁹ Turkuaz Kartın tanımı, aynı kanunun 11. maddesi²⁶⁰ ile de kimlerin Turkuaz kart sahibi olacakları düzenlenmiştir²⁶¹.

UİK kapsamında Turkuaz kart, nitelikli işgücünü ülkeye çekmek maksatlı, söz konusu niteliklere sahip olan yabancı kişilere süresiz çalışma ve ikamet etme hakkı, bu kişilerin eşleri, ergin olmayan çocukları veya bağımlı çocuklarına ise süresiz ikamet hakkı vermektedir²⁶².

Kanunun Turkuaz kart başlıklı 11. maddesinin ikinci fıkrasında, turkuaz kartın öncelikle geçiş süresi olan 3 yıl boyunca verileceğini, sürenin bitiminin akabinde yabancıların talebi halinde süresiz olarak uzatılacağına değinilmiştir. Ancak kanunda Turkuaz kart sahibi yabancıların Türk vatandaşlığına hangi aşamada talep edebileceği düzenlenmemiştir. Turkuaz

verilebilir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, en az 500.000 ABD Doları veya karşılığı başka bir para biriminde sabit sermaye yatırımı yapan, en az 400.000 ABD Doları veya karşılığı döviz tutarında peşinat ödenmesi, tapu belgelerine taşınmazın üç yıl süreyle satılmayacağı şerhi konulması, kat irtifakı veya kat irtifakı tesis edilmiş olması, önceden en az 400.000 ABD Doları veya karşılığı döviz yatırımı yapan, iptali ve üç yıl süreyle tapuya intikal ettiren, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına göre yapılmaması gereken taahhüt şerhli ise taşınmazın satışı noterde oluşturulan sözleşme ile rehinli sayılır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından en az 50 işçi çalıştırma şartının sağlandığının tespiti halinde, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Türk bankalarında en az 500.000 ABD Doları veya karşılığı yabancı para cinsinden üç yıl süreyle tutulmak kaydıyla mevduat yaptığını tespiti halinde, Hazine ve Maliye Bakanlığı’ı tarafından üç yıl süreyle elde tutulduğunun tespiti ve en az 500.000 ABD Doları veya karşılığı döviz değerinde devlet borçlanma araçlarını satın almış olanlar, En az 500.000 ABD Doları veya benzeri yabancı para biriminde, Sermaye Piyasası Kurulu kararı ile en az üç yıl vadeli gayrimenkul yatırım fonu katılma payı veya girişim sermayesi yatırım fonu katılma payı satın almış olan, Sigorta ve Bireysel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından tespit edilmek şartıyla Banka tarafından seçilen fonlarda tutulmaya devam etmek kaydıyla, bireysel emeklilik sistemine en az 500.000 ABD Doları (veya karşılığı başka bir para biriminde) katkı yapmış olanlar. yapılan değişikliklerle, sabit sermaye ve çalışan istihdamı yapan yabancıların, ilgili bakanlık tarafından bu durumu belgelendirilmesi halinde Türk vatandaşlığına alınmak için hemen başvuru yapabileceklerdir. Diğer yatırımlar kapsamında ise söz konusu yabancılar ancak 3 yılın sonunda Türk vatandaşlığına alınmak için başvuruda bulunabileceği belirtilmiştir. ;DOĞAN/ YILMAZ/ İZMİRLİ

²⁵⁸ RG 13.08.2016/29800.

²⁵⁹ 6735 sayılı Uluslararası İş Gücü Kanunu md. 3/1-ğ uyarınca, “*Turkuaz Kart, Yabancıya, Türkiye’de süresiz çalışma hakkı, mevzuat hükümlerine göre eş ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına ise ikamet hakkı veren belgeyi ifade eder.*”

²⁶⁰ 6735 sayılı Uluslararası İş Gücü Kanunu md. 11’ göre, “*Uluslararası işgücü politikası doğrultusunda; eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı, Türkiye’deki faaliyetinin veya yatırımının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi ile Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu önerileri ve Bakanlıkça belirlenen usul ve esaslara göre başvurusu uygun görülen yabancılarla Turkuaz Kart verilir*”

²⁶¹ ŞİT KÖŞGEROĞLU, s. 193.

²⁶² BARAN ÇELİK, s. 375.

kart Yönetmeliği²⁶³ ile düzenleme alanı bulan husus Turkuaz kart başvurusunda bulunan yabancının, geçiş süreci olan 3 yılın sonunda herhangi bir iptal sebebi olmaması halinde yabancının talebi²⁶⁴ ile geçiş süresi kaydı kaldırılacaktır. Bu durumda süresiz Turkuaz kart sahibi yabancının Türk vatandaşlığına istisnai yolla alınmak üzere başvuruda bulunabileceği düzenlenmiştir²⁶⁵.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler özelinde değerlendirecek olursak; TVK m.12/1-b bendi ile YUKK 31. maddesine atıf yapılmaktadır. Adı geçen madde kapsamında ikamet izni olan yabancılar ve turkuaz kart sahiplerinin istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanma durumları düzenlemiştir. Uluslararası İş Gücü Kanunu'nda yer alan Turkuaz kart düzenlemesi ile geçici koruma statüsü altında olan yabancıların Turkuaz kart sahibi olamayacakları düzenlenmiştir²⁶⁶. Bu düzenleme sebebiyle geçici koruma altında bulunan Suriyeli yabancıların bu bent kapsamında Türk vatandaşlığını kazanmaları mümkün değildir²⁶⁷.

Aynı bent ile düzenlenen yatırım nedeniyle istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanılması durumunda da maddenin YUKK 31/1-j maddesine²⁶⁸ atıf yapması sebebiyle Türk vatandaşlığı kazanılabilmesi için kısa dönem ikamet izni alınması gerekmektedir. Cumhurbaşkanınca saptanacak tutar ve kapsamda yatırım yapacaklar ile bu yatırımcıların eşleri ve çocuklarını kapsayan madde hükmü, ülkeye yatırım yapabilecek yabancıları ülkeye çekme maksadı taşımaktadır. Bu şekilde yatırım yapan yabancılar kısa dönem ikamet izni almak imkanı tanımakta istedikleri takdirde Türk vatandaşlığını kazanmak için başvuru imkanı vermektedir²⁶⁹.

²⁶³ RG 14.03.2017- 30007, “Turkuaz Kart Yönetmeliği, md. 19/3’e göre 5901 sayılı Kanununun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre Milli güvenliği veya kamu düzenini tehdit edecek bir durumun bulunmaması ve geçiş dönemi için kayıt zorunluluğunun kaldırılması kaydıyla, Bakanlıkça teklif edilmesi halinde Turkuaz Kart sahibi ve ilgili kişiler Türk vatandaşı olabilir.

²⁶⁴ UİK madde 11/2’ye göre, Turkuaz kart sahibi yabancı uyruklu kişinin geçiş süresi kaydının iptali için bu sürenin bitiminden yüz seksen gün önce talepte bulunması gerekmektedir. Turkuaz kart iptal edilir ve bu süreden sonra yapılan talepler reddedilir.

²⁶⁵ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 76.

²⁶⁶ 6735 Sayılı Uluslararası İş Gücü Kanunu, md. 11/6’ya göre, Geçici koruma sağlanan yabancı uyruklu kişilere bu madde yer alan düzenlemelerin uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır

²⁶⁷ BARAN ÇELİK, s. 407.

²⁶⁸ 6458 Sayılı Kanun’un, Kısa Dönem İkamet İzni başlıklı m. 31/1-j)’ye göre, Türkiye’de çalışmayan yabancı uyruklu kişiler ancak Cumhurbaşkanı tarafından saptanacak miktara kadar para yatıran kişiler ile bunların yabancı eşleri ile kendilerinin ve eşlerinin reşit olmayan veya bakmakla yükümlü oldukları yabancı çocuklarına kısa dönem ikamet izni verilebilir.

²⁶⁹ ÖZEL (Türkiye’deki Suriyelileri Hukuki Statüsü), s. 730.

Geçici koruma statüsündeki yabancılar ile ilgili düzenlemeler uyarınca geçici koruma altında bulunan yabancılara verilen geçici koruma kimlik belgesi ikamet yerine geçmediği gibi bu yabancılar herhangi bir ikamet izni türüne de başvuruda bulunamadıklarından TVK m.12/1-b kapsamında Türk vatandaşlığı kazanamayacaklardır²⁷⁰.

Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, Suriye vatandaşlarının günümüzde Türkiye’de taşınmaz edinememesinin sebebi misilleme tedbirlerinin halen uygulanıyor olması ve Tapu Kanunu’nda yer alan düzenlemelerdir. 2644 Sayılı Tapu Kanunu’nun 35. maddesi uyarınca alınan Bakanlar Kurulu Kararının ekinde *“Ülkemizde Taşınmaz ve Sınırlı Ayni Hak Edinebilen Ülke Vatandaşları ve Edinim Şartları”* listesinde Suriye yer almadığından Suriye vatandaşlarının yeni taşınmaz edinimine ilişkin taleplerinin, Genel Müdürlüğe intikal ettirilmeden, doğrudan Tapu Müdürlüklerince reddedilmesi gerekmektedir.” şeklinde ifade edilmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Yabancı İşler Dairesi Başkanlığı’nın 6.8.2012 tarihli ve 1734-2012/12 sayılı Genelgesi’ne göre de Türk mahkemelerinin vermiş olduğu kararlar hariç, Suriye vatandaşları Türkiye’de taşınmaz edinemeyeceklerdir. Burada sözü geçen mahkeme kararları, miras yoluyla iktisapların tapuya tescil edilmesi ve 1062 sayılı Kanuna istinaden alınan tedbirler sebebiyle mirasçıların bu taşınmaz mallarda tasarrufta bulunamayacağına dair şerh düşülmesi kararlarıdır²⁷¹.

Yapılan düzenleme ile geçici koruma statüsü kapsamındaki Suriyeli yabancılar Tapu Kanunu m. 35 gereği taşınmaz edinemeyecek ve misilleme tedbirleri gereğince de üst soyu tarafından 1939 yılından önce edinilmiş olan taşınmazları miras yolu ile intikali yapılabilecek ancak 1062 sayılı kanun gereğince intikali yapılan taşınmazlar üzerinde tasarruf işlemi yapılamayacaktır²⁷².

²⁷⁰ BARAN ÇELİK, s. 407.

²⁷¹ EKŞİ (Neden Taşınmaz İktisap Edemezler), s. 39-40.

²⁷² OBA, s. 119.; EKŞİ (Neden Taşınmaz Edinemezler), s. 45.

2.1.3.1.2.3. TVK 12/1-c Kapsamında Zaruri olarak Türk Vatandaşlığına Alınan Kişiler

Türk vatandaşlığının istisnai yolla kazanacak diğer grup olan vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler hususunda kanun düzenlemesinde bir açıklama bulunmamakta, zaruretin ne olduğu ve bu gruba kimlerin ne şekilde dahil edileceği düzenlenmektedir. Kanun metninden de anlaşılacağı üzere, zaruretin tespiti yönündeki karar²⁷³ idareye geniş bir takdir yetkisi vermektedir²⁷⁴.

Madde metni bu haliyle doktrinde görüş farklılıklarına yol açmıştır. Kimi yazarlar bu hükmün sınırsız bir takdir yetkisi vermediği, maksadı dışında kullanılabileceği ve idari denetimi zorlaştırabileceği sebebiyle “hikmet-i hükümet” anlayışı olarak değerlendirmiştir²⁷⁵.

Bir başka görüşe göre ise, idarenin elinde böyle bir yetkinin bulunmasının acil durumlarda veya uluslararası ilişkiler sebebiyle ülke menfaatinin korunması gerektiği durumlarda ülkeye yarar sağlayacak bir düzenleme olduğu yönündedir²⁷⁶.

Doktrinde yer alan üçüncü görüşe göre ise, zaruret kelimesi anlam itibariyle gerek kanunda düzenlenmiş gerekse de taraf olunan uluslararası sözleşmelerde de yer alan ve bunların yanında durumun gerektirdiği çeşitli özel sebepler nedeniyle Türk vatandaşlığı verilebilecek yabancıların bu gruba dahil edilmesi yönündedir. Özellikle Türk vatandaşlığı kazanmış ailesine bağımlı ayırt etme gücüne haiz olmayan ergin çocuklar ile Türk vatandaşlığını kazanmış ailenin çocuğu olup vatandaşlık kazanma sırasında velayeti olmayan çocukların bu madde kapsamında Türk vatandaşlığını kazanmaları gerektiği ifade edilmektedir²⁷⁷.

Bununla birlikte TVK madde 12 kapsamından göçmen olması sebebiyle Türk vatandaşlığını kazanan kişinin Türk soylu olmayan eşinin aile içinde vatandaşlık birliği

²⁷³ Türk vatandaşlığına alınması zaruri görülenlerin vatandaşlığa alınması yönündeki karar Cumhurbaşkanı tarafından verilir. DOĞAN, s. 77.

²⁷⁴ AYBAY/ÖZBEK/ERSEN PERÇİN, s. 125; NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 89.

²⁷⁵ NOMER(Vatandaşlık Hukuku), s. 90; DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 77; ÖZEL (Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü), S. 731.

²⁷⁶ AYBAY/ ÖZBEK/ERSEN PERÇİN, s. 125.

²⁷⁷ GÜNGÖR, s. 110.

sağlamak maksadıyla söz konusu eşe Türk vatandaşlığı zaruret sebebiyle verilebilir. Bir başka durum için değerlendirilecek olursa 403 sayılı Kanun döneminde 22.05.1964 ve 17.02.1981 tarihleri arasında Türk anneden doğup Türk vatandaşlığını kazanamayan çocuklar için ergin olmalarından itibaren 1 yıl içinde seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşı olmalarını düzenleyen hüküm 1981 yılında yapılan değişiklikle kaldırılmıştır. Yapılan bu değişiklikle, ergin olmayan çocuklar için anne veya babanın talebiyle, ergin olanlar ise ergin olma tarihlerinden itibaren 3 yıl içinde kullanılmak şartıyla seçme hakkıyla Türk vatandaşlığını kazanabilecekleri düzenlenmişti. Bu düzenleme sonucu oluşan mağduriyeti gidermek sebebiyle 5901 sayılı kanuna göre Türk vatandaşlığını TVK m. 12/1-c kapsamında kazanabilirler. Aynı şekilde kanunda düzenlenmesi unutulmuş kişilerin örnek verilecek olursa doğumla KKTC vatandaşı olmuş bir kişinin ergin olmayan çocuklarının bu madde kapsamına dahil edilmesi yönünde görüşler mevcuttur²⁷⁸.

Yine Cenevre Sözleşmesi gereği, mültecilerin Türk vatandaşlığı kazanması veya vatansız kişilerin Türk vatandaşlığı kazanması söz konusu madde kapsamında değerlendirilmesi gerektiği doktrinde yer almaktadır. Yine aynı görüşe göre TVK m.12/1-c hükmünün en önemli özelliği olağan dışı durumlar karşısında çözüm maksatlı kullanılabilecek olmasıdır²⁷⁹.

Türkiye’de bulunan geçici koruma statüsüne sahip Suriyelileri 12. maddenin c bendi kapsamında değerlendirecek olursak geçici koruma statüsü altındaki bu kişilerin Türk vatandaşlığına alınmalarının zaruri görülmesi gerekecektir. Bu bent kapsamında geçici koruma statüsündeki Suriyeli yabancıların Türk vatandaşlığını kazanmaları için öncelikle İçişleri Bakanlığı’nın kamu düzenini ve milli güvenliği tehdit edecek bir durumlarının olmadığı tespiti ile Cumhurbaşkanı’nın kararı gerekmektedir²⁸⁰.

Doktrindeki bir görüşe göre, geçici koruma statüsü sahibi Suriyelilerin Türk vatandaşlığına alınmalarında bir zaruret olmadığı yönündedir. Kitlel olarak Türkiye’ye gelen Suriyelilerin bireysel olarak Türk vatandaşlığına alınmalarında bir zaruret olmaması sebebiyle uygulamadaki vatandaşlığa alınma işlemleri eleştirilmektedir²⁸¹.

²⁷⁸ GÜNGÖR, s. 113.

²⁷⁹ GÜNGÖR, s. 111-112.

²⁸⁰ BARAN ÇELİK, s. 408.

²⁸¹ ÖZEL (Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü), s. 731.

2.1.3.1.2.4. TVK 12/1-d Kapsamında Göçmen olarak Kabul Edilen Kişiler

TVK madde 12 kapsamında istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanacak son grup göçmenlerdir. Göçmen kavramı, TVK’da düzenlenmemiş, 5543 sayılı İskân Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanunda yer alan tanıma uygun olarak TVKUY’nin tanımlar başlıklı 3. maddesinde de göçmen tanımına yer verilmiştir²⁸².

“Göçmen” kavramını açıklamadan önce göç kavramına değinmek gerekirse; “Göç etmek, kişinin ikamet ettiği ülkeyi başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla bireysel veya grup olarak terk etmesidir.” Burada sebep deprem, sel, savaş gibi sebepler olabileceği gibi ülkenin ekonomik durumu, siyasi veya sosyal sebeplerle de bir başka ülkeye göç edilebilmektedir²⁸³.

Kanundan yer verilen göçmen tanımında ise Türkiye’ye yerleşme niyeti gösteren, Türk soylu ve Türk kültürüne bağlı kişiyi temel almaktadır. Burada da göçmen kişi çeşitli sebeplerle ülkesinden ayrılıp Türkiye’ye yerleşme niyetiyle gelmiş olabilir²⁸⁴.

Türk vatandaşlığının kazanılması bakımından göçmenlerin durumunu değerlendirdiğimizde Türk hukuku bakımından iki düzenleme karşımıza çıkmaktadır. Göçmen olarak Türkiye’ye gelen bir yabancı TVK 12/1-d kapsamında istisnai olarak Türk vatandaşlığını kazanabileceklerdir. Bunun yanında İskân Kanunu 8/4’e göre de Türk vatandaşlığını kazanabileceklerdir. Sonraki düzenleme olan TVK 12/1-d İskân Kanunu’nun da yer alan ilgili maddeyi ilga etmemiştir. İskân Kanununa göre, ülkemize gelen göçmelerin girdikleri sınırdaki bulunan veya bulundukları yerin mülki amirliğine başvurarak vatandaşlığa girme beyannamesini imzalayarak muhacir belgesi almak zorundadırlar. Söz konusu belge 2 yıl geçerli olup belge sahibi kişiler Cumhurbaşkanı kararı ile Türk vatandaşlığına alınırlar²⁸⁵

²⁸² 5543 sayılı Kanunu md. 3/d’ye göre, yerleşmek maksadıyla Türkiye’ye gelen kişi veya gruplara muhacir adı verilir ve bu Kanuna göre kabul edilirler. Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik Madde 3/g) Türkiye’ye tek başına veya grup halinde yerleşmek maksadıyla gelen Türk asıllı ve kültürlü kimseler, 5543 sayılı İskân Kanunu hükümlerine göre göçmen olarak anılırlar.

²⁸³ AYBAY/ÖZBEK/ERSEN PERÇİN, s. 154.

²⁸⁴ ERDEM, s. 145; NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 93; GÜNGÖR, s. 115.

²⁸⁵ ERDEM, s. 146; DOĞAN/YILMAZ/ İZMİRLİ, s.77.

İskân Kanunu düzenlemesinde göçmen kişinin Türk vatandaşlığını kazanması için Türk kültürüyle ilişkili ve Türk soylu olmasının yanında, Türkiye’den sınır dışı edilmemiş olması ve güvenlik bakımından bir sakıncanın bulunmaması şartı aranmakta iken TVK düzenlemesinde de paralel bir düzenleme olarak kamu düzenini ve milli güvenliği tehdit edecek bir durumunun bulunmaması şartı aranmaktadır²⁸⁶.

Her iki düzenlemede de yabancının Türk vatandaşlığını kazanması eşinin Türk vatandaşlığını kazanmasına etki etmemektedir. Ancak İskân Kanunu’nda yer düzenlemeye göre, anne ve babası, anne ve babası yoksa kan veya kayın hısımlarına bağlı olarak, yalnız gelen çocuklar için de yaşları gözetilmeksizin Cumhurbaşkanı’nın kararı ile Türk vatandaşlığını kazanırlar²⁸⁷.

Doktrinde yer alan görüşe göre, göçmenlerin Türk vatandaşlığını kazanması hususunda iki ayrı düzenlemenin olması uygulamada problemlere sebebiyet vermektedir. Bu sebeple uygulamada ikiliği gidermek adına düzenlemelerin yapılması gerektiği yönündedir²⁸⁸.

İstisnai yolla Türk vatandaşlığını kazanmanın son grubu olan İskân Kanunu’na göre göçmen kabul edilecek kişilerdir. Geçici koruma statüsü kapsamında Türkiye’de bulunan Suriyeli yabancıların İskân Kanunu’nda yer alan göçmen tanımı²⁸⁹ kapsamına girip girmediklerini değerlendirmek gerekecektir²⁹⁰.

Kanunda yer alan göçmen tanımlarının ortak özellikleri, söz konusu yabancıların Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmaları ile Türkiye’ye yerleşme niyeti ile gelmiş olmalarıdır. Doktrindeki bir görüşe göre, geçici koruma da dahil olmak üzere uluslararası koruma talebi olan yabancıların Türk soyundan ve Türk kültüründen olabilecekleri kabul edilse dahi Türkiye’ye yerleşme niyetleri olduğundan bahsedilmesi geçici korumanın

²⁸⁶ BARAN ÇELİK, s. 389; GÜNGÖR, s. 117.

²⁸⁷ BARAN ÇELİK, s. 390.

²⁸⁸ GÜNGÖR, s. 119; BARAN ÇELİK, s. 391.

²⁸⁹ 5543 sayılı Kanunu’na göre, Göçmenler, Türkiye’ye bireysel veya toplu olarak yerleşmek maksadıyla gelen ve bu Kanuna göre tanınan Türk soy ve kültürüne sahip yabancılarıdır. Türk asıllı ve Türk kültüründen hür göçmenler, özel kanunlar çerçevesinde ve bu Kanun hükümlerine göre yurt dışından getirilenlerdir. Türkiye’ye tek başına veya gruplar halinde yerleşmek amacıyla gelen ve Devlet tarafından iskan edilmek istememek şartıyla kabul edilen kişilerdir. Bireysel göçmenler, ülkemize gelen Türk kökenli ve kültüründen olanlardır. ailece yerleşmek üzere, taşınmaz bağışlayarak iskan edilenler ile iki ülke anlaşmasına göre toplu olarak ülkemize yerleşmek üzere gelenlere toplu göçmen denir.

²⁹⁰ BARAN ÇELİK, s. 408.

tanımına uygun olmayacağı yönündedir. Nitekim geçici koruma statüsü yabancıya geçici bir koruma hakkı vermekte, ülkelerinden gelme sebepleri geçene kadar bu korumadan faydalanma daha sonrasında ise ülkelere dönüşü kapsamaktadır. Tüm bu düzenlemeler neticesinde geçici koruma statüsündeki Suriyeli yabancıların geçici koruma statüleri devam ederken TVK 12/1-d kapsamında Türk vatandaşlığını kazanmaları mümkün olmayacaktır²⁹¹.

Bu doğrultuda doktrinde öne sürülen bir diğer görüşe göre ise, İskan Kanunu'nda yer alan tanımla da paralel olacak şekilde Arapça konuşan ve Arap kökenli Suriye Cumhuriyeti vatandaşlarının bu maddeden yararlanarak Türk vatandaşlığını kazanmalarının mümkün olmayacağı yönündedir²⁹². Türk kökenli Suriye Cumhuriyeti vatandaşları açısından bir değerlendirme yapacak olursak ise, maddenin temel aldığı yerleşme niyeti olgusunun geçici koruma statüsü altında olan kişiler için mümkün olmadığını söylemek gerekir. Nitekim geçici koruma kavramı temel olarak geçici bir korumayı esas almakta ülkeye yerleşme niyeti olgusu kapsamında değerlendirilmemelidir²⁹³.

2.1.3.1.3. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelileri Evlenme Yolu ile Türk Vatandaşlığını Kazanması

Türk hukuk tarihinde evlenme yolu ile Türk vatandaşlığına ilişkin mevzuatlarda yer alan hükümler birden çok kez değişmiştir. İlk olarak 1964 Tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığında yer alan düzenlemede²⁹⁴ evlenme yolu ile Türk vatandaşlığı kazanmak için basit bir yol tercih edildiği görülmektedir. Bu düzenlemede idarenin takdir yetkisi olmayıp kanun metninde yazan şartların gerçekleşmesi yeterli görülmüştür. Kanuna göre bir Türk vatandaşı ile evlenen yabancıнын yetkili makamlara evliliklerini bildirmesi kişinin Türk vatandaşlığını kazanması için aranan tek şarttı. Bunun yanı sıra kanun metninde cinsiyet ayrımı yapılarak sadece yabancı bir kadının Türk bir erkekle evlenmesi ile Türk vatandaşlığını kazanabileceği düzenlenmişti. Yabancı erkeklerin Türk vatandaşlarıyla evlenmesi sonucunda Türk vatandaşlığı kazanmalarına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktaydı. Daha sonra 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'n ilgili maddesi 2003

²⁹¹ ÖZKAN, s. 278; BARAN ÇELİK, s. 408.

²⁹² ÖZEL (Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü), s. 731.

²⁹³ ÖZEL (Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü), s. 731.

²⁹⁴ 1994 tarihli 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nun ilk halinde 5. madde ile düzenlenen evlenme ile Türk vatandaşlığının kazanılması ilişkin düzenleme, "bir Türk vatandaşı ile evlenen yabancı uyruklu kadın Türk vatandaşlığını talep ettiğini 42. Madde de yazan şekilde bildirdiği veya uyruksuz olduğu yahut evlenmekle önceki uyruğunu kaybetmesi durumunda Türk vatandaşlığını kazanır" şeklindeydi.

yılında 4866 sayılı kanun²⁹⁵ ile değiştirilmiştir. 2003 yılında yapılan değişiklikle Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılması için en az üç yıl evli olma ve beraber yaşama şartı getirilmişti. Yapılan değişiklikle cinsiyet ayrımı da kaldırılmıştı. Hükmün bu hali şu an yürürlükte olan 2009 tarihli 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda bulunan hükümlerle benzerlik göstermektedir²⁹⁶.

5901 sayılı TVK ve 403 sayılı TVK'nın ortak hükümler içermektedir. Türk vatandaşı ile evlenmenin doğrudan Türk vatandaşlığı kazandırmadığı en belirgin ortak hüküm iken; en az üç yıl evli olma ve evliliğe devam ediyor olmak da diğer ortak hükümlerdir²⁹⁷.

2009 tarihli 5901 sayılı TVK madde 16 ile düzenlenen evlenme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması hükmüne göre,

“Bir Türk vatandaşı ile evlenme doğrudan Türk vatandaşlığını kazandırmaz. Ancak bir Türk vatandaşı ile en az üç yıldan beri evli olan ve evliliği devam eden yabancılar Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunabilir. Başvuru sahiplerinde; a) Aile birliği içinde yaşama, b) Evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama, c) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama, şartları aranır. Başvurudan sonra Türk vatandaşı eşin ölümü nedeniyle evliliğin sona ermesi halinde birinci fıkranın (a) bendindeki şart aranmaz. (3) Evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanan yabancılar evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde evlenmede iyiniyetli iseler Türk vatandaşlığını muhafaza ederler.”

Kanun metninden de anlaşılacağı üzere, bir yabancıнын Türk vatandaşı ile evlenmesi yabancıya doğrudan Türk vatandaşlığını kazanma hakkı tanımamaktadır. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesiyle aynı doğrultudadır. Bu düzenleme Sözleşmenin vatandaşlığın

²⁹⁵ 2003 tarihli 4866 sayılı kanun ile yapılan değişiklikle evlenme ile Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin hüküm değiştirilmiştir. Buna göre; “bir Türk vatandaşı ile evlenme, kendiliğinden Türk vatandaşlığını bahsetmez. Ancak bir Türk vatandaşı ile evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar, en az üç yıldan beri evli olmaları, fiilen birlikte yaşamaları ve evliliğin devamı kaydıyla, yurt içinde en büyük mülki idare amirliklerine, yurt dışında ise Türk konsolosluklarına yazılı olarak başvuruda bulunabilirler. Başvuru üzerine İçişleri Bakanlığınca yapılacak inceleme ve soruşturma sonucunda, aranan şartları taşıdıkları anlaşılan kişiler, bu durumun tespitine ilişkin karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanırlar. Ancak, bir Türk vatandaşı ile evlenen yabancı, evlenmekle eski vatandaşlığını kaybediyorsa Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanır.”

²⁹⁶ AKŞAHİN POLAT, S.: “Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Evlilik Yoluyla Vatandaşlığın Kazanılması”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.2, 2019, s. 185-187.

²⁹⁷ GÜNGÖR, s. 127.

kazanılması ve kaybına ilişkin kabul ettiği ilkelere göre evlilik doğrudan kişiye vatandaşlık kazanma olanağı sağlamayacaktır²⁹⁸.

Kanunkoyucu madde başlığını “Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılması” olarak düzenlemiştir. Ancak buradan evliliğin Türk vatandaşlığı kazanmak için yeterli olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Kanunda söz konusu düzenleme yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığı kazanmanın bir başka yolu olarak kaleme alınmıştır. Diğer yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığı halleri gibi belli şartların sağlanması halinde Türk vatandaşlığını evlenme yolu ile kazanmak mümkün olacaktır²⁹⁹.

2.1.3.1.3.1. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Evlenme Yolu ile Türk Vatandaşlığı Kazanmanın Şartları ve Türk Vatandaşlığını Kazanma Usulü

TVK madde 16 ile düzenlenen evlenme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması maddenin ilk fıkrası ile Türk vatandaşlığına başvurma yönünde irade gösterecek olan kişiye bir ön şart koymaktadır³⁰⁰. Evlenme yolu ile Türk vatandaşlığı kazanmak isteyen geçici koruma statüsündeki Suriye vatandaşının vatandaşlığa başvurabilmesi için öncelikle bir Türk vatandaşıyla en az üç yıldan beri evli olması ve evliliğin devam ediyor olması şartı aranmaktadır.

Kanunda istenen üç yıl süre ise evlilik tarihinden itibaren başlayacaktır. Ancak evlenme yolu ile Türk vatandaşlığı kazanmak isteyen geçici koruma statüsü kapsamındaki Suriye vatandaşının eşi de sonradan Türk vatandaşlığı kazanmış ise burada üç yıllık süre, eşin Türk vatandaşlığını kazandığı tarihten itibaren başlayacaktır³⁰¹.

Türk vatandaşıyla üç yıl evli olma ve evliliğin devam ediyor olması şartı kişiye sadece evlenme ile Türk vatandaşlığı kazanması için başvuru imkanı tanımaktadır. Başvurunun yetkili makamlara yapılmasının akabinde yapılan araştırma sonucunda kanunda yazılı asli şartları taşıdığı tespit edilen yabancılar evlenme yolu ile Türk vatandaşlığı kazanabilecektir.

²⁹⁸ GÜNGÖR, s. 128; AKŞAHİN POLAT, s. 188.

²⁹⁹ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 90.

³⁰⁰ DOĞAN/ YILMAZ/İZMİRLİ, s. 91; ERDEM, s. 168.

³⁰¹ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 92.

Ancak tüm şartları sağlamış dahi olsalar idarenin bu hususta karar verme konusunda geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır³⁰².

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin evlenme yolu ile Türk vatandaşlığı kazanması için aile birliği içinde yaşama, evlilik birliği ile uyuşmayacak bir faaliyette bulunmama ile kamu düzenini ve milli güvenliği tehdit edecek bir halinin bulunmaması şartları aranmaktadır³⁰³.

Kanunkoyucu söz konusu şartların vatandaşlık başvurusunda bulunan yabancı eşin şahsında bulunması gerektiğini kabul ederken, evli olduğu Türk vatandaşı eş hakkında bir düzenleme yapmamıştır. Ancak uygulamada yer alan değerlendirmelerden anlaşıldığı kadarıyla TVK'da aranan şartların her iki eş nezdinde irdelenmesi gerektiği ve bu hususun devletin hükümlerlik hakkının kapsamında olduğu görülmektedir³⁰⁴.

TVK'da yer alan şartları inceleyecek olursak, aile birliği içinde yaşama şartından anlaşılması gereken, yapılan evliliğin gerçek bir evlilik olmasıdır. Aile birliği içinde müşterek bir yaşantı sürdürüp sürdürmedikleri vatandaşlık başvuru inceleme komisyonu tarafından tespit edilecektir³⁰⁵.

Evlenme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılmasında aile birliği içinde yaşıyor olmak esas kural olarak kabul edilmiş ise de kanunda Türk vatandaşlığına başvurudan sonra Türk vatandaşın eşin ölmesi durumunda aile birliği içinde yaşama şartı aranmayacaktır. Bu istisnadan yararlanmanın tek şartı Türk vatandaşı eşin başvuru sonrasında ölmüş olmasıdır.

³⁰² DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 93; ERDEM, s. 168.

³⁰³ ERDEM, s. 168; GÜNGÖR, s. 129; AKŞAHİN POLAT, s. 188; DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 92.

³⁰⁴ DANIŞTAY İDDK, E. 2015/4972, K. 2018/23, T. 17.08.2018; “Danıştay kararına konu olayda, Türk vatandaşı ile evlenen yabancı uyruklu eş, evlenme yolu ile Türk vatandaşlığı kazanmak için yetkili makamlara başvuruda bulunmuş, Türk vatandaşı eşinin uyuşturucu ticareti suçundan hüküm giymesi sebebiyle başvurusu idare tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine açılan davada ilk derece mahkemesi TVK da aranan şartların başvuru sahipleri eşler açısından dikkate alınacağı, Türk vatandaşı eş açısından değerlendirilmeyeceği gerekçesiyle red kararı vermiştir. Temyiz üzerine Danıştay 10. Dairesi kanunda öngörülen şartların her iki eşi içine alacak şekilde değerlendirilmesi gerekliliği vatandaşlık konusunda devletin hükümlerlik hakkının bir sonucu olduğu, davalı idare tarafından mevzunun incelenmesi sonucunda TVK'nın vermiş olduğu yetki çerçevesinde kurulan işlemin hukuka aykırı olmadığına karar vererek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. İlk derece mahkemesinin direnmesi üzerine dosya İdari Dava Daireleri Kurulu'na (İDDK) gönderilmiştir. İDDK ise Danıştay 10. Dairesinin vermiş olduğu kararlar aynı doğrultuda oy çokluğu ile hüküm kurmuştur.”

³⁰⁵ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 92.

Başvurudan önce ölen Türk vatandaşı eşin yabancı eşi Türk vatandaşlığını evlenme yolu ile kazanamayacaktır³⁰⁶.

TVK ile düzenlenen bir diğer şart, evlilik birliğine uygun olmayacak faaliyetlerde bulunulmamasıdır. Evlilik birliği ile bağdaşmayacak faaliyetlerin neler olduğu kanunda düzenlenmemiştir.

TVKUY madde 27-b bendinde ise “*evlilik birliği ile bağdaşmayacak şekilde fuhuş yapmak ve fuhşa aracılık etmek gibi davranışlar olup olmadığı*” ibaresi bulunmaktadır. Kanundan farklı olarak evlilik ile bağdaşmayacak davranışları betimlemeye çalıştığı görülmekte ise de doktrinde “gibi davranışlar” ibaresinin yer alması bu konudaki belirsizliği devam ettirmesi sebebiyle eleştirilmektedir³⁰⁷.

Yürürlükten kalkan “2004/7275 sayılı Türk vatandaşları ile evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin Yönetmelik” de yer alan düzenlemeye göre “*fuhuş yapmak, fuhşa aracılık etmek veya fuhşa zorlamak, kadın ticareti yapmak gibi herhangi bir faaliyette bulunmamak*” söz konusu hükmün gerekçesinde evlilik kurumunun saygınlığının artırılması amaçlandığına yer verilmişti³⁰⁸. Doktrinde yer alan görüşe göre kanunda yer alan bu şarttan anlaşılması gereken ahlaka ve kanuna aykırı eylemler olduğudur. Doktrinde, idarenin takdir yetkisini kullanırken evlilik birliği ile bağdaşmayan eylemlerin evlilik öncesinde veya sonrasında yapılmış olmasını farklı değerlendirdiği görülmektedir³⁰⁹. Aynı doğrultuda yerleşik içtihatlarda da evlilik öncesi tespit edilen ahlaka veya kanuna aykırı eylemlerin evlilik birliği içinde devam ettiğinin tespit edilememesi halinde, yabancının evlenme yolu ile Türk vatandaşlığını kazanmasına engel teşkil etmeyeceği yönündedir³¹⁰.

³⁰⁶ ERDEM, s. 168; AYBAY/ÖZBEK/ERSEN PERÇİN, s. 133; DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 95.

³⁰⁷ ÖZGÜR Ç.: “Muvazaalı Evlenmelerin Türk Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.42, Y.11, 2020, s. 316.

³⁰⁸ DOĞAN/ YILMAZ/İZMİRLİ, s. 93.

³⁰⁹ ERDEM, s. 173.

³¹⁰ “Danıştay’ın bir kararına konu olan olayda, Moldova uyruklu kişinin menfaat karşılığı fuhuş yapmak suçundan hakkında işlem yapılmış olması ve eşinin ise silah zoruyla fuhuş yaptırmak ve yabancı kadın çalıştırmak suçlarından dolayı hükümlü olması karşısında, Ankara 3. idare Mahkemesi, vatandaşlık kazanma başvurusunun reddine ilişkin işlemin hukuka uygun bulmuş açılan davayı reddetmiştir. Danıştay da bu kararı onanmıştır.” Danıştay 10. Daire, E. 2013/749, K. 2016/1465, T. 17.03.2016; ERDEM, s. 170.

“Bölge idare mahkemesine konu olan bir yargılamada, bu husus değerlendirilmiştir. Rusya federasyonu uyruklu olup Türk vatandaşı ile evli olan davacının 5901 sayılı Türk vatandaşlığı kanununun 16. maddesi uyarınca evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığını kazanmak istemiyle başvuruda bulunduğu, hakkında yapılan inceleme ve araştırma neticesinde, 1996 yılında İstanbul Asayiş Şube Müdürlüğüne menfaat karşılığı fuhuş yapmak suçundan hakkında işlem yapıldığı, 2006 yılında İstanbul yabancılar Şube Müdürlüğüne G-78

Kanun son olarak genel şart olarak kabul edilen kamu düzenini ve milli güvenliği tehdit edecek bir halin bulunmamasını aramaktadır. TVK 11. madde ile de düzenlenen şartın gerekçesinde, ülke bütünlüğüne ve milli menfaatlere zarar verecek faaliyetleri bulunan kişilerin Türk vatandaşlığı kazanmalarının önüne geçilmesidir. Önceki düzenlemelerde olduğu gibi evlenme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılmasında da bu şart ile idareye takdir yetkisi tanındığı kabul edilecektir³¹¹.

TVKUY ile kanunda aranan şartların sağlanıp sağlanmadığı hususunda araştırma yapma yetkisi ilgili il emniyet müdürlüklerine verilmiştir. Kanunun 16. maddesi ile sayılı şartlara ilişkin araştırmanın akabinde ilgili hususlar tutanağa geçirilerek İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü'ne gönderilecektir. Gerekli incelemelerin yapılması için dosya inceleme komisyonuna verilerek Türk vatandaşlığı kazanmak isteyen yabancı ve eş i mülakata tabi kılınacaktır. Tüm işlemlerin sonucunda kanaatleri ile birlikte dosya İçişleri Bakanlığına gönderilecektir. Bakanlığın uygun bulması halinde yabancı eş Türk vatandaşlığına alınabilecektir³¹².

5901 Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile düzenlenen inceleme komisyonu, vali veya vali yardımcısı başkanlığında, İl müdürlükleri, İl emniyet müdürlükleri, İl jandarma komutanlıkları, ve sosyal hizmetler il müdürlüklerince

bulaşıcı hastalığı taşımaktan hakkında işlem yapıldığı, 2015 yılında İstanbul Ataşehir ilçe emniyet Müdürlüğüne kimliği hakkında yalan beyanda bulunmak suçundan işlem yapıldığı, 2015 yılında İstanbul Ataşehir ilçe emniyet Müdürlüğüne G-78 bulaşıcı hastalık taşıma tahdit arananlar kaydının bulunduğu anlaşılmaması üzerine hakkında işlem yapıldığı, evliliği yönünde ise herhangi bir olumsuzluğa rastlanmadığı tespit edilmesi üzerine 31.03.2016 günlü 2016/80 sayılı işlemle davacının Türk vatandaşının alınma başvurusu, 5901 sayılı kanunun 16. maddesi uyarınca reddedilmiştir. Yapılan itiraz üzerine Ankara idare Mahkemesi, idari işlemin iptal talebini reddine karar vermiştir, Bölge İdare Mahkemesi ise, yaptığı incelemede, davacının evliliği yönünden olumsuz bir duruma rastlanmadığını ayrıca evlenmeden önce gerçekleşen fuhuş olayının evlilik birliği içerisinde devam ettiği yönünde bir tespit olmaksızın davacının vatandaşlık başvurusunun reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu gerekçe göstererek idare mahkemesinin verdiği kararın kaldırılmasına hükmetmiştir.” Ankara BİM 10. İdare Dava Dairesi, E. 2017/1222, K. 2017/1074, T. 15.11.2017 ; ERDEM, s. 170, 171. Aynı yaklaşım Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 31.05.2017 tarih ve 2017/452 Esas 2017/472 Karar sayılı ilamında benimsenmiştir. “Bakılan uyumsuzluk Moldova uyruklu olan davacının 26.02.2009 tarihinde Türk Vatandaşı ile evlendiği, İstanbul Emniyet Müdürlüğüne yapılan inceleme ve araştırma sonucunda normal bir evlilik olduğunun, evlilikleri yönde herhangi bir olumsuzluğa rastlanmadığının belirtildiği; diğer taraftan, 20.09.1999 tarihinde hakkında menfaat karşılığı fuhuş yapmak suçundan işlem yapılan davacının kimliği hakkında yalan beyanda bulunduğu iddiasının da bu olayla ilişkilendirildiği, evlilik birliği sağlandıktan sonra davacı hakkında evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunduğu ile ilgili herhangi bir tespit söz konusu olmadığı anlaşıldığından, 5901 sayılı kanunun 16. maddesinin birinci fıkrasının b bendinde yazılı şartı taşımadığı gerekçesiyle Türk vatandaşlığına alınma istemi ile yapılan başvurunun reddi yolunda tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uygunluk görülmemiştir.”

³¹¹ GÜNGÖR, s. 132; ERDEM, s. 174.

³¹² DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 94.

bünyelerinde bulunan en az şube müdürüne denk olacak temsilcilerden oluşur³¹³. Yönetmelik ile düzenlenen inceleme komisyonuna ilişkin doktrinde yer alan görüşe göre; Komisyon, vatandaşlık başvurularını incelerken yapılan evliliklerin gerçek evlilik olup olmadığını araştırmak hususunda getirilen çok önemli bir yenilik iken komisyonun evliliklerin gerçek bir evlilik mi yoksa sırf Türk vatandaşlığına alınmak için mı yapıldığı hususunun komisyonca tespitinin oldukça güç olduğu belirtilmektedir³¹⁴.

Yurt dışında yapılan evlilik yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılmasına dair araştırmanın neye göre yapılacağına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Yönetmelikte yabancı eşin ülkesinin izin verdiği ölçüde sabıka kaydı isteminde bulunulabileceği ve evliliklerine ilişkin kaydın resmi makamlarda bulunup bulunmadığı hususunun araştırılarak toplanan bilgi ve belgelerle vatandaşlık hakkında karar almak için İçişleri Bakanlığı'na gönderileceği düzenlenmiştir. Düzenlemede yurt dışı başvuruları için komisyon incelemesi öngörülmemiştir³¹⁵.

Muvazaalı evlenmelerin önüne geçilmesi için öngörülen mülakat şartı ve komisyon araştırmasında eşlerin ayrı ayrı ve beraber mülakata tabi tutulacağı düzenlenmiş ve komisyona evliliğin gerçek bir evlilik olup olmadığı konusunu araştırma yetkisi verilmiştir³¹⁶.

³¹³ ERDEM, s. 178.

³¹⁴ ERDEM, s. 178.

³¹⁵ ÖZGÜR, s. 318.

³¹⁶ ÖZGÜR, s. 319.

İnceleme komisyonu tarafından yapılacak mülakatın usul ve esasları ise “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Açıklama”³¹⁷ kapsamında belirlenmiştir³¹⁸.

Türk Hukukunda muvazaalı evliliklerin geçersiz kabul edilmesi gerektiği savunulmuşsa da buna ilişkin Türk Medeni Kanunu’nda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple yargı kararı ile evliliğin muvazaalı olduğu gerekçesiyle iptali mümkün değildir. Danıştay içtihatlarında³¹⁹ ise evliliğin muvazaalı olduğu gerekçesiyle verilen idari kararın iptali yönündeki kararda, evliliğin muvazaalı olup olmadığının tespitini hukuk mahkemelerinin vereceği bir hükümle tespit edilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Ancak Türk Hukuku’nda bunun tespit edilmesi için herhangi bir hüküm bulunmamaktadır³²⁰.

Türk vatandaşı ile evlenen geçici koruma statüsü sahibi Suriyelilerin evlenme yolu ile Türk vatandaşlığı kazanmasının önünde bir engel yoktur. Ancak TVK madde 16’de yer alan

³¹⁷ 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Açıklama metnine göre, Aşağıda, Komisyon Tarafından İzlenecek Usuller ve Uygulanacak İlkeler başlıklı madde metninin organizasyonu açıklanmaktadır. Komisyon, Türk vatandaşı olmak isteyen yabancı ve eşi ile aşağıdaki faktörleri göz önünde bulundurarak ayrı ayrı ve ortak görüşmeler yapar: a) Evlilik için ortak ikametgâh olup olmadığı; b) Eşler arasında evlilikten doğan sorumlulukların yerine getirilip getirilmediği; c) Eşlerin evlenmeden önce tanışıp tanışmadığı; ç) Eşlerin isim, adres, vatandaşlık gibi kişisel bilgilerine ilişkin hususları bilip bilmedikleri, birbirlerini etkileyen diğer önemli hususlarda hatalı olup olmadıkları, önceki evliliğin ikametgahı; f) evliliğin kazanç amaçlı bir rıza birliği olup olmadığı; ve d) eşlerin birbirlerinin dillerini tam olarak kavrayıp kavramadıkları. Evlilikten müşterek çocuk olduğunda bu durum vatandaşlığın alınması lehine değerlendirilir; karar, Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılmasına İlişkin Mülakat Formu’na (VAT-E) işlenir ve İl Emniyet Müdürlüğü’nden yabancıyı incelemesi istenir. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Açıklama”, 2009, ([https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/genelge/5901Sayili_Turk_Vatandasligi_Kanuna_Gore_Aciklama2009\).pdf](https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/genelge/5901Sayili_Turk_Vatandasligi_Kanuna_Gore_Aciklama2009).pdf) Erişim tarihi: 04.03.2023

³¹⁸ ÖZGÜR, s. 319.

³¹⁹ Danıştay 10. Daire, E. 2012/8144, K. 2015/4051, T. 05.10.2015 kararında, “1966 doğumlu davacı hakkında 16/12/2010 tarihli görüşme ve değerlendirme formunda Özbekistan doğumlu olup 11/8/2007 tarihinde Türk vatandaşı ile evli olan davacının 27/08/2009 tarihinden 11/11/2009 tarihine kadar ikamet iznine sahip olduğunu, evliliğinden çocuğu olmadığını ve Türkiye’de ikamet etmediğini, Rızaya dayalı bir evliliğin olduğu tespit edildiğini, evlilik hakkında birinci maddenin (a) bendinde yer alan “aile birliği içinde yaşama” şartını taşımadığı notu ile Türk vatandaşlığına alınma başvurusunun reddine yönelik işlem başlatıldığı anlaşılmıştır. 5901 sayılı Kanunun 16 ncı maddesi gereğince Mahkemelerce verilmiş bir karar olmadıkça, evliliğin formalite olduğuna dair bir değerlendirme yapılarak idari işlem tesis edilmesi hukuken mümkün değildir, çünkü evlilik ilişkisinin geçersizliği ancak yargının vereceği bir kararla mümkündür. Davacının 8 Kasım 2007 tarihinde Türk vatandaşı ile resmi nikah kıyması, davacının herhangi bir güvenlik soruşturma kaydının bulunmaması, davacının dosyaya sunduğu ve komşuları, davacı ve eşine ait beyanları eş aynı evde ikamet ediyor olması, davacının eşi İ.T. ve eşinin çocuğu ve annesi ile yapılan görüşmelerde ise evliliğin görücü usulü olduğu ve aile birliğinin bulunmadığı yönünde ifadeler yer almış ise de davacı tarafca dosyaya ibraz olunan belgeler ve komşularına ait beyanlardan, davacı ve eşinin aynı evde yaşadıkları, aile ve komşuluk ilişkilerinin bulunduğu, ayrıca evliliğin gerek başvuru, gerekse de işlem tarihleri itibarıyla devam ettiği anlaşıldığından, 5901 sayılı Kanunun 16.maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yazılı şartı taşımadığı gerekçesiyle Türk vatandaşlığına alınma istemiyle yapılan başvurunun reddi yolunda tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık görülmemiştir.”

³²⁰ AYBAY/ ÖZBEK/ERSEN PERÇİN, s. 138; ÖZGÜR, s. 321-322.

düzenleme gereğince Türk vatandaşı ile evlenen Suriye vatandaşı yabancının Türk vatandaşlığına alınmak üzere yetkili makamlara başvuruda bulunması için evlenme akdinin üzerinden 3 yıl geçmiş olması şarttır³²¹. Bununla birlikte maddede yazılı başvuru şartının sağlanmış olması Türk vatandaşlığına alınma için yeterli görülmemiştir. Aile birliği içinde yaşama, evlilik birliği ile uyuşmayacak bir faaliyette bulunmama ile kamu düzenini ve milli güvenliği tehdit edecek bir halinin bulunmaması şartları da aranacaktır³²².

2.1.3.1.3.2. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşı ile Evlenmesi Durumunda Evliliğin Geçerliliği

Geçerli bir evlikten söz edebilmek için söz konusu evliliğin hem şeklen hem de esasen geçerli olması aranmaktadır. Bir Türk vatandaşı ile evlenen yabancının evliliklerinin geçerliğinden söz edilebilmesi için şekil şartlarına ve esas şartlarına uygun olarak yapılması gerekir³²³.

MÖHUK'a göre bir Türk vatandaşı ile geçici koruma statüsündeki bir Suriye vatandaşının evliliklerinin geçerli kabul edilmesi için evlilik akdinin gerçekleştiği ülke hukukunun şekli şartlarına uygun olarak yapılmış olması gerekir. Bununla birlikte evlenme ehliyeti ve şartları bakımından da tarafların her birinin evlenme anındaki milli hukukuna tabi olacağı düzenlenmiştir³²⁴.

Evliliğin batıl olduğuna ancak mahkemenin evliliğin batıl olduğunu hüküm altına alması ile mümkün olacaktır. Bu durumda kişinin Türk vatandaşlığını hangi andan itibaren kaybettiğine dair Türk Vatandaşlık Kanunu'nda bir hüküm bulunmamaktadır. Türk Medeni Kanunu ile düzenlenen evlenmenin butlanına ilişkin düzenlemeden anlaşılağı üzere, TMK'ya göre evliliğin batıl olduğu tespit edilene kadar geçerli bir evlilik olduğu kabul edilecek ve evlilik bütün hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır. Evliliğin butlanına karar verildiği takdirde hüküm anından itibaren evliliğin bütün hüküm ve sonuçları sona erecektir³²⁵.

³²¹ YILMAZ EREN, s. 280.

³²² YILMAZ EREN, s. 280.

³²³ ERDEM, s. 180.

³²⁴ ÇELİKEL/ERDEM, s. 225; ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİĞANMEŞE, s. 120.

³²⁵ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 96.

TVK madde 16/3 düzenlemesi ile iyi niyetli eş korunmaktadır. Madde metnine göre,

“Evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanan yabancılar evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde evlenmede iyiniyetli iseler Türk vatandaşlığını muhafaza ederler.”

Bu durumda, Türk vatandaşı ile evlenen Suriyeli yabancıların Türk vatandaşlığını kazanması için TVK madde 16’da yazılı şartları gerçekleştirmiş olmasının yanı sıra geçerli bir evlilik yapmış olması gerekir. MÖHUK madde 13’e göre *“evlenme ehliyeti ve evlenmenin şartlarına tarafların milli hukuku uygulanırken, evlenmenin şekline evlilik akdinin gerçekleştiği ülke hukuku uygulanır.”*³²⁶

Bir Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı ile Türk vatandaşı evlenecek olursa, evlenme ehliyeti için Türk Hukuku ve Suriye Arap Cumhuriyeti Hukuku uygulanacaktır. Her ne kadar evlenme ehliyetine uygulanacak hukuk, tarafların milli hukuku ise de evlenme ehliyeti bakımından Suriye Cumhuriyeti Hukuku’na göre on üç yaşında bir kız çocuğu mahkeme kararı ile buluş çağına girdiğini kanıtlamak şartıyla evlenebilecektir. Bu Durumda Türk Hukuku’na göre böyle bir evlilik kamu düzenine aykırılık gerekçesiyle mümkün olmayacaktır. Söz konusu evlilik, kamu düzeni ve toplum ahlakı gereğince Türkiye Cumhuriyeti nezdinde geçerli bir evlilik olarak kabul edilemeyecek ve evlenme ehliyetine Türk Hukuku’nda yer alan hükümler uygulanacaktır³²⁷.

Çok eşliliği kabul eden Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı ile Türk vatandaşının evlenmesi durumunda önceki eş evlenme engeli oluşturacaktır. Suriye’de gerçekleştirilmiş evlenme akdinin sonuçları Türkiye’de tanınırken, Türkiye’de kendi milli hukuklarına göre birden çok eşle evlenmek isteyen Suriye vatandaşları kamu düzeni engeli ile karşılaşır. Suriye Cumhuriyeti Hukuku’na göre izin verilen birden çok eşle evlenme durumu Türk Medeni Hukuku tarafından kamu düzenine aykırı olması sebebiyle yapılamayacaktır. Bu

³²⁶ ÇELİKEL/ERDEM, s. 225; ŞANLI/ ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, 120.

³²⁷ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması”, 2016, s. 48; (https://www.aile.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Suriyeliler_ile_Turkiye_Cumhuriyeti_Vatandaslari_Arasindaki_Evlilik_Iliskileri_Arastirmasi.pdf) E.T.: 25.03.2023. (Türkiye’de Bulunan Suriyelilere İlişkin Araştırma)

durumda Suriye Arap Cumhuriyeti nezdinde evli olan bir Suriyelinin evliliği devam ederken bir Türk vatandaşı ile evlenmesi mümkün değildir³²⁸.

Hısımlık bakımından ise Suriye Arap Cumhuriyeti Hukuku'nda dördüncü derece yansoyda dahil evlenme engeli bulunmakta iken TMK'ya göre üçüncü derece yansoy ile evlenme engeli bulunmaktadır. Her iki kanunda da altsoy ve üstsoy ile evlilik geçerli değildir³²⁹. Eşlerden herhangi birinin milli hukukunda kan ve kayın hısımlıkları ile evlilik hükümsüzlük sebebi olarak düzenlenmiş ise bu hüküm her ikisi bakımından da hükümsüzlük sebebi kabul edilir³³⁰. Bununla paralel olarak, evlatlık ilişkisi bakımından da eşlerden birinin milli hukuku evlenme engeli olarak kabul ediyorsa, evlilik yapılamayacaktır³³¹.

Yukarıda da daha önce bahsedildiği üzere, evlenmenin mutlak butlan sebepleri³³² nedeniyle butlanına ancak mahkeme karar ile karar verilebilecektir. TVK 16/3 uyarınca da butlan sebepleri yönünden iyi niyetli eşin korunacağı düzenlenmiştir³³³.

Evliliğin şekline ilişkin kanunlar ihtilafı kuralları MÖHUK madde 13/2 ile düzenlenmiştir. Kanun düzenlemesine göre “Evliliğin şekline yapıldığı ülke hukuku uygulanır” şeklindedir. Bu durumda geçici koruma kapsamındaki Suriye Cumhuriyeti vatandaşı olan biri ile bir Türk vatandaşı veya bir yabancının Türkiye’de evlenmesi durumundan evliliğin şekline Türk Hukuku uygulanacaktır³³⁴.

Türkiye’de evlenecek olan geçici koruma kimlik belgesi sahibi kişilerin İl Göç İdaresi’nden bekar oldukları gösterir “bekarlık belgesi”³³⁵ almaları gerekir. Bekarlık belgesi Evlendirme Yönetmeliği³³⁶ ile düzenlenen evlenme ehliyetini gösterir belgedir. İstenilen

³²⁸ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Türkiye’de Bulunan Suriyelilere İlişkin Araştırma), s. 50.

³²⁹ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Türkiye’de Bulunan Suriyelilere İlişkin Araştırma), s. 50.

³³⁰ TEKİNALP/ G., ÇAVUŞOĞLU, A.: Milletlerarası Özel Hukuk, 11. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s. 158.

³³¹ NOMER E.: Devletler Hususi Hukuku, 20. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 250.

³³² 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, md. 45’e göre, Eşlerden birinin evlilik sırasında zaten evli olması, eşlerden birinin evlilik sırasında sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun bulunması, eşlerden birinin evliliğe engel olan bir akıl hastalığı olması veya eşler arasında evliliğe engel olacak derece akrabalık ilişkisinin olması durumunda evlilik mutlak butlan ile batıldır.

³³³ ERDEM, s. 181.

³³⁴ SARIHAN, H.N.: “Türkiye-Suriye Perspektifinde Evlilik Hukukuna Dair İnceleme”, ([https://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Turkiye%20Suriye%20Perspektifinde%20Evlilik%20Hukukuna%20Dair%20Inceleme%20\(H.N.Sarihan\).pdf](https://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Turkiye%20Suriye%20Perspektifinde%20Evlilik%20Hukukuna%20Dair%20Inceleme%20(H.N.Sarihan).pdf)), İstanbul, 2018, s. 6.

³³⁵ Kişinin evlenme anındaki milli hukukuna göre evlenme ehliyeti ve şartlarının yer aldığı ve evlenmeye sakınca bulunmadığını gösterir belgeyi ifade eder.

³³⁶ RG.: 07.11.1985/1039.

belgeler ile evlilik başvurularını belediyelere yapmak zorundadırlar. Resmi evlilik belediyeler tarafından yapılmakta iki Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşının evlenmesi durumunda da Türk vatandaşlarına verilen evlilik cüzdanları onlara da verilmektedir³³⁷.

2011-2021 yılları arasında hazırlanan bir rapora göre, 38.855 Suriyeli Türk vatandaşlarıyla evlenerek Türk vatandaşlığını kazanmıştır³³⁸.

2.1.3.2. Geçici Koruma Statüsünde Suriyelilerin Evlat Edinme Yolu ile Türk Vatandaşlığını Kazanması

2.1.3.2.1. Genel Olarak

Geçici koruma statüsündeki Suriyeli çocukların evlat edinilmesi hususundan önce refakatsiz olarak Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye geldikten sonra refakatsiz kalan Suriyeli çocuklar için yapılan düzenlemelerden değinmek gerekecektir.

“*Refakatsiz çocuk*” kavramı, Avrupa Birliği mevzuatında, Yasalara veya geleneklere göre refakatinde sorumlu bir yetişkin olmaksızın 18 yaşının altında bir kişinin bir üye devlet topraklarına gelen veya Üye Devletlerin topraklarına geldikten sonra refakatsiz kalan bir kişinin etkin bakımdan mahrum bırakılan veya terk edilen üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişi olarak tanımlanmaktadır³³⁹.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yürüttüğü “*Türkiye’de Refakatsiz Çocuklara Erişim ve Çocuğun Yüksek Yararına Yönelik Hizmet Sunumunun Teşvik Edilmesi Projesi*” de çalışmanın amacının açıklandığı kısımda,

1. Ev ortamından geçici veya kalıcı olarak uzaklaştırılırlarsa veya kendi iyilikleri için orada bırakılmalarına izin verilmeyen her çocuk, her çocuğun devletten özel koruma ve yardım alma hakkı vardır.

³³⁷ SARIHAN, s. 6.

³³⁸ CNNTÜRK, “174 Bin Suriyeli Türk Vatandaşı Oldu”, 2021, (<https://www.cnnturk.com/turkiye/174-bin-suriyeli-turk-vatandasi-oldu>) E.T.: 25.03.2023.

³³⁹ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye’de Refakatsiz Çocuklara Erişim ve Çocuğun Yüksek Yararına Yönelik hizmet Sunumunun Teşvik Edilmesi Projesi Değerlendirme Raporu, (<https://www.aile.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/refakatsiz-cocuklara-yonelik-calismalar/egitim-kaynak-dokumani.pdf>), s. 11. E.T.: 14.05.2023

2. Taraf Devletler, ulusal mevzuatlarına uygun olarak, böyle bir çocuğa uygun bakımı sağlayacaktır.

3. Bu tür bir bakım, evlat edinme, bakıcı yerleştirme, İslam hukuku uyarınca kefalet (kefalet) veya gerekirse çocuk bakımı için uygun kurumlara yerleştirme şeklinde olabilir. Çözüm üretilirken çocuğun, dini, kültürel, etnik ve dilsel kimliğine saygı gösterilmeli, çocuğun yetiştirilmesinde süreklilik sağlanmalıdır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 20.10.2015 tarihinde yayınlanan yönerge ile refakatsiz çocuklara sunulacak hizmetlere ilişkin düzenlemenin 8. maddesinde geçici koruma sağlanan refakatsiz çocukların durumuna ilişkin hususlar da ele alınmıştır.

Madde metnine göre, 13-18 yaş arası kendi kendine bakabilen, herhangi bir engeli olmayan ve istismar mağduru olmayan çocuklar birimlere³⁴⁰ yönlendirilmektedir. Geçici koruma altındaki refakatsiz çocuklardan 0-12 yaş arası çocuklar ise kuruluşlara³⁴¹ gönderilmektedir. İl Göç İdaresi Müdürlükleri geçici barınma tesisleri dışında terk, buluntu ve benzeri nedenlerle bulunan çocukların refakatsiz olup olmadıklarını tespit etmek için kayıtlarını inceler. Ülkemiz sınırları içinde aile bağı olan çocuklara sosyal soruşturma yapılır, uygun görüldüğü takdirde çocuk ailesine geri verilir. Ülkemiz sınırları içinde aile bağı bulunan ancak korunmaya muhtaç çocukların karşılanmasında bir sakınca bulunmayan durumlarda öncelikle bakım ve korunmalarının sağlanması ve ailelerinin bulunduğu ilde aile bağlarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. 0-12 yaş aralığındaki refakatsiz çocuklar, durumlarına ve yaşlarına uygun kurumlarda barındırılmaktadır.

Madde metnin devamında ise “13-18 yaş arası refakatsiz, bedensel veya zihinsel engelli, devam eden tıbbi durumu, psikiyatrik hastalığı olan veya suç mağduru olan veya suç

³⁴⁰ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Refakatsiz Çocuklar Yönergesi”, Yönergenin “Tanımlar ve Kısaltmalar” başlıklı 2. Maddesinde, “birimler, AFAD iş birliğinde geçici barınma merkezlerinde oluşturulan Genel Müdürlüğümüz (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü) bünyesinde hizmet veren kuruluşlara bağlı çocuk koruma birimini” ifade etmektedir. <https://www.aile.gov.tr/uploads/sgb/uploads/pages/yonergeler/refakatsiz-cocuklar-yonergesi-20-10-2015.pdf> E.T.: 09.05.2023.

³⁴¹ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Refakatsiz Çocuklar Yönergesi”, Yönergenin “Tanımlar ve Kısaltmalar” başlıklı 2. Maddesinde, “kuruluş, Çocuk Destek Merkezi, Çocuk Evi, Çocuk Yuvası, Yetiştirme Yurdu ve Çocuk Evleri Sitesini” ifade etmektedir. <https://www.aile.gov.tr/uploads/sgb/uploads/pages/yonergeler/refakatsiz-cocuklar-yonergesi-20-10-2015.pdf> E.T.: 09.05.2023.

işlemiş çocuklar bakanlığımıza bağlı sosyal bakım kuruluşlarına yerleştirilmektedir.” düzenlemesine yer verilmiştir³⁴².

Bunun yanı sıra yönerge gereği koruma altına alınan refakatsiz çocuklara danışman atanarak kuruluş ve birimlerden alınacak hizmetler, günlük işleyiş ve kurallar hakkında bilgilendirmelerde bulunacaktır. Refakatsiz çocukların eğitim çağından olanların eğitim ihtiyaçları da yine kuruluş ve birimler tarafından karşılanacağı düzenlenmiştir³⁴³.

Türk Medeni Kanunu ile düzenlenen Evlat edinme, kan bağlarına bağlı olmayan, bunun yerine evlat edinen ile evlat edinilen kişi arasında bir soy ilişkisi oluşturan yasal olarak bağlayıcı bir düzenlemedir. Kanunda belirlenmiş şartların sağlanması ve mahkeme kararı ile evlat edinilmesi mümkündür. Söz konusu mahkeme kararının verildiği andan itibaren evlatlık ilişkisi kurulmuş kabul edilir³⁴⁴.

Türk hukukunda evlat edinme için belli maddi ve şekli şartların aranmaktadır. Evlat edinilecek çocuğa 1 yıl boyunca bakılmış ve eğitilmiş olması, evlat edinilecek çocuğun evlat ilişkisindeki yararı ve evlat edinenlerin altsoyunun olması durumunda o çocukların menfaatlerinin zedelenmeyecek olması aranan maddi şartlardandır. Bunun yanı sıra birlikte evlat edinme durumundan eşlerin 5 yıl boyunca evli olması ve 30 yaşını doldurmuş olmaları gerekmektedir. Evli olmayanların evlat edinebilmeleri için yine 30 yaşını doldurmuş olma şartı aranmaktadır. Kanun şekli şart olarak sadece mahkeme kararını öngörmüştür³⁴⁵.

2.1.3.2.2. Türk Hukukunda Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Evlat Edinme Yolu Türk Vatandaşlığının Kazanılmasının Hukuki Niteliği

Mülga 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda yer alan düzenlemede bir Türk vatandaşının bir yabancıyı evlat edinmesi vatandaşlığa etki etmemekteydi. Ancak evlat edinilenin küçük olması, vatansız olması veya anne ve babasının kim olduğunu bilmiyor

³⁴²Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “*Refakatsiz Çocuklar Yönergesi*” <https://www.aile.gov.tr/uploads/sgb/uploads/pages/yonergeler/refakatsiz-cocuklar-yonergesi-20-10-2015.pdf> E.T.: 09.05.2023.

³⁴³Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “*Refakatsiz Çocuklar Yönergesi*” <https://www.aile.gov.tr/uploads/sgb/uploads/pages/yonergeler/refakatsiz-cocuklar-yonergesi-20-10-2015.pdf> E.T.: 09.05.2023.

³⁴⁴ ERDEM, s. 182; DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 97.

³⁴⁵ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 98-99.

olması durumlarında, evlat edinilen çocuk herhangi bir karara gerek olmaksızın, evlat edinilme anından itibaren kanunen Türk vatandaşlığını kazanmaktaydı³⁴⁶.

Yeni kanun olan 5901 sayılı kanun tasarısında evlat edinme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasını düzenleyen 20. madde kanun yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması şeklinde düzenlenmişti. Daha sonra yapılan değişiklikle hükmün hem içeriği hem madde numarası değişerek kanunun 17. maddesindeki halini alarak yürürlüğe girmiştir³⁴⁷.

TVK'nın m. 17'de yer alan düzenlemeye göre, “Bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilen çocuk, kamu güvenliğini veya hukuk devletini tehdit edecek bir durumu bulunmamak kaydıyla, karar tarihi itibarıyla Türk vatandaşlığını kazanabilir.” şeklindedir.

Evlat edinme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması TVK madde 9'da ifade edildiği üzere, sonradan Türk vatandaşlığı kazanma düzenlemelerinden biri olarak yer almaktadır. Her ne kadar kanunda, yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığına alınma yollarından biri olarak görülmemişse de doktrinde yer alan birçok görüşe göre evlat edinme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığı kazanma yollarından biri olarak kabul edilmektedir³⁴⁸. Nitekim kanun metninde yer alan kamu düzenini ve milli güvenliği tehdit edecek bir halinin bulunmaması şartı yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığı kazanma yollarının en temel ortak şartı olarak yer almaktadır. Bunun yanı sıra Yönetmelikte, evlat edinme yolu ile Türk vatandaşlığı kazanmak isteyen kişinin istenen evraklarla müracaat makamına başvurusu üzerine dosya karar verilmek üzere İçişleri Bakanlığı'na gönderilir denmektedir. Bütün bu sebeplerle yetkili makamın kararıyla Türk vatandaşlığı kazanıldığını kabul etmek gerekmektedir³⁴⁹.

³⁴⁶ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 100; ERDEM, s. 183.

³⁴⁷ ERDEM, s. 184.

³⁴⁸ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 97.; ERDEM, s. 184.; NOMER (Vatandaşlık Hukuku) s. 77.; GÜNGÖR, s. 144.

³⁴⁹ ÖZTÜRK, N./YARAR, G.: “*Türk Vatandaşlığının Evlat Edinilme Yoluyla Kazanılması*”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, C.7, S.1, 2020,

2.1.3.2.3. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Evlat Edinilme ile Türk Vatandaşlığının Kazanılması şartları ve Usulü

TVK madde 17³⁵⁰ ile düzenlenen evlat edinme ile Türk vatandaşlığının kazanılmasında ilk şart evlat edinen kişinin Türk vatandaşı olmasıdır. Kanun metninde yer alan diğer şartlar ise evlat edinilen kişinin ergin olmamış olması ve milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmamasıdır³⁵¹.

Bir Türk vatandaşının geçici koruma statüsündeki Suriyeli evlat edinmesi yabancılık unsuru taşıdığından öncelikle uygulanacak hukukun tespit edilmesi gerekmektedir. MÖHUK’a göre evlat edinenin evlat edinme ehliyeti ve şartları evlat edinenin milli hukukuna göre tespit edilecektir. Daha sonra evlat edinenin evlat edinmeye ilişkin ehliyet ve şartları için milli hukukuna gidilecektir³⁵².

Evlat edinme ile Türk vatandaşlığının kazanılmasında bir ön şart olarak da kabul edilen evlat edinenin ergin olmaması şartı, diğer şartlar yerine getirilmiş olsa bile bu şartın yokluğu halinde Türk vatandaşlığını kazanmaya engeldir³⁵³. Evlat edinenin ergin olup olmadığı yönündeki tespit MÖHUK gereğince evlat edinenin milli hukukuna göre belirlenecektir. Evlat edinenin vatansız olması durumunda ise doktrinde görüş ayrılığı bulunmaktadır. Kimi yazarlara göre söz konusu durumda Türk hukuku uygulanması gerekirken³⁵⁴; kimi yazarlara göre ise evlat edinenin ikamet ettiği yer hukukunun uygulanması, ikametgahının bulunmaması halinde mutad mesken hukuku, onun da bulunmaması halinde bulunduğu ülke hukukunun uygulanması gerektiği görüşü hakimdir³⁵⁵. Bu durumda geçici koruma statüsündeki Suriye Cumhuriyeti vatandaşının evlat edinilmesi durumunda evlat edinilecek kişinin ergin olup olmadığı Suriye Arap Cumhuriyeti Hukuku’na göre tespit edilecektir.

Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığı kazanılmasının ortak şartı olan kamu düzenini ve milli güvenliği tehdit edecek bir halinin bulunmaması şartı, evlat edinme ile

³⁵⁰ 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, md. 17’ye göre, “Bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilen çocuk, kamu güvenliğini veya hukuk devletini tehdit edecek bir durumu bulunmamak kaydıyla, karar tarihi itibarıyla Türk vatandaşlığını kazanabilir.” denmektedir.

³⁵¹ ERDEM, s. 185; ÖZTÜRK/YARAR, s. 22.

³⁵² ÖZTÜRK/YARAR, s. 21; DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 101.

³⁵³ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 100-101.

³⁵⁴ NOMER (Devler Hususi Hukuku), s. 58.

³⁵⁵ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 100.

Türk vatandaşlığı kazanmak içinde aranmaktadır³⁵⁶. Yönetmeliğe³⁵⁷ göre, kanunda aranan şartları taşıyan yabancılar için müracaat makamları tarafından başvuru dosyası hazırlanacak akabinde dosya karar verilmek üzere İçişleri Bakanlığı'na gönderilecektir³⁵⁸.

Türk hukukunda geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin evlat edinmesine engel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak evlat edinme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması için öngörülen ergin olmama ile kamu düzenini ve milli güvenliği tehdit edecek bir halinin bulunmaması şartlarının sağlanmış olması gerekir³⁵⁹. Kanunda düzenlenmiş ergin olmama şartını sağlayan Suriyeli çocuğun ön şartı sağladığı kabul edilecektir. Yetkili makamlara müracaatı ile düzenlenecek başvuru dosyası İçişleri Bakanlığına karar verilmek üzere gönderilecektir. Burada önemli olan diğer bir husus ise milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmamasıdır³⁶⁰. Doktrinde, ergin olmayan çocuğun milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek ne gibi bir halinin bulunacağı yönünde görüşler mevcuttur³⁶¹.

Evlat edinme ile Türk vatandaşlığını kazanan ergin olmayan geçici koruma statüsündeki Suriyeli çocuk, on sekiz yaşını doldurduktan sonra seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılabilir. Evlatlık ilişkisinin sona ermesi veya evlat edinen Türk vatandaşının, Türk vatandaşlığını kaybetmesi durumuna ilişkin ise kanunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak doktrinde yer alan görüşe göre evlat ilişkisi sebebiyle Türk vatandaşlığının kazanılması süreklilik arz ettiğinden tüm bu hallerde de evlat edinilenin Türk vatandaşlığı devam edecektir³⁶².

³⁵⁶ Kanun düzenlemesinde bu şartın varlığı, ergin olmayan çocukların evlat edinmesini konu alan hükümde de bulunması sebebiyle eleştirilmektedir. DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ s. 102.

³⁵⁷ Türk Vatandaşlığı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, madde 33/1'e göre, "Evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunulan yabancı adına müracaat makamlarınca aşağıda belirtilen belgelerden oluşan dosya düzenlenir ve karar alınmak üzere Bakanlığa gönderilir: a) Evlat edinenin isteğini belirten form dilekçe. b) Doğum belgesi. c) Doğum belgesine dayanılarak düzenlenen doğum tutanağı. ç) Kişinin hangi devlet vatandaşı olduğunu gösteren pasaport veya benzeri belge, vatansız ise temininin mümkün olması halinde buna ilişkin belge. d) Evlat edinen kişiye ait müracaat makamlarınca sistemden alınan nüfus kayıt örneği. e) Hizmet bedelinin Maliye veznesine yatırıldığını gösteren makbuz." şeklinde düzenlenmiştir.

³⁵⁸ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 103; ÖZTÜRK/YARAR, s. 24.

³⁵⁹ YILMAZ EREN, s. 280-281.

³⁶⁰ ÖZTÜRK/YARAR, s. 24; DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 103.

³⁶¹ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 102.

³⁶² DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 103.

Türk Hukuku'nda Türk vatandaşlığının kazanılmasında evlat edinilen kişinin kanunda yer alan şartları taşımasının yanında değinilmesi gereken bir diğer durum da evlat edinme şartlarının evlat edinen Türk vatandaşı veya vatandaşları tarafından sağlanıyor olmasıdır.

Küçüğün evlat edinilmesine ilişkin usul ve esasları düzenleyen, “*Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzüğün*³⁶³”, “*Evlat Edinme Koşulları*” başlıklı 8. maddesine göre, Evlat edinmede; küçüğün en az bir yıldır evlat edinenin bakım ve eğitimi altında olması, Evlat edinmenin her halükarda küçüğün yüksek yararına olması ve evlat edinenin diğer çocuklarının menfaatlerinin haksız yere zarar görmemesi, 22 Kasım 2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 311 ve 312 nci maddelerindeki sınırlamalar saklı kalmak kaydıyla, evlat edinen eşin evlat edinecek kişiden en az 18 yaş büyük olması, küçüğün 309. maddesinde belirtilen ana ve babasının muvafakati ve küçüğün vesayet altında olması halinde, Türk Medeni Kanunu'nun 397. maddesinde belirtilen vesayet dairelerinden izin alınmış olması, küçüğün ayırt etme gücüne haiz olması ve rızasının olması, Eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlat edinebilmesi için en az beş yıldır evli olması veya her ikisinin de otuz yaşını doldurmuş olması, evli olmayan evlat edinmek isteyen kişinin ise otuz yaşını doldurmuş olması gerekir. Eşlerden birinin diğerinin çocuğu evlat edinmesi için ise evlat edinecek eşin 30 yaşını doldurmuş olması veya hak kazanmak için en az iki yıldır evli olmaları gerekmektedir.

Bununla birlikte Tüzükte yer alan düzenlemeye göre evlat edinmeye ilişkin iş ve işlemler ile başvuruların Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından yürütüleceği düzenlenmiştir³⁶⁴.

Nitekim Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi'nin verdiği bir kararın da, “*Küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri ancak Bakanlar Kurulunca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılır.*” (TMK m. 320). “*Bu kapsamda Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine ilişkin Tüzük çıkarılmıştır.*” (12/06-15/03/2009 gün ve 27170 Sayı). “*Taraf teşkili kamu düzenine ilişkin olmakla yargılamanın her aşamasında kendiliğinden dikkate alınır. Mahkemece husumet aracı kuruma yönetilmeden taraf teşkili*

³⁶³ RG 09.03.2012/28228.

³⁶⁴ “*Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük*” de “*sorumlu birim*” başlıklı 3. maddesinde, “Kurum evlat edinmede aracılık faaliyetinde bulunur. Merkezi Makam, uluslararası evlat edinme işlemleri için Kurumun sorumlu birimidir. Ev sahibi veya menşe Devletin merkezi makamları, bu işlemlerin tamamlanması için Merkezi Makam ile birlikte çalışır.

yanlış yapılarak, eksik ve yanlış taraf teşkili ile davanın sonuçlandırılması usul ve yasaya aykırıdır.” gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararı kaldırarak dosyanın mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir³⁶⁵.

Evlat edinmek isteyen kişi veya eşlerin Tüzük ile düzenlenen bilgi ve belgelerle başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Başvuru sonrası istenilen belgeleri tamamlamak için kendilerine 2 aylık süre verilmektedir. Belgelerin tamamlanmaması durumunda başvurular işleme konulmayacaktır. Belgelerin tamamlanmasının akabinde 6 ay içinde kişi veya eşlerin yerleşim yerlerine ziyaret edilerek haklarında sosyal inceleme yapılmaktadır. Sosyal incelemeler sonucundan evlat edinme uygun olduğu tespit edilen kişi veya eşlere yazılı olarak bildirimde bulunur.

Evlat edinmeye uygun bulunan kişi veya eşler ile geçici bakım sözleşmesi imzalanarak en az 1 yıl olacak şekilde çocuk bakımı için uygun görülen şahıs veya eşlerin yanına

³⁶⁵ “Kilis Aile Mahkemesi 2017/144 E. sayılı dosyası kapsamında açılan küçüğün evlat edinilmesine ilişkin davada, davacılar, Suriye’de meydana gelen iç savaş sebebiyle ailesini kaybeden komşuları tarafından savaştan kaçırılarak Türkiye’deki akrabalarının yanına getirilen küçük Ö. ’yü evlat edinme istemleri üzerine açılmıştır. çocuk Ö. akrabaları olan N.İ. ’nin yanına bırakılmış ancak N.İ. kalabalık bir ailesi olması sebebiyle küçüğe bakamayacağını, bu sebeple komşuları L.A. ve S.A. tarafından çocuğun yanlarına alındığı, ve çocuğun tüm bakımlarıyla ilgilendiklerini, çocuk hali hazırda anne ve baba olarak müvekkillerini bildiğini, çocuğun ailesinin olmadığını ve bilinen tek akrabasının da çocuğa bakmadığını, L.A. ve S.A. tarafından çocuğu evlat edinmek istediğini bu nedenle açtıkları davanın kabulüne karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Mahkemece yapılan yargılama neticesinde, davacıların 17/01/2005 tarihinde evlendikleri, evliliklerinden çocuklarının bulunmadığı, davacıların evlat edinmek istenilen çocuğa bir yıldan fazla süre baktıkları, evlat edinilmek istenilen çocuğun Suriye uyruklu olduğu, anne ve babasının Suriye’deki iç savaşta vefat ettiği, komşular tarafından çocuğun Kilis İlinde bulunan akrabası Nazlı İbrahim’e teslim edildiği, Nazlı İbrahim’in küçüğe bakmadığı ve küçüğü davacıların yanına verdiği, davacıların çocuğun tüm bakım ve ihtiyaçlarıyla ilgilendiği, tanık beyanları ve bilirkişi raporu ile sabit olduğu, davacıların küçüğe bir yıldır baktıkları, davacıların evli oldukları, otuz yaşını doldurmuş oldukları, birlikte evlat edinmelerine engel bir durumun olmadığı, evlat edinilen küçük çocuğun, evlat edinen davacılardan en az on sekiz yaş küçük olması şartının gerçekleştiği, evlat edinilmek istenen çocuğun anne ve babasının Suriye’deki iç savaşta öldüğü için anne ve babasının rızasının alınamadığı, evlat edinmek isteyenlerinin başka müsterek çocuklarının bulunmadığı da dikkate alındığında evlat edinmenin evlat edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi hükmüne aykırı bir durumun olmadığını anlaşıldığı, küçük çocuğun halihazırda Türk vatandaşı olmadığı, pasaportunun olmadığı, çocuğun Suriye’deki nüfus kaydının temininin ülkemizle Suriye arasında adli yazışma imkanının kalmaması, Suriye’de devam eden ve ne zaman neticeleneceği bilinmeyen iç savaş sebebiyle mümkün olmadığı, çocuğun pasaportunun olmaması ya da nüfus kaydının olmaması da çocuğa ya da davacılara atfedilecek kusur bulunmadığı, komşularının yardımıyla başka bir ülkeye savaştan kaçarak gelen küçük çocuğun, davacılar tarafından evlat edinilmesinin çocuğun yüksek yararına uygun olduğu tanık beyanları ve sosyal inceleme raporundan anlaşılmakla, davacıların 99.....00 Yabancı Tanıtma Belgesi numaralı, Ahmet ve Hatice’den olma, 01.10.2016 Halep doğumlu, Ö. A. H. ’ı birlikte evlat edinmelerine karar vermiştir. Dava dışı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı vekili, kararı herhangi bir sınırlandırmaya tabi tutmaksızın tüm yönleri ile istinaf kanun yoluna taşımıştır. İstinaf incelemesi neticesinde Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine ilişkin tüzük de yer alan evlat edinme işlemlerine aracılık faaliyetleri ancak Bakanlar Kurulunca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılır. İbaresinin gerekçesiyle mahkemece husumet aracı kuruma yönetilmeden taraf teşkili yanlış yapılarak, eksik ve yanlış taraf teşkili ile davanın sonuçlandırılması usul ve yasaya aykırı olduğu gerekçesiyle karar kaldırılarak ilk derece mahkemesine gönderilmiştir.” (Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesi 2018/163 E.,2018/1202 K.)

yerleştirilecektir. Tüzük ’ün 12. maddesine göre, 11 inci maddeye göre yerleştirilen küçüğün evlat edinilmeden önce, sosyal hizmet uzmanları tarafından çocuğu eğitime kapasitesi, aile ilişkileri, sağlığı, çocukla ilişkilerindeki gelişmeler, sosyal ve ekonomik durumundaki değişimler gözlenir. İzleme sonuçları üç ayda bir raporlanır. İzleme süresi boyunca alınan raporlar neticesinde evlat edinme taleplerinin uygun olduğu yönünde kanaatin oluşmasının akabinde evlat edinme işlemlerinin tamamlanması için evlat edinme talebinde bulunan kişi ve eşlerin bu hususta mahkeme kararı almaları gerekmektedir.

Tüzük’ün ilgili 14. maddesinde, evlat edinme kararı 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 29 uncu maddesi hükümlerine göre hükmü veren mahkemece on gün içinde o yerin Nüfus Müdürlüğüne bildirilir. Kayıt, evlat edinenin aile kütüğüne taşınır. Böylelikle evlat edinme işlemleri tamamlanmış olacaktır.

Doktrinde, evlat edinme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması anına ilişkin görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Nitekim kanunda yer alan tanımda, karar anından başlayarak Türk vatandaşlığını kazanabilir, ifadesinde yer alan karar anının hangi karar anı olduğuna dair açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Evlat ilişkinin kurulması için Türk makamları önünde kurulması halinde mahkeme kararının akabinde yetkili makam kararı gerektiği açıktır. Bu şekliyle kimi yazarlar vatandaşlık kazanma anın mahkeme kararı olduğunu savunurken³⁶⁶ kimi yazarlar ise yetkili makam kararının Türk vatandaşlığı kazanma anı olduğunu savunmaktadır³⁶⁷.

TVKUY’da yer alan düzenlemeye göre ise, “*Kanunun 11 inci, 16 ncı ve 17 nci maddelerine göre Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişilerden aranan şartları taşıyanlar Bakanlık kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilirler.*” Madde metninde yer alan düzenlemeden de anlaşılacağı üzere evlat edinme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması İçişleri Bakanlığı’nın kararı ile gerçekleşecektir.

³⁶⁶ NOMER (Vatandaşlık Hukuku), s. 89.

³⁶⁷ DOĞAN/YILMAZ/İZMİRLİ, s. 103; GÜNGÖR, s. 147.

SONUÇ

Uluslararası koruma kavramının ortaya çıkması tarih boyunca insanların yaşadıkları ülkelerde meydana gelen çeşitli olaylar, din, dil, ırk farklılıkları sebebiyle uğranılan sosyal ve siyasal baskılar, iç karışıklıklar veya savaşlar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalmalarıyla başlamıştır. Önce I. Dünya Savaşı'nın vermiş olduğu yıkıcı etkiye sonrasında II. Dünya Savaşı'nın da patlak vermesiyle başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Dünya üzerinde birçok insanı olumsuz etkilemiştir. Tüm sebeplerle Dünya genelinde uluslararası koruma ihtiyacına cevap verilmesinin sonucu olarak uluslararası koruma kavramı ve türlerinin düzenlenmesi gerekmiştir. Uluslararası korumanın amacı, kişinin vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu ülkede risk altında olması ve ülkesine geri dönememesi veya geri dönmek istememesi durumunda başka bir devlet tarafından korunmasının sağlanmasıdır.

Uluslararası korumanın temelini oluşturan metin olarak tanımlanabilecek 1951 Cenevre Sözleşmesi ile 1 Ocak 1951 tarihinden önce Avrupa'da süre gelen olaylar nedeniyle çeşitli sebeplerle yurdundan edilmiş kişiler veya ülkesini terk etmek zorunda kalmış kişilerin sığındıkları ülkeler tarafından korunması maksadıyla düzenlenmiştir. Mülteci kavramının en geniş tanımının yapıldığı Sözleşme bu haliyle hem coğrafi anlamda hem de zaman anlamında sınırlamalar içermesi sebebiyle yetersiz görülmüş ve 1971 New York Protokolü ile zaman sınırlaması kaldırılmıştır. Protokol ile coğrafi kısıtlama, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin taraflar devletlerince çekince koyabilecekleri bir düzenleme halini almıştır. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi taraf devletlerinden biridir. Ancak 1971 New York Protokolü ile yapılan yeni düzenlemeyi coğrafi kısıtlama şartı ile kabul etmiştir. Bu durumda Türkiye Cumhuriyeti'nin kabul etmiş olduğu mülteci tanımına bakacak olursak, mülteci statüsü sadece Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar sebebiyle Türkiye'den koruma talebinde bulunan kişilere verilebilecektir.

Türk hukuku bakımından coğrafi kısıtlama sebebiyle Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebiyle Türkiye Cumhuriyeti'nden koruma talep eden kişilere ise yine hem 1951 Cenevre Sözleşmesi hem de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu tarafından düzenlenen şartlı mülteci statüsü verilmektedir. Sözleşme ve Kanun ile düzenlenen son uluslararası koruma türü ise ikincil koruma statüsüdür. Tamamlayıcı koruma olarak da adlandırılan bu koruma türü ise, mülteci ve şartlı mülteci statüsü kapsamına girmeyen ancak ülkesine geri gönderildiği takdirde zulme uğrama tehlikesi altında olan kişileri için düzenlenmiştir. Sayılan tüm bu koruma türleri temelinde bireysel korumayı amaçlar bu

durumda kitlesel olarak koruma talebinin olması halinde geçici koruma statüsü devreye girecektir. Bir uluslararası koruma tedbiri türü olmayan geçici korumanın tarihsel gelişimi ise 1992-1993 Eski Yugoslavya iç savaşı ve akabinde Kosova’da meydana gelen olaylara dayanmaktadır. Bireysel koruma statülerinin ihtiyaca cevap vermediği, kitlesel olarak koruma talebi olan kişilere acil ve geçici bir çözüm olarak 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1971 New York Protokolü’nün temelini oluşturduğu geçici koruma kavramı ortaya çıkmıştır.

Türkiye, cumhuriyet tarihi boyunca birçok ülkeden kitlesel olarak sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Türk Hukuku’nda geçici korumaya ilişkin ilk uygulama I. Körfez Savaşı ile Türkiye’ye gelen Irak vatandaşlarına ilişkindir. Son olarak 2011 yılından Suriye Arap Cumhuriyeti’nde yaşanan iç savaşın olumsuz etkilerinden kaçarak kitlesel olarak Türkiye’ye sığınan Suriyeliler için uygulanmaktadır.

Geçici koruma amaç olarak kitlesel olarak sığınma talebinde bulunan kişilere acil bir koruma sunmayı amaçlamaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun da yer alan geçici koruma kavramı, *“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılar”* şeklinde tanımlanmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nde Kanunda yazılı tanıma paralel bir tanımla düzenlenmiştir.

Görüleceği üzere Türk hukukunda kitlesel olarak sınırlardan geçen ve koruma talebi olan Suriyeli vatandaşların taleplerine yönelik ihtiyaçları hem kanun zemininde hem de Yönetmelikle sağlanmaktadır. Yine Yönetmelikte geçici korumadan faydalanacak kişiler ile faydalanamayacak kişiler düzenlenmektedir. Bunun yanı sıra Yönetmelikte, ülkeye kabul işlemleri, geçici koruma kimlik belgesine ilişkin düzenlemeler ile sunulacak hizmetlerden ne kadar ve ne şartlarda yararlanabileceklerine ilişkin hükümler de yer almaktadır.

2011 yılından günümüze kadar Suriye Arap Cumhuriyetinde devam eden iç savaş, milyonlarca Suriye vatandaşını yerinden etmiştir. Suriye Arap Cumhuriyetinin komşu ülkemiz olması ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Suriye’den gelen mültecilere yönelik açık kapı politikasının bir sonucu olarak 3 milyondan fazla Suriyeli Türkiye’de geçici koruma statüsüne sahiptir. Geçici koruma statüsünün sağlamış olduğu kısıtlı haklarla 10 yıldan fazla süredir Türkiye’de bulunan Suriyeliler için artık kalıcı çözümler bulma ihtiyacı olduğu açıktır. Suriye Arap Cumhuriyetinde devam eden savaş ve iç karışıklık ortamı bununla birlikte yıllardır Türkiye’de olmaları sebebiyle kurdukları düzeni bozmak istememeleri

geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türk vatandaşlığına alınma durumunu gündeme getirmiştir.

Sonuç olarak, Türk Vatandaşlık Kanunu ve Türk Hukuku'ndaki geçici koruma statüsüne göre Suriyelilerin vatandaşlık durumu değerlendirilecek olursa kanunda yazılı belli hükümler dahilinde şartların sağlanması halinde Türk vatandaşlığı kazanmalarının önünde herhangi bir yasal engel bulunmadığı görülmektedir.

Öncelikle söylemek gerekir ki yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin Kanunda yer alan hükümlerin ortak şartı, kamu düzenini ve milli güvenliği tehdit edecek bir halin bulunmama, şartıdır. Söz konusu şart devletin “Hükümranlık” yetkisi olarak kabul edilmekte ve kanunda yer alan diğer şartların sağlanması durumunda bile kişiye mutlak bir vatandaşlığa hakkı vermemektedir.

Genel yolla Türk vatandaşlığını kazanmaları geçici koruma kimlik belgesinin sadece kalış hakkı vermesi ve kaldıkları sürenin ikamet süresine dahil edilememesi sebebiyle mümkün olmayacaktır. Ancak Suriye'deki silahlı çatışmaya bizzat katılmış olan kişiler bu faaliyetlerini tamamen bırakmış olmak kaydıyla bireysel koruma kapsamında ikincil koruma statüsünden yararlanabilirler.

Geçici koruma statüsü altındaki Suriyelilerin evlenme yolu Türk vatandaşlığı kazanmasında bir engel yoktur. Nitekim bir Türk vatandaşı ile 3 yıl evli olma, aile birliği içinde yaşama, evliğin devam ediyor olması ve evlilik birliği ile bağdaşmayan faaliyetlerde bulunmama şartlarını sağlamaları halinde Türk vatandaşlığını kazanabileceklerdir.

Bununla birlikte Türk vatandaşlığını istisnai yol ile kazanmak isteyen geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin, hükmün düzenlendiği 12/1-a bendine göre, Türkiye'ye bilimsel, ekonomik, teknolojik, sosyal, kültürel, sportif, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen veya sanayi tesisleri getiren kişilerden olması halinde Türk vatandaşlığını kazanabilecektir. Ancak hükmün devamında yer alan şarta göre ilgili bakanlıkça haklarında gerekçeli teklifte bulunulması gerekmektedir.

İstisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanılmasının düzenlendiği 12. maddesinin 1. fıkrasının c bendinde ise geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin vatandaşlığa alınmalarının zaruri görülmesi gerekmektedir. Doktrinde bireysel koruma sahibi olmayan Suriyelilerin vatandaşlığa alınmalarında bir zaruret halinin bulunmayacağı yönünde görüşler mevcuttur.

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yukarıda sayılan fıkralar dışında 12. madde kapsamından istisnai yolla Türk vatandaşlığını kazanmaları mümkün olmayacaktır.

Geçici koruma statüsü altındaki Suriyelilerin evlat edinme yolu ile Türk vatandaşlığını kazanmaları durumunda ise Türkiye'ye refakatsiz gelen veya Türkiye'ye geldikten sonra refakatsiz kalan Suriyeli çocuklar açısından yapılan düzenlemeler dikkat çekmekte ve bu çocukların bakım ve korunmaları için çeşitli çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Detayları açıklanan çalışmaların temel amacı bu çocukların gelişimlerine katkı sağlamak ve topluma kazandırılmaları olduğu görülmektedir. Bu amaç çerçevesinde gerektiğinde evlat edinilmeleri sağlanarak aile ortamından yetiştirilmeleri de çözüm olarak kabul edilmiştir.

Bunun yanı sıra gerek doktrinde gerekse yargı kararlarında da anlaşılabacağı üzere kanunda yer alan şartların sağlanması halinde geçici koruma statüsündeki Suriyeli çocukların evlat edinilmeleri yönünde yasal bir engel bulunmadığı görülmektedir.

Kanaatimizce, Türkiye'de bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin her geçen gün sayısının artması ve Türkiye'de kalış süreleri de göz önünde bulundurulduğunda bu kişiler için kalıcı çözüm yollarının bulunması gerektiği aşikardır. Sürecin başında her ne kadar ülkelerindeki savaş ortamının sona ermesi durumunda geri dönecekleri düşünülmüş ise de gün geçtikçe geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye'de kalma eğilimlerinin arttığı anlaşılmaktadır. Nitekim AFAD'ın 2013³⁶⁸ ve 2017³⁶⁹ yıllarında yapmış olduğu saha araştırmaları karşılaştırıldığında da 2013 yılına göre ülkesine dönmek isteyen geçici koruma statüsündeki Suriyeli oranın düştüğü görülmektedir. 2013 yılındaki rapora göre kamp içinde yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin %56'sı, kamp dışında yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelileri %63'ü Suriye'de devam eden savaşın sona ermesi halinde geri döneceklerini belirtmişken, 2017 yılındaki rapora göre ise kamplarda yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin %49'u, kamp dışında yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin %33'ü savaşın bitmesi halinde geri döneceklerini belirtmiştir.

2022 yılının son ayında Suriye devlet başkanı Beşar Esad'ın askerlere yönelik af ilan etmesi ve yurttaşlarını ülkelere çağırması³⁷⁰ Türkiye'de bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyelerin ülkelere dönmeleri açısından önemli bir adım olarak

³⁶⁸AFAD, "Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar 2013 Saha Araştırması Sonuçları", s. 54. <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari> , file:///C:/Users/User/OneDrive/Desktop/syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30_12_2013_tr_1_.pdf E.T: 21.05.2023.

³⁶⁹ AFAD, "Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması 2017" , s. 110. <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari> , file:///C:/Users/User/OneDrive/Desktop/17a-(Türkiye'deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf) E.T: 21.05.2023.

³⁷⁰ YENİAKİT, "Beşar Esad'dan Suriyelilere geri dönün çağrısı", <https://www.yeniakit.com.tr/haber/besar-esaddan-suriyelilere-cagri-geri-donun-1717917.html> E.T: 21.05.2023.

değerlendirilebilir. Ancak kanaatimizce uzun süredir Türkiye’de bulunmaları ve belli bir düzen oturmuş olmaları veya çeşitli sebeplerle çoğu Suriyelinin geri dönmeyi istemedikleri anlaşılmaktadır.

Tüm bu açıklamalar ışığında kanaatimizce, geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için kanun düzeyinde düzenlemeler yapılmalı, öncelikle ülkelerinde güvenlik sorunun aşılmış olması şartıyla ülkelere geri dönüşleri sağlanmalıdır. Aksi durumda vatandaşlık verilmesi en son başvurulacak yöntem olarak tercih edilmeli öncelikle bireysel koruma statülerinden faydalanmalarının önü açılmalıdır.

KAYNAKLAR

- AKINCI, Z.: Milletlerarası Özel Hukuk, 1. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2020.
- AKŞAHİN POLAT, S.: “Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Evlilik Yoluyla Vatandaşlığın Kazanılması”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.2, 2019, s. 184-200.
- AMBARLI BOZATAY, Ş.: “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’na Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması”, Yönetim Bilimleri Dergisi, C.8, S.2, 2010, s. 169-182.
- ARIKAN, G.: “10 Yıla Yaklaşan Geçici Korumada Geçiciliğin Sonu ve Kalıcı Çözümler”. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.29, S.2, 2021, s. 1435-1475.
- ARIKAN, G.: Göç Hukukunda Yabancıya Sağlanan Uluslararası, Bölgesel ve Ulusal Koruma, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2020.
- ASAR, A.: Yabancılar Hukuku, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.
- AYBAY, R./ÖZBEK, N./ERSEN PERÇİN, G.: Vatandaşlık Hukuku, 1. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara 2019.
- AYBAY, R.: Yabancılar Hukuku, 3. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010.
- AYGÜN, M./KAYA, C.: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.1. 2016, s. 87-142.
- AYHAN İZMİRLİ, L.: “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumuna İlişkin Bir Değerlendirme”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, C.4, S.7, 2017, s. 43-66.
- BACANAK, A.O.: Türk Vatandaşlığının İstisnai Yolla Kazanılması, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2018.
- BARAN ÇELİK, N.: “Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.130, 2017, s. 356-418.

- BOZKURT BALKAR, S.: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Öngörülen Uluslararası Koruma Türleri”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.10, S.127, 2015, s. 41-80.
- BOZOVALI, E.: Sığınma Hukuku ve Geri Göndermeme İlkesi: AİHM ve AYM İçtihadı Işığında Düzensiz Göçe Yönelik Uygulamaların Ve Türkiye'deki Uluslararası Koruma Mevzuatının Değerlendirilmesi, Onikilevha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2020.
- BAYATA CANYAŞ A.: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamındaki Geri Gönderme Yasağının Uygulanma Koşullarının AİHM Kararları Çerçevesinde İncelenmesi”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S., 1, 2015, s. 73-90.
- ÇELİK, N. B.: “Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, C.1, 2015, s. 67-148.
- ÇELİKEL, A./ERDEM, B.: Milletlerarası Özel Hukuk, 15. Baskı, Beta Yayıncılık, Ankara 2020.
- ÇELİKEL, A./ÖZTEKİN GELGEL G.: Yabancılar Hukuku, 27. Baskı, Beta yayıncılık, İstanbul 2022.
- ÇİÇEKLİ, B. : Yabancılar ve Mülteci Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.
- ÇÖRTOĞLU KOCA, S./KAVŞAT, F.C.: “Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Koruma Kararının Kapsamı”, Alınması ve Sona Ermesi, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, 2015, s. 329-366.
- ÇÖRTOĞLU KOCA, S.: “Türkiye’de Düzensiz Göçmen Olarak Bulunan Afganların Hukuki Statülerine İlişkin Değerlendirmeler”, Public and Private International Law Bulletin, C.2, S. 42, 2022, s. 873-912.
- DEDEOĞLU, A.K.: Mültecilerin ve Geçici Koruma Sağlananların Sağlık Hakkı: Türkiye Örneği, Medipol Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018.
- DOĞAN, V. : Türk Yabancılar Hukuku, 5. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2020.

- DOĞAN, V./YILMAZ, A. Ç./İZMİRLİ, A. L.: Türk Vatandaşlık Hukuku, 18. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2022.
- DÜRGEN, B. : Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu, 1. Baskı, Adalet Yayıncılık, Ankara 2021.
- EKŞİ, N.: “Suriyeliler Örneği Işığında Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma Hakları”, Legal Hukuk Dergisi, C.14, S. 158, 2016, s. 591-604 (Suriyeliler Örneği Işığında Geçici Koruma).
- EKŞİ, N.: “Türkiye’de bulunan Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, Legal Hukuk Dergisi, C.10, S. 119, 2012, s. 3-22 (Suriyelilerin Hukuki Statüsü).
- EKŞİ N.: “Suriyeliler Türkiye’de Neden Taşınmaz İktisap Edemezler”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 97, S. 2, 2023, s. 17-48. (Neden Taşınmaz İktisap Edemezler)
- EKŞİ, N.: Yabancılar Hukukuna İlişkin Mevzuat ve Anlaşmalar, 1. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2016 (Mevzuat ve Anlaşmalar).
- EKŞİ, N.: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, 5. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2018 (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku).
- ELÇİN, D.: “Türkiye’de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi ile Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 124, 2016, s. 9-80.
- EMİR ŞAHİN, A.: “Türkiye’de Geçici Koruma Statüsünde Olan Kişilerin Çalışma Hakkı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.23, Özel Sayı, 2021, s. 23-42.
- ERDEM, B.B.: Türk Vatandaşlık Hukuku, 9. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2022.
- ERKAN, M.: “Uluslararası Koruma Başvurusu Sahipleri, Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüsü Sahiplerinin İş Piyasasına Erişiminin Değerlendirilmesi”, B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.37, S. 2, 2018, s.221-247.

- GENCER, T.E.: “Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi C.10, S.54, 2017, s. 838-851.
- GÜNGÖR, G.: Tabiiyet Hukuku, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.
- HADİMOĞLU ÖZBEK, N.: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı’nda Yer alan İkamet İzni Türleri ile Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun Olağan Telsik Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Aranılan İkamet Şartı Arasındaki İlişki”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.102, 2012, s.149-172.
- IŞIK NERGİZ, Y.: Türkiye’deki Geçici Koruma Statüsü altındaki Suriyelilerin İşgücü Piyasasına Erişimi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021.
- KONYALI, G.: Uluslararası Hukukta Sığınma Hakkı, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.
- KORKUT, L.: “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınırdışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi: Türkiye Örneği”, Ankara Barosu Dergisi, C.66, S.4, 2008, s. 20-35.
- KURTBAŞ, İ./ANDİÇ, H.: “Göç Politikası Bağlamındaki Geçici Koruma Yönetmeliğine Eleştirel Bir Bakış”, 1. International Symposium On Migration & Culture , 2016, s. 699-714.
- NOMER, E.: Devletler Hususi Hukuku, 20. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2013 (Devletler Hususi Hukuku).
- NOMER, E.: Türk Vatandaşlık Hukuku, 30. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul 2022 (Vatandaşlık Hukuku).
- NURDOĞAN, A.K./ÖZTÜRK, M.: “Geçici Koruma Statüsü ile Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Vatandaşlık Hakkı”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.23, S.3, 2018, s. 1163-1172.
- OBA, M. E. : Türk Hukukunda Geçici Koruma Rejimi, Koç Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018.

- ÖÇAL, B.: Geçici Koruma Kapsamındaki Yabancıların Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisan Tezi, Erzincan 2021.
- ÖZEL, S.: “Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi, Uluslararası Koruma Sahibi ile Geçici Koruma Altına Alınanların Hukuki Statülerinin Sığınmacı ve Göçmen Kavramları Özelinde Değerlendirilmesi, Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Üniversitesi Dergisi”, C.32, S.2, 2018, s. 251-295 (Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi).
- ÖZEL, S.: “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, Yeditepe Üniversite Hukuk Fakültesi Dergisi, C.18, S.2, 2020, s.709-734 (Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü).
- ÖZGÜR, Ç.: “Muvazaalı Evlenmelerin Türk Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.42, Y.11, 2020, s. 307-340.
- ÖZKAN, I.: Göç ve Vatandaşlık Hukuku, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İzmir 2022.
- ÖZTÜRK, N./YARAR, G.: “Türk Vatandaşlığının Evlat Edinilme Yoluyla Kazanılması”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, C.7, S.1, 2020, s. 18-26.
- ÖZTÜRK, Ö. N.: “Geçici Korumanın Uluslararası Koruma Rejimine Uyumu Üzerine Bir İnceleme”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 66, S. 1, 2017, s. 201-264.
- POYRAZ, Y.: “Suriye Vatandaşlarının Geçici Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 2, 2012, s. 53-69.
- SARIHAN, H.N.: “Türkiye-Suriye Perspektifinde Evlilik Hukukuna Dair İnceleme”, [https://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Turkiye%20Suriye%20Perspektifinde%20Evlilik%20Hukukuna%20Dair%20Inceleme%20\(H.N.Sarihan\).pdf](https://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Turkiye%20Suriye%20Perspektifinde%20Evlilik%20Hukukuna%20Dair%20Inceleme%20(H.N.Sarihan).pdf) E.T: 20.04.2023
- ŞANLI, C./ESEN, E./ATAMAN FİGANMEŞE, İ.: Milletlerarası Özel Hukuk, 8. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020.

- ŞİT KÖŞGEROĞLU, B.: “İstisnai Yoldan Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişki Genel Esaslar ve Son değişiklikler Çerçevesinde Türk Vatandaşlığının İstisnai Yoldan Kazanılması”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.1, 2017, s. 169-198.
- TEKİNALP, G./ÇAVUŞOĞLU, A.: Milletlerarası Özel Hukuk, 11. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2011.
- TOPAL, A.H.: “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.1, 2015, s.5-22.
- TURAN, A.Y.: Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Kapsamındaki Yabancıların Türkiye’de Çalışma Hakkı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- TÜYSÜZ, C.: “Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.13, S.1, 2022, s. 48-65.
- UZUN, A.: “Günümüz Sosyal ve Ekonomik sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, Ankara Barosu Dergisi, S. 73, C.1, 2015, 107-120.
- YARAR, G.: Yabancıların Türkiye’de Taşınmaz Mal Edinmeleri, Akdeniz Üniversitesi Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2014.
- YILMAZ, S.: Kitleli Akın (Sığınma) Durumunda Geçici Koruma Rejimi ve Asgari Muamele Standardı, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.
- YILMAZ EREN, E. : Mülteci Hukukunda Geçici Koruma, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.
- ZENGİNKUZUCU, D.M. : “Türkiye’de Geçici Koruma Rejiminin Uluslararası Ölçütler Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, Türkiye İnsan Hakları Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi, S.1 2018, s. 37-62.

DİĞER KAYNAKLAR

AFAD, 12.10.2015 tarih, 34202324-10.06.02-21628 sayılı Geçici Koruma altındaki Yabancılara İlişkin Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi başlıklı genelge. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2311/files/2015_8_Gecici_Koruma_alt_indaki_Yabancılara_Iliskin_Saglik_Hizmetlerinin_Yurutulmesi.pdf E.T.: 12.12.2022

AFAD, “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar 2013 Saha Araştırması Sonuçları”, s. 54. <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari> ,
file:///C:/Users/User/OneDrive/Desktop/syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30_12_2013_tr_1_.pdf E.T: 21.05.2023

AFAD, “Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması 2017” , s. 110. <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari> ,
file:///C:/Users/User/OneDrive/Desktop/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf E.T: 21.05.2023

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması, https://www.aile.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Suriyeliler_ile_Turkiye_Cumhuriyeti_Vatandaslari_Arasindaki_Evlilik_Iliskileri_Arastirmasi.pdf. E.T.: 25.03.2023
(Türkiye’de Bulunan Suriyelilere İlişkin Araştırma)

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI, Türkiye’de Refakatsiz Çocuklara Erişim ve Çocuğun Yüksek Yararına Yönelik hizmet Sunumunun Teşvik Edilmesi Projesi Değerlendirme Raporu, <https://www.aile.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/refakatsiz-cocuklara-yonelik-calismalar/egitim-kaynak-dokumani.pdf>), s. 11. E.T.: 14.05.2023

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI ÇOCUK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Refakatsiz Çocuklar Yönergesi <https://www.aile.gov.tr/uploads/sgb/uploads/pages/yonergeler/refakatsiz-cocuklar-yonergesi-20-10-2015.pdf> E.T.: 09.05.2023

ANKARA BÖLGE İDARE MAHKEMESİ 10. İdare Dava Dairesi, E. 2017/1222, K. 2017/1074, T. 15.11.2017. Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası: www.kazanci.com E.T.:04.04.2023

BMMYK TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> E.T.: 23.10.2022

CNNTÜRK, 174 bin Suriyeli Türk Vatandaşı Oldu, 2021, <https://www.cnnturk.com/turkiye/174-bin-suriyeli-turk-vatandasi-oldu> E.T.: 25.03.2023

MÜLTECİLER DERNEĞİ, Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2023 <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> E.T.: 05.06.2023

GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI, Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler, <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> E.T.: 07.05.2023

DANIŞTAY 10. Daire, E. 2012/8144, K. 2015/4051, T. 05.10.2015 <https://www.lexpera.com.tr> E.T.: 04.03.2023

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “Avrupa Konseyi Uluslararası Teşkilat Künyesi”, (https://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_.tr.mfa), E.T: 16.06.2023

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MÜLTECİLER YÜKSEK KOMİSERLİĞİ TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> E.T.: 25.11.2022

HABERTÜRK, Suriye’den Kaçan Genç Piyanist Türk Vatandaşı Oldu, <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1017175-suriyeden-kacan-genc-piyanist-turk-vatandasi-oldu> E.T.:09.05.2023

YENİAKİT, Beşar Esad’dan Suriyelilere Geri Dönün Çağrısı <https://www.yeniakit.com.tr/haber/besar-esaddan-suriyelilere-cagri-geri-donun-1717917.html> E.T: 21.05.2023

NÜFUS VE VATANDAŞLIK İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Açıklama, 2009, https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/genelge/5901Sayili_Turk_Vatandasligi_Kanuna_Gore_Aciklama2009.pdf E.T.:04.03.2023

TC. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI, Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler, <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> E.T.: 22/10/2022

UNHCR, Glossary Terms <https://www.unhcr.org/glossary/#i> E.T: 01.09.2022